

Att bruka binariteter och sönderstycka skrivandet.

En studie av groteska strategier för binaritets- och språkkritik i
Nikanor Teratologens *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen* och
Förensligandet i det egentliga Västerbotten.

Innehållsförteckning

Inledning.	s. 2
Syfte, frågeställning och avgränsning	s. 5
Disposition	s. 7
Tidigare forskning	s. 8
Nikanor Teratologen.....	s. 8
Groteskforskning.....	s. 10
Idéhistorisk bakgrund: dualistiskt tänkande och kritiska strategier	s. 14
Teoretiska utgångspunkter	s. 19
Grotesk realism, äckel och ondska	s. 19
Parasitiskt skrivande.....	s. 28
Metod	s. 33
Analys	s. 34
I: Natur och civilisation	s. 34
II: Skogens ursprunglighet, landsbygden, Kåge och Skellefte.....	s. 39
III: Människor, djur, maskiner, ting och andra hybrider.....	s. 43
IV: Mat och icke-mat	s. 51
V: Barn, vuxna och kvinnor.....	s. 56
VI: Intellektualism och populärkultur	s. 63
VII: Kropp, känsla, tanke och språk	s. 68
VIII: Abstrakt och materiellt	s. 72
IX: Skrivande och (själv)destruktiva metastrategier.....	s. 76
Avslutande diskussion	s. 85
Litteraturförteckning	s. 87
Primärlitteratur.....	s. 87
Sekundärlitteratur	s. 87

Inledning

Sommaren år 1992 utgavs den då okände Nikanor Teratologens debutroman *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen* på Norstedts förlag, med en häftig debatt som följde.¹ Nikanor Teratologens (pseudonym för Niklas Lundkvist) ännu inte avslöjade identitet blev föremål för intensiva diskussioner, och så även romanens egenartade språkbehandling och dess provocerande innehåll, dominerat av alla tänkbara typer av överträdelser av gängse moraliska ståndpunkter, såsom kannibalism, pedofili, incest, sadism, nekrofil etc. Författarens språk, med användning av dialekten Skellefteåbondska och neologismer, berömdes genomgående, men dess provocerande innehåll bemöttes av många kritiker med avståndstagande och upprördhet.² Romanen kretsar kring Holger Holmlund och hans barnbarn Helge, vanligen kallade morfar och pyret. Den är episodiskt uppbyggd och skildrar deras våldsamma upptåg, övergrepp, dråp och långa diskussioner kring filosofi, litteratur, historia, allt förlagt till de inre delarna av den västerbottniska landsbygden. Rasistiska och misogyn utfall paras med intellektualism och populärkulturella referenser, sexuellt umgänge utövas med och mot traktens övriga depraverade invånare, ofta med påtagliga våldsinslag. Resultatet är en grotesk väv fylld av referenser till populärkultur, filosofi, litteratur och esoterika, och domineras av en upprorisk ton. Grotesk är överhuvudtaget ett begrepp som återkommer i diskussionerna kring Teratologens författarskap, vilket utvecklas vidare nedan.³ Berättelsen uppges vara nedskriven av pyret på ett antal upphittade tapetremsor, och inramas av två förord, dels ett skrivet av Teratologen och dels ett skrivet av ”en kär vän”. Denne uppges ha mördat pyret och på så vis upphittat tapetremsorna, vilka i sin tur sedan överlämnats till Teratologen.

Utgivningen av *Äldreomsorgen* följdes upp med verket *Förensligandet i det egentliga Västerbotten* (1997)⁴, och av *Hebbershålsapokryferna* (2003), båda utgivna på Vertigo förlag, vilka tillsammans har benämnts som Kågedalssviten.⁵ *Förensligandet* sägs bygga på fler av pyrets upphittade tapetremsor och följer i ungefär samma stil som *Äldreomsorgen*, och har av Stig Sæterbakken beskrivits som ”en etterbyrd, et slags appendix till *Äldreomsorgen*, en samling Classical Highlights der de viktigste protagonistene og pederastene, liksom svevende på en intellektuell sky, diskuterer grunn-

---

¹ Verket härefter refererar till som enbart *Äldreomsorgen*.

² Jerker Eriksson, ”Jag har just läst den vidrigaste bok jag någonsin stött på.” En studie av mottagandet av Nikanor Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv”, Uppsala 2004, magisteruppsats i bibliotek- och informationsvetenskap, Uppsala universitet, s. 4-6, hämtad från: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:213314/FULLTEXT01> 2014-02-03, utskrift i författarens ägo

³ Se exempelvis diskussionen kring groteska kroppar i: Patrik Hultin, ”Utanförskapetets njutningar: Nazism och fascism hos Nikanor Teratologen och Whitehouse”, i *Hitler för alle. Populärkulturella perspektiv på Nazityskland, andra världskriget och Förintelsen*, red. Eva Kingsepp & Tanja Schult, Stockholm: Carlssons bokförlag, 2012, s. 232-235

⁴ Hädanefter refererar till som enbart *Förensligandet*.

⁵ Anders Johansson, *Göra ont: Litterär metafysik*, Glänta hardcore 03, Göteborg: Glänta produktion, 2010, s. 70

prinsiperne for den bedritne verden de overskred og forlot i bok I".⁶ Texterna präglas också av opålitlighet i de olika berättarinstanserna och vad jag benämner som *parasitiska* drag, med ett stort antal citat från och referenser till en mängd olika texter, ofta infogade som ett lapptäcke i romanerna. Att *Äldreomsorgen* är skriven på bondska eller skelleftemål hävdas i "En kär väns förord", och det hänvisas till tre existerande böcker vilka uppges ha varit behjälpliga vid tolkningen. Vissa ord, uttryck och citat förklaras i romanens noter, men dessa framstår som dubbeltydiga eller opålitliga; exempelvis förklaras "fausgaudn" både som ljus stöpt i djurstrupe och "ladugårdstoket", och vissa ord förklaras överhuvudtaget inte i noterna, eller förklaras bara vid ett slumpvis valt tillfälle.⁷ *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* har till sin form också andra parasitiska tendenser, i det att olika genrer och texttyper parafraseras, efterhärmas och förvrids, för att sedan raskt överges till förmån för någon annan. Att kalla romanerna parasitiska är dock inte att kalla dem osjälvständiga eller förneka deras egenart, snarast tvärtom, då det dialektala språket och neologismerna i kombination med den spretiga formen av lån och eget är en viktig del av deras särart. *Hebbershälsapokryferna* handlar precis som de föregående delarna om morfar och pyret och utspelar sig i samma västerbottniska miljö, med den skillnaden att den episodiska uppbyggnaden getts en enhetligare form genom att byggas upp som en parafra på *Bibeln*.

Mattias Fyhr framhåller i avhandlingen *De mörka labyrintherna*, att många kritiker haft problem med att genrebestämma *Äldreomsorgen*. Den har karakteriserat som skräcklitteratur – ett begrepp myntat av kritiken Kay Glans i tidskriften *BLM* 1991, betecknande litteratur som "med fiktivt våld provocerar moral och sensibilitet hos läsaren och väcker skräck- och äckelreaktioner" – medan Fyhr istället kallar verket "den första svenska gotiska black metalromanen".⁸ När Sæterbakken diskuterar *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* framhåller han skelleftebondskan och den starka kopplingen till det verkliga, geografiska Västerbotten; och menar att "dette er heimstad-diktning, i morbid och klaustrufobisk forstand". Han menar att integreringen av "en faktisk sosial og geografisk typografi i et slags vilt abstrahert drømmelandskap" är central, och föreslår begreppet "Hyperbolsk realisme". Till skillnad från den magiska realismen förskönar inte den hyperboliska realismen verkligheten utan bekräftar och cementerar den, "trykker og banker dem enda mer inett på plass".⁹ Jerker Eriksson menar i en uppsats om receptionen av Teratologens verk att Fyhres genrebeteckning snarare beskriver enskilda än stildrag i romanen än dess helhet,

---

⁶ Stig Sæterbakken, "Osean av ømhet. Om Nikanor Teratologens romaner.", *Vinduet*, 2003:2, s. 15

⁷ Exempelvis förklaras "nalta" först i anslutning till kapitel XXXIV, trots att det tidigare förekommit ett flertal gånger i texten. Nikanor Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, samlingsvolym, (1992) resp. (1997), Sala/Stockholm: Vertigo förlag, 2012, s.15, 195, 203

⁸ Kay Glans, "Skräcklitteratur! Kay Glans reflekterar över våldet och fiktionen hos Stig Larsson, Magnus Dahlström och Carina Rydberg.", *Bonniers litterära magasin*, 1991:1, s. 6, samt Mattias Fyhr, *Det mörka labyrintherna. Gotiken i litteratur, film, musik och rollspel*, Lund: Ellerströms förlag, 2003, diss: Stockholms universitet, s. 152

⁹ Sæterbakken, s. 13

och framhåller Sæterbakkens beskrivning som mer träffande. Han menar att ”hyperbol”-ledet i beteckningen också är av ytterlig relevans, med hänsyn till kritikers återkommande beskrivningar av Teratologen sätt att ”kasta över målet”, en tendens att eskalera våldet och vidrigheterna till den grad att läsaren oundvikligen förr eller senare bedövas och inte längre berörs av chockeffekterna”.¹⁰

Återkommande i diskussionerna kring Teratologens författarskap är hur alla rådande ordningar tenderar att undergrävas i hans verk. Sæterbakken framhåller exempelvis hur dikotomin mellan offer och förövare negeras i en värld ”nesten utelukkende bestående av övergripere”: ”[g]odt og ondt finnes ikke lenger, bare grader av perfiditet”.¹¹ Anders Johansson är i essän ”Litterär mikropolitik” inne på ett liknande resonemang när han framhåller att Teratologens författarskap genomsyras av en intensitet, som föds ur ”det *på en och samma gång* motbjudande och skrattretande, den intensiva kombinationen av något frånstötande och något underhållande”. Intensiteten i sig är dock inte det originella menar Johansson, utan det faktum att det är ”en intensitet som inte bara är upphängd mellan ’gott och ont’, ’ensamhet/tvåsamhet’, ’rättvisa/orättvisa’, ’kärlek/hat’, en tillblivelse som inte bara bärs upp av och bekräftar doxa, utan som tvärtom sticker hål på den”.¹² Det rör sig alltså om ett underminerande av etablerade dikotomier, men Sæterbakken framhåller också att Teratologen i förhållande till den kristna dualismen mellan ont och gott inte riktigt lyckas i sitt företag. Det är ”ikke tivl om hvilken dualisme som ligger til grunn for hans verdensbilde. Dikotomien, selv maksimalt forvrenget, består”.¹³ I Teratologens verk tycks således finnas en spänning mellan strävan efter att underminera etablerade ordningar och binariteter, och risken att fastna i ett, om än upp-och-ned-vänt, befästande av dem. I förhållande till detta är också de groteska dragen i Teratologens verk intressanta, då grotesk ofta kopplats samman med satir och ett subversivt underminerande av officiella ordningar, med Michail Bachtin som den troligtvis mest kände teoretikern på området.¹⁴

---

¹⁰ Eriksson, ”Jag har just läst den vidrigaste bok jag någonsin stött på.’ En studie av mottagandet av Nikanor Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv.”, s. 18

¹¹ Sæterbakken, s. 13

¹² Anders Johansson, ”Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen”, *Artes*, 2004:3, s. 63

¹³ Sæterbakken, s. 17

¹⁴ Se exempelvis: Ingemar Haag, *Det groteska. Kroppens språk och språkets kropp i svensk lyrisk modernism*, 1999, Stockholm: Bokförlaget Aiolos, 1998, Diss: Stockholms universitet, s. 44-45

Syfte, frågeställning och avgränsning

I denna uppsats avses att undersöka hur binära motsatspar aktualiseras, brukas eller undermineras i Nikanor Teratologens texter, samt hur detta går att relatera till de groteska dragen i verken. I texterna processas, bearbetas och transformeras binariteter, men dessa utnyttjas och bringas också fram. Verbet dekonstruktion hade kunnat beteckna denna dubbelhet, men är alltför teoretiskt laddat och skulle automatiskt anknyta Teratologen till ett större tankekomplex som hans texter inte nödvändigtvis kan sammanbuntas med. Verbet ”brukar” kommer fortsättningsvis användas i texten för att beteckna de olika sätt på vilka binariteter processas, då det är förhållandevis neutralt och kan innefatta både de konstruerande och demolerande aspekterna av processen.¹⁵ Utgångspunkt för undersökningen tas i *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*, de två första av Teratologens verk. Anledningen till att jag utgår från dessa två texter, och därmed exkluderar *Hebbershålsapokryferna* ur analysen, är dels av utrymmesskäl och dels med hänsyn till den större formmässiga enhet som finns i det sistnämnda verket. *Hebbershålsapokryfernas* form skiljer sig från de två första verkens, i det att de parafraserar på och förvrider en rad olika textformer och genrer, såsom exempelvis naturlyrik, sportreferat, skapelseberättelse etc., medan *Hebbershålsapokryferna* är koncentrerat på parafraseringen av *Bibeln*. Eftersom syftet är att undersöka hur de groteska dragen i både form och innehåll går att relatera till bruket av binariteter, erbjuder de två första verken ett rikare material då de förvrider och efterhärmar en större mängd texttyper, och därmed uppvisar större variation av potentiellt groteska effekter i formen. *Hebbershålsapokryferna* skiljer sig också från föregångarna då den inte är skriven på dialekt; i Teratologens förord förmodas den vara översatt ”från Skelleftebondskan till ett Volkligt talspråk”. Detta verk uppges inte heller vara författat av pyret, utan påstås ha levererats ”anonymt i sopsäckar som bara stod där en morgon”.¹⁶ I min analys utgår jag från den senaste nyutgåvan av texterna i en volym, utgiven av Vertigo förlag 2012. Denna är samma som originalet, förutom det faktum att illustrationer av Andreas Kalliaridis tillkommit, och att de åtgärdanden av korrekturmissar i Norstedts första utgåva som genomfördes i den första nyutgåvan på Vertigo (1998) kvarstår.¹⁷

För att undersöka hur binariteter brukas i relation till de groteska dragen i Teratologens verk kommer utgångspunkt att tas bland annat i teorier kring grotesk, där Michail Bachtins *Rabelais och skrattets historia* (1965) är en viktig utgångspunkt. Att just Bachtins groteskbegrepp valts har att göra med att han i högre utsträckning än andra groteskforskare diskuterat och fokuserat på

---

¹⁵ Det strukturalistiska begreppet *binaritet*, betecknande fast avgränsande och icke överlappande motsatspar vilka bygger upp vårt språk och tänkande, används fortsättningsvis i uppsatsen. Se Paul Tenngart, *Litteraturteori*, 2008, Malmö: Gleerups utbildning, 2008, s. 40-41

¹⁶ Nikanor Teratologen, ”Nikanor Teratologens förord”, i *Hebbershålsapokryferna*, Stockholm: Vertigo förlag, 2003, s. 5

¹⁷ Nikanor Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar* och *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, samlingsvolym, (1992) resp. (1997), Sala/Stockholm: Vertigo förlag, 2012

groteskens subversiva potential i förhållande till rådande ordningar: och denna subversiva potential är av hög relevans också för min undersökning.¹⁸ För att försöka undvika ett formelaktigt applicerande när Bachtins tankar sätts i relation till *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* kommer dessa ställas i relation till andra typer av groteskteori, framförallt i avsnittet ”Tidigare Forskning”. Under rubriken ”Grotesk realism, äckel och ondska” problematiseras Bachtins idéer också i relation till kritik som framförts, och Bachtins resonemang är att betrakta som just utgångspunkter snarare än en metodologisk mall för analysen. Eftersom Teratologens texter utgör ämnet för analysen problematiseras teorin löpande i förhållande till dessa, vilket medför att litteraturen och teorin snarast ömsesidigt belyser nya aspekter hos varandra, hellre än en envägsrelation där teori läggs som ett raster på den litterära texten. Vid sidan av groteskteori används också andra texter för att belysa ytterligare aspekter i Teratologens verk, exempelvis Julia Kristevas *Fasans makt: en essä om abjektionen* (1980). Kristevas teoretiserande kring fasa och äckel, ger en fruktbar och annorlunda infallsvinkel ur vilken de groteska dragen i verket kan förstås. Också Georges Batailles *Litteraturen och det onda* (1957) är av relevans, för ytterligare ett perspektiv ur vilket de gränsöverskridande och våldsamma dragen i Teratologens texter kan förstås. För att närmare kunna belysa tendensen att ympa in och skriva om utifrån olika textgener och -former kommer utgångspunktas dels i Bachtins artikel ”From the Prehistory of Novelistic Discourse”, där detta fenomen berörs framförallt i relation till grotesk, och dels i Gérard Genettes *Palimpsests* (1982), där begreppen intertextualitet och hypertextualitet är av relevans.

Genom att utgå från en bredd av olika teoretiska utgångspunkter vilka berör ungefär samma fenomen, är förhoppningen att kunna belysa och diskutera dessa ur en rad olika perspektiv, vilket preventerar en ensidig förståelse av hur dessa fenomen verkar i Teratologens texter. Eftersom fokus för min analys ligger på brukandet av binära motsatspar och de groteska dragen i Teratologens romaner, avgränsas min uppsats på så sätt att vissa aspekter av romanerna utelämnas ut undersökningen. Exempelvis kommer den västerbottniska kontexten som geografisk och litterär sfär inte beröras på något utförligare sätt. Även esoterika är en kontext vilken utgör en bakgrund för *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*, som också går att relatera till brott mot västerländsk tanketradition. Denna kontext är dock liksom den västerbottniska inte något huvudsakligt fokus för uppsatsen. Relationen till esoterikan är också mer påtaglig i förhållande till Teratologens senare verk såsom *Att bata allt mänskligt liv* (2009), i vilken handlingen är förlagd till Indien under den brittiska kolonialtiden.¹⁹

Utgångspunkten för analysen är således att undersöka hur binära oppositioner brukas i Teratologens *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*, huruvida dessa utnyttjas eller undermineras, och om

---

¹⁸ För en redogörelse för andra inriktningar inom groteskforskning, se avsnittet ”Tidigare forskning”.

¹⁹ Nikanor Teratologen, *Att bata allt mänskligt liv*, Umeå: Bokförlaget h:ström – Text&Kultur, 2009

detta i så fall sker simultant eller omväxlande. Det undersöks även hur de groteska dragen kan fungera som en strategi för att bruka binariteter, och hur denna strategi i så fall utfaller. Slutligen diskuteras den sammantagna effekten av detta: fungerar det groteska och brukandet av binariteter subversivt eller konserverande i förhållande till rådande ordningar, eller rör det sig om en paradoxal dubbelverkan, ett både-och? Syftet med uppsatsen är tvåfaldigt, dels att undersöka detta ämne i Teratologens författarskap specifikt, dels att i förlängningen diskutera litterära strategier för att hantera binariteter på ett mer generellt plan. I den mån några sådana generella strategier kan belysas, har de också potential att belysa hur binariteter hanteras även i andra litterära verk. En relevant fråga är också i vilken utsträckning det underminerande av binära oppositioner som exempelvis Sæterbakken och Johansson identifierat i Teratologens romaner har karaktären av självändamål eller fungerar som medel i ett bredare projekt. Genom att undersöka strategier besvaras frågan *hur* binariteter brukas, och genom att söka utröna vad dessa strategier syftar till besvaras frågan *varför*, vad tjänar bruket av binariteter för syften? För att besvara denna fråga sätts också romanerna i relation till en vidare tradition av språk- och binaritetskritik, och placeras på så vis in i ett litterärt och idéhistoriskt sammanhang.

Disposition

Uppsatsen inleds med en redogörelse för tidigare forskning, där först tidigare forskning kring Teratologens författarskap diskuteras. Här redogörs också för dels huvudlinjerna inom groteskforskning och teori, dels för svensk groteskforskning. Därefter följer ett avsnitt om idéhistorisk bakgrund, i vilket en tradition av binärt tänkande, språk- och binaritetskritik tecknas. I det tvådelade avsnittet som därpå följer berörs uppsatsens teoretiska utgångspunkter uppdelat i underrubrikerna ”Grotesk realism, äckel och ondska” och ”Parasitiskt skrivande”. Grunden för de teorier och begrepp jag primärt utgår från tas upp i detta avsnitt, medan mer specifika resonemang och annan relevant teori tas upp löpande i analysen. Efter avsnittet om teori följer en diskussion kring och redogörelse för uppsatsens metod, där analysmetod och relationen mellan teori och primärmaterial berörs. Därefter följer uppsatsen huvudsakliga del – analysen – vilken är upplagd i tematiska avsnitt, såsom ”Natur-kultur” och ”Barn, vuxna och kvinnor”. Här har analysen av romanerna fått utgöra riktlinjerna för rubriksättningen och upplägget, och de binariteter som oftast aktualiseras samtidigt diskuteras i relation till varandra. Eftersom de binariteter som diskuteras i hög grad relaterar till och i viss mån överlappar varandra blir uppdelningen av nödvändighet konstruerad, men genom att länka samman och relatera de olika underrubrikerna till varandra motverkas detta i görligaste mån. I analysens avslutande avsnitt, ”Språk, skrivande och (själv)destruktiva metastrategier”, diskuteras skrivandet, groteska strategier

och de vidare implikationerna av binaritetsbruket, och detta kapitel fungerar på så vis som en brygga mellan analysen och den avslutande diskussionen, i vilken dessa implikationer placeras i ett vidare litterärt och idéhistoriskt sammanhang. Ordförklaringar av skelleftebondska uttryck eller mer specifik terminologi förekommer i fotnoter, utom i de fall då de på ett mer direkt vis är av relevans för analysens argumentation.

Tidigare forskning

Nikanor Teratologen

Om Nikanor Teratologens författarskap finns förhållandevis lite forskning att tillgå; verket har framförallt berörts i artiklar och essäer, i verk med tematiskt upplägg som ett av flera litterära exempel, samt i ett antal studentuppsatser. I Stig Sæterbakkens essä ”Osean av ømhed. Om Nikanor Teratologens romaner.” diskuteras en rad olika aspekter av *Åldreomsorgen* och *Förensligandet* framförallt med fokus på de destruktiva, våldsamma, groteska, provocerande och motstridiga i verken. I diskussionen kring dessa gränsöverskridanden framhåller Sæterbakken bland annat en upprorisk och samtidigt uppgiven ton i verken.²⁰ En något likartad diskussion förs i Anders Johanssons *Göra ont: Litterär metafysik*, där det gränsöverskridande, upproriska och diaboliska i Teratologens författarskap berörs i anknytning till en rad andra litterära och populärkulturella verk samt verkliga händelser, i det att Johansson diskuterar ondskans relation till litteraturen.²¹ Johansson har även berört Teratologen i essän ”Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen”, där litteraturens relation till världen och dess politiska potential diskuteras med utgångspunkt i primärt Teratologens verk.²² Med liknande fokus har Johansson även omskrivit Teratologen i boken *Nonfiction*.²³ Såväl Sæterbakkens som Johanssons resonemang har beröringspunkter med uppsatsens ämne och kommer utförligare tas upp löpande. Teratologen har även diskuterats av Ola Uvaas i artikeln ”Mot en teratologisk poetik?”, där han utifrån *Hebbershålsapokryferna* diskuterar olika drag i författarskapet.²⁴ Implikationerna av att skriva på dialekt, bland annat i förhållande till Teratologens verk, har berörts av Carl-Göran Ekerwald i essän ”Bondskan är själva urspråket”.²⁵

I avhandlingen *De mörka labyrintherna. Gotiken i litteratur, film, musik och rollspel* berör Mattias Fyhr kortfattat *Åldreomsorgen* och diskuterar verket och författarskapet i förhållande till gotik och

---

²⁰ Sæterbakken, finns också översatt i *Res Publica* 2003:60

²¹ Johansson, *Göra ont: Litterär metafysik*

²² Anders Johansson, ”Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen”.

²³ Anders Johansson, *Nonfiction*, Göteborg: Glänta produktion, 2008

²⁴ Ola Uvaas, ”Mot en teratologisk poetik?”, *Provins*, 2006:1

²⁵ Carl-Göran Ekerwald, ”Bondskan är själva urspråket”, *Provins*, 1999:4

black metal-musik, och påpekar likheter i naturbeskrivningar, attityden till religion, och användandet av författarens användande av en diaboliskt klingande pseudonym.²⁶ I artikeln ”Utanförskapets njutningar: Nazism och fascism hos Nikanor Teratologen och Whitehouse” diskuterar Patrik Hultin relationen mellan *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* och nazistisk och fascistisk ideologi, och kopplar Teratologens författarskap till den subkulturella grupperingen ”Apocalypse culture”, vilken karakteriseras av den dragning till ämnen som ”paganism, magi, bisarr sexualitet, fascism, extrem konst och musik”.²⁷ Hultin har också diskuterat kopplingar till esoterisk världsåskådning i *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* i artikeln ”Att kämpa mot varat. Nikanor Teratologen och den vänstra handens väg”.²⁸

I Jerker Erikssons uppsats ”’Jag har just läst den vidrigaste bok jag någonsin stött på.’ En studie av mottagandet av Nikanor Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv”, undersöks receptionen av Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv, med utgångspunkt i dagspressrecensioner och -artiklar samt utlåningsstatistik och enkätsvar från bibliotek. För denna undersökning är Erikssons litteratursociologiska undersökning av större relevans, där han med utgångspunkt i Pierre Bourdieus fältteori redogör för hur bilden av Teratologens författarskap och synen på författaren förändrades mellan 1992 och 2004.²⁹ Anna-Maria Fjellman är i sin uppsats ”Fittförakt och kukkärlek – en analys av den feminiserade manligheten i *Äldreomsorgen i övre Kågedalen*” inne på ett ämne som angränsar till mitt när hon ur ett genusperspektiv undersöker hur feminiseringen av maskuliniteten i *Äldreomsorgen*, och i alla fall delvis belyser hur motsatsparet femininitet-maskulinitet används och undermineras i romanen. Även om Fjellman inte drar några vidare slutsatser kring ämnet menar hon att exempelvis morfar inte går att inordna i de polariserade kategorier av feminiserade män och manliga män som hon ser i verket.³⁰ Inriktningen på forskningen kring Teratologens författarskap följer lite olika inriktningar, men en återkommande beröringspunkt är de språkligt och innehållsligt våldsamma, groteska och provocativa dragen i verken, samt författarskapets starka geografiska koppling till Västerbotten.

---

²⁶ Fyhr, s. 153-155

²⁷ Hultin, ”Utanförskapets njutningar: Nazism och fascism hos Nikanor Teratologen och Whitehouse”, s. 219-220

²⁸ Patrik Hultin, ”Att kämpa mot varat. Nikanor Teratologen och den vänstra handens väg”, *Förborgade tecken. Esoterism i västerländsk litteratur*, red. Per Faxneld och Mattias Fyhr, Umeå: Bokförlaget h:ström – Text&Kultur, 2012, Serie akademi

²⁹ Eriksson, s. 6-10

³⁰ Anna Maria Fjellman, ”Fittförakt och kukkärlek – en analys av den feminiserade manligheten i *Äldreomsorgen i övre Kågedalen*”, Göteborg 2008, c-uppsats i litteraturvetenskap, Göteborgs universitet, , s. 17, 23-24, hämtad från: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/10655/1/gupea_2077_10655_1.pdf 2014-02-03, utskrift i författarens ägo

Groteskforskning

De etymologiska rötterna till begreppet grotesk finns i uttrycket ”grottesche”, vilket myntades för att beteckna en specifik typ av ornamentalt måleri som upptäcktes vid arkeologiska utgrävning i Italien på 1480-talet. Beteckningen härrör ur det italienska ordet för grotta eller håla, och de groteska ornamenten kännetecknas av att människor, djur och växter flätas in i och övergår i varandra. Denna utsmyckningsform är naturligtvis del av en långt bredare tradition, men det är alltså här som själva begreppet myntas, även betydelsen av detta begrepp genomgått påtagliga historiska förändringar.³¹ I avhandlingen *Det groteska. Kroppens språk och språkets kropp i svensk lyrisk modernism* (1999) framhåller Ingemar Haag två ungefärliga huvudlinjer i groteskforskningen, dominerade av en pragmatisk-satirisk respektive en ontologisk-fantastisk syn på grotesken, och vid sidan av dessa en psykologisk grotesksyn, där de två sistnämnda ”betraktar grotesken oberoende av samhällskonstitutionen, medan den pragmatiska versionen formas i dialektisk samklang med den omgivande verkligheten”.³²

Den främste företrädaren för en ontologisk syn på grotesken är Wolfgang Kayser, vars groteskteori är starkt formad av 1900-talet och modernismen, och går tillbaka på ”den romantiska traditionens metafysik”. Centralt för Kaysers förståelse av det groteska är det fungerar som en gestaltning av ”detet”, men inte förstått som ”psykologisk eller kosmisk storhet utan snarare något oförklarligt och opersonligt, och därmed bortom vår kontroll [...] ’det groteska är den främmandegjorda världen’”. För Kayser är gestaltningen av det groteska ett försök att ge form åt och därmed kontrollera det skrämmande, absurda och demoniska i världen, och det groteska framstår som genomgående skräckbetonat.³³ Skrattet åt det groteska är enligt Kayser inte glatt eller befriande utan alltid riskfyllt och på gränsen till tvångsmässigt, eftersom grotesken invokerar det absurda och okontrollerbara.³⁴ Kaysers upptagenhet av den moderna grotesken ligger till grund för Bachtins kritik av honom, då Bachtin menar att Kaysers anspråk på att formulera en allmänt giltig teori om grotesken inte håller eftersom han förväxlar ett specifikt historiskt moment med grotesken som helhet. Enligt Bachtin utgår Kaysers teori enbart från den romantiska och den modernistiska grotesken, och är framförallt relevant i förhållande till den senare då Kayser förvanskar den romantiska grotesken genom att betrakta den ur ett modernistiskt prisma. En genomgående skillnad är att Kayser ser grotesken som en gestaltning av fruktan, medan Bachtin

---

³¹ Haag, s. 22-23. För en detaljerad genomgång av begreppets och den groteska traditionens historia se s. 22-44 i Haags avhandling.

³² Haag, s. 44-46, 297

³³ Haag, s. 48-49, 61. Se även: Maria Jönsson, *Som en byracka. Självbiografi, estetik och politik i Agneta Klingspors författarskap*, 2006, Umeå: Bokförlaget h.:tröm – Text&Kultur, 2006, Serie akademi 1, diss: Umeå universitet, s. 249-250 och Wolfgang Kayser, *The Grottesque in Art and Literature*, 1957, Bloomington: Indiana University Press, 1963, s. 184-185

³⁴ Kayser, s. 186-188

hävdar att framförallt den pre-romantiska grotesken är ett uttryck för skrattets seger över fruktan, vilken i groteskens degraderas och görs löjeväckande.³⁵ Kayzers teori berör enligt Bachtin bara en av groteskens två parallella huvudlinjer. Han menar istället att den ur romantiken sprungna grotesken i modern tid samexisterar med denna andra huvudlinje, den realistiska grotesken, vilken har sina rötter i karnevalen och den folkliga skrattekulturen.³⁶

Bachtin intresserar sig själv framförallt för den groteska realismen, vilken han menar genomgående präglas av en positiv, munter och bejakande karaktär, kännetecknade av den materiellt-kroppsliga principen vilken är universell och kollektiv, innefattande hela folket. Just det folkliga och det kollektiva är för Bachtin ett centralt element i det groteska, ”[b]äraren av den materiellt-kroppsliga principen är här inte någon individualiserad biologisk varelse, ej heller den borgerliga egoistiska individen, utan *folket*”. Den enskilda kroppen är inte individuell och avskild utan oavslutad och öppen mot världen. Detta är också en väsentlig skillnad mellan Bachtins och Kayzers förståelse av det groteska, eftersom den senare snarare betonar det subjektiva än det kollektiva. Ytterligare en skillnad är Bachtins betonande av det ambivalenta i det groteska, den är på en gång negerande och pånyttfödande.³⁷ Hans realistiska grotesk är också tydligt kopplad till det satiriska, medan Kayser avfärdar en dylik koppling även om han medger att det satiriska och det groteska kan uppträda i samma kontexter.³⁸ Viktigt är dock att betona att skillnaderna mellan Kayzers och Bachtins groteskbegrepp också, om inte enbart, är sprunget ur de olika epoker de intresserat sig för, varför olika former av grotesk kan sägas gett upphov till olika typer av groteskteorier.³⁹

Den psykologiska synen på grotesken har enligt Haag inte någon lika påtaglig förgrundsfigur som den pragmatiska eller ontologiska, och lägger fokus på grotesken inte som historiserat fenomen eller som stilistiska och retoriska grepp utan som ”en historisk konstant, en oföränderlig storhet som alltid väcker samma känslor och tillgriper samma typ av bildsystem”. Här finns vissa likheter med Kayzers synsätt, men större vikt läggs vid de mekanismer som ligger bakom att grotesk skapas, respektive dess psykologiska verkningar och effekter.⁴⁰ Haag diskuterar också exempel på en mer poststrukturalistiskt inspirerad syn på grotesken, där han framförallt lyfter fram Geoffrey Galt Harpman. Det oavslutade och öppna i grotesken gör det poststrukturalistiska

---

³⁵ Michail Bachtin, *Rabelais och skrattets historia. François Rabelais' verk och den folkliga kulturen under medeltiden och renässansen*, tredje upplagan 2007 (1965), Göteborg: bokförlaget Anthropos, 2007, s. 54-56

³⁶ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 54. Se även Haag, s. 44-45

³⁷ Bachtin, s. 30-32, Haag, s. 84

³⁸ Haag, s. 45

³⁹ Detta har också påpekats av Hagg, som dock menar att Bachtin är medveten om existensen av olika typer av grotesk, men väljer att fokusera på den realistiska grotesken, medan Kayser inte är det. Han menar också att det den teoretiska uppspjälkningen i ontologisk respektive pragmatisk grotesk är en smula härddragen i relation till enskilda konstverk, eftersom drag av båda ofta samexisterar i dessa. Haag, s. 298

⁴⁰ Haag, s. 46-48

synsättet relevant, eftersom det ”implicit ger sig till känna i den skillnad (*différance*) och öppenhet som undandrar sig centrum och en vattentät systematisering”. Harpman betonar att det groteska som kategori svårligen inordnar sig i någon form av taxonomi, och att det på så sätt blir ett uttryck för språkets gränser och bristande kommunikativa förmåga, och kan göra oss uppmärksamma på språkets oförmåga att finna en beteckning för vissa fenomen. Harpmans syn på grotesken ligger på så vis nära romantiska kategorier som det osägbara och det sublima, i det att ”det är just vid språkets yttersta gräns som det groteska balanserar”.⁴¹ Det ambivalenta och obestämbara i grotesken som Harpman betonar uppvisar också likhet med den ambivalens som Bachtin framhåller som essentiell för den groteska realismen. Utöver detta är det också värt att uppmärksamma den feministiskt inriktade groteskteorin som en egen gren inom groteskforskning, där Mary Russos *The Female Grotesque. Risk, Excess and Modernity* (1994) är ett av de mest kända verken, där fokus ligger på grotesken som ett överskridande av den kvinnliga normen.⁴²

När det gäller svensk groteskforskning menar Haag att begreppet grotesk inte ”nått några storslagna höjder” i den svenska estetiken. Trots att begreppet under 1900-talet ”haft en explosionsartad spridning i den internationella debatten, finns på svensk botten bara ett fåtal uttolkare som har absorberat denna tradition”. Den groteskforskning som bedrivits har överlag följt i Bachtins tradition, där Haag lyfter fram Hans Göran Ekmans *Humor, grotesk, pikaresk: studier i Lars Ahlins realism* (1975) och Hans Lindströms *Skrattet åt världen i litteraturen* (1993) som två exempel som mer renodlat utgått från Bachtins groteskbegrepp. Även Anders Olssons *Ekelöfs nej* (1983) utgår från Bachtins groteskbegrepp, men betonar det subjektivitas roll i grotesken på ett sätt som ligger närmare Kaysers förståelse av grotesken. Slutligen uppmärksammar Haag också Eva Liljas *Den dubbla tungan. En studie i Sonja Åkessons poesi* (1991), där det bachtinska groteskbegreppet också är centralt, med specifik betoning på det kroppsliga.⁴³ I Haags egen avhandling konstitueras dels begreppet grotesk i historisk och estetisk mening, och dels undersöks det groteska i svensk lyrisk modernism i tre kapitel; Pär Lagerkvist, finlandssvensk modernism samt det rikssvenska 1930- och 40-talet.

Efter millennieskiftet har den svenska groteskforskningen som bedrivits dominerats av en tydligare politisk, ofta feministisk inriktning. I *Den moderne Ivar Lo-Johansson. Modernisering, modernitet och modernism i statarromanerna* diskuterar Magnus Nilsson utifrån ett bachtinskt groteskbegrepp

---

⁴¹ Haag, s. 52-53, se även Geoffrey Galt Harpman, *On the Grotesque. Strategies of Contradiction in Art and Literature*, Princeton: Princeton University Press, 1982, s. 3-6

⁴² Anna Lundberg, *Allt annat än allvar. Den komiska kvinnliga grotesken i svensk samtida skrätkultur*, 2008, Göteborg-Stockholm: Makadam förlag, 2008, diss. Lindköpings universitet, s. 18-23, och Maria Margareta Österholm, *Ett flicklaboratorium i valda bitar. Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005*, 2012, Årsta: Rosenlarv förlag, 2012, diss: Uppsala universitet, s. 125-126

⁴³ Haag, s. 83-85

hur en socialmodernistisk grotesk kan fungera som ett motmedel mot modernistisk esteticism i arbetarlitteratur.⁴⁴ I Maria Jönssons *Som en byracka. Självbiografi, estetik och politik i Agneta Klingspors författarskap* (2006) använder hon sig av teorier om både realistisk och modern grotesk, och diskuterar även groteskens potential som feministisk strategi.⁴⁵ Liknande är också fallet med Anna Lundbergs *Allt annat än allvar. Den komiska kvinnliga grotesken i svensk samtida skrattkultur* (2008), där hon sammanför Bachtins skrattkultur med feministiska och queera perspektiv i en studie av svensk samtida skrattkultur utifrån radiohumor, Stockholms Prideparad, och svensk situationskomedi i tv.⁴⁶ Den feministiskt inriktade groteskforskningen har också i Maria Margareta Österholms *Ett flicklaboratorium i valda bitar. Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005* (2012) utvidgats genom begreppet gurlesk: en term med rötter i begrepp som carnivalesque, burlesque och Riot Grrrls vilken först myntades av Arielle Greenberg. Österholm sammanför i sin avhandling begreppet gurlesk, en estetik specifikt inriktat på flickskap där ”feminitet, feminism, äckel, gullighet och överdrift” sammangyttras, med skevbegreppet, en hybridisering eller variation på queer. Österholm framhåller att gurlerken kan ses som en förlängning av det karnevalistiska och det groteska i dess feministiska version, såsom det vidareutvecklats av teoretiker i Bachtins efterföljd.⁴⁷ Bachtins bild av den folkliga skrattkulturen har också ifrågasatts i svensk forskning, bland annat av Olle Ferm i *Det visa leendet och det narraktiga gapskrattet. Skrattet och den medeltida kyrkan*. Här ifrågasätter Ferm Bachtins strikta gränsdragning mellan officiell, kyrklig kultur och en folklig motkultur. Han menar att Bachtin ”tagit fasta på en strikt monastisk norm och tradition och låtit denna representera kyrkan”, och att gränsdragningen kan nyanseras eftersom kyrkan inte var isolerad från det övriga samhället, varför motsatspar som ”högt och lågt” och ”folkligt och lärt” blir problematiska att utgå ifrån. Ferm menar istället att man inom den medeltida kyrkan kan se exempel på en mångfald av olika förhållningssätt till skrattet, och att många av de folkliga kulturyttringar som Bachtin diskuterar måste ses som gemensamma för kyrkomän och lekmän.⁴⁸ I relation till den kontext av svensk groteskforskning som hittills bedrivits tar denna uppsats en något annorlunda utgångspunkt, då de groteska dragen relateras till ett vidare projekt av språk- och binaritetskritik.

---

⁴⁴ Magnus Nilsson, *Den moderne Ivar Lo-Jobansson. Modernisering, modernitet och modernism i statarromanerna*, 2003, Hedemora: Gidlunds förlag, 2003, diss Lunds universitet, s. 298-313

⁴⁵ Jönsson, s. 49, 278-275

⁴⁶ Lundberg, s. 28-32

⁴⁷ Österholm, s. 98-103, 125

⁴⁸ Olle Ferm, *Det visa leendet och det narraktiga gapskrattet. Skrattet och den medeltida kyrkan*, Stockholm: Sällskapet Runica et Mediævalia: Svenska humanistiska förbundet, 2008, Sällskapet Runica Mediævalia Opuscula 11, Svenska humanistiska förbundet skrift 122, s. 140-141

Idéhistorisk bakgrund: dualistiskt tänkande och kritiska strategier

För att förstå bakgrunden till bruket av binariteter i Teratologens texter, är det relevant att teckna en kort idéhistorisk bakgrund av dualistiskt tänkande och olika strategier som använts för att förhålla sig till det eller bedriva binaritetskritik. Detta avsnitt bör förstås som en diskursiv bakgrund mot vilka Teratologens bruk av binariteter kan förstås. Det är också viktigt att betona skillnaden mellan denna diskursiva bakgrund, vilken är abstrakt, och Teratologens texter, vilka snarare karakteriseras av ständig och pragmatisk konkretion, görande och performativitet.⁴⁹ Sæterbakken karakteriserar Kågedalens invånare som ”[s]prenglærd white-trash, [...] som, hvis vi skal ta morfar på ordet, der han sitter i hammocken med kamuflasjedrakt og en boks starkøl i neven, har lite til overs for ’meta-lingvistiske forbindelser’ og ’inter-diskursive konfigurasjoner’”.⁵⁰ Det finns alltså en klyfta i abstraktionsnivå och intensitet mellan den binaritetskritik som beskrivs i detta avsnitt och den som föregår i Teratologens texter, radikala skillnader vilka likväl också ger utrymme för ett släktskap. Binaritetskritiken är också relaterad till språktvivel och -kritik på ett vidare plan, vad Sæterbakken beskriver som längtan efter ”opløsningen, utslettelsen, en omstyrning av alt bestående, en omstyrning som (i den grad det er mulig å forestille seg den) vil måtte bestå i en tilintetgjørelse av alle begreper, alt språk”.⁵¹

Bakgrunden till binaritetskritik måste ses i att det i västerländskt tänkande finns en lång tradition av ett dualistiskt tänkande. Detta formulerades på ett konsekvent sätt av René Descartes, och bygger på distinktionen mellan, och det skarpa åtskiljandet av, två kategorier: det materiella och det icke-materiella. Dessa två kategorier betraktas som väsensskilda och i extern relation till varandra, d.v.s. existerar oberoende av varandra. Ett dualistiskt tänkande kommer exempelvis ”till uttryck i sådana uppdelningar som ’materia’ contra ’ande’, ’kropp’ och ’själ’, ’språk’ och ’verklighet’, ’subjekt’ contra ’objekt’ etc.”. En parallell tanketradition har monismen som grundläggande förhållningssätt, vilket innebär förnekandet av ”existensen av två åtskilda klasser av ting eller fenomen”. Med ett dylikt tänkande reduceras istället alla psykiska fenomen till fysiska eller vice versa.⁵² Ett försök att överskrida såväl en dualistisk som en monistisk världs-uppfattning är genom det dialektiska tänkandet. Detta utgår från motsatspar och kontrasterande

---

⁴⁹ Se performativitetsbegreppet i L.J. Austin, *How To Do Things With Words. The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*, andra utgåvan 1975 (1962), Oxford-New York: Oxford University Press, 1976 samt Jacques Derridas kritik av Austin i Jacques Derrida, ”Signature Event Context”, *Limited Inc.*, (1972), Evanston: Northwestern University Press, 1988

⁵⁰ Sæterbakken, s. 14

⁵¹ Sæterbakken, s. 17

⁵² Joachim Israel, *Språkets dialektik och dialektikens språk*, Stockholm-Göteborg-Lund: Esselte studium, 1980, s. 2-3, 111

begrepp men inte behandlar dem som ”klart åtskilda, utan som olika men ömsesidigt beroende element i en dialektisk relation som utgör en helhet”. De kontrasterande begreppens förutsätts då inte ha en extern utan en intern relation till varandra: de ”är vad de är i relation till varandra. De refererar till varandra och bildar en enhet eller totalitet”.⁵³ Dialektik är således en potentiell strategi för att möjliggöra ett tänkande bortom det dualistiska, men dock inte den enda.

Anders Olsson skriver i *Den okända texten* att kritiken mot all form av systemtänkande blir alltmer utbredd i Frankrike under 1960- och 70-talet:

Det uppstår, delvis som en effekt av ett fördjupat politisk engagemang, en motvilja mot alla försök att skaffa sig herravälde över omvärlden. Man gör upp med ’les maître-penseurs’, de stora systembyggarna som velat lägga en absolut grund för kunskapen (som Descartes, Kant, Hegel, eller Husserl). I gengäld vänder man sig till de föregångare som betonat att det inte finns någon arkimedisk punkt utifrån vilken världen låter sig tolkas, häribland Friedrich Nietzsche.⁵⁴

I denna flora av teoribildning, ofta benämnd som poststrukturalism eller dekonstruktion, är Jacques Derrida en framträdande gestalt, tillsammans med många andra såsom Gilles Deleuze, Jean-François Lyotard, Michel Foucault m.fl. Centralt i Derridas tänkande, och kanske det mest kända citatet ur hans texter, är att ”[t]here is nothing outside of the text”. Detta innebär inte ett förnekande av en fysisk verklighet, men att allt meningsskapande, all förståelse, förutsätter språk och metafysik. Angående Nietzsche framhåller Derrida att försök att bryta sig ur metafysiken alltid blir fruktlösa, men att detta faktum inte bör bekämpas utan erkännas: ”[o]n the contrary, one must *accentuate* the ’naiveté’ of a breakthrough which cannot attempt a step outside of metaphysics, which cannot *criticize* metaphysics radically without still utilizing in a certain way, in a certain type or a certain style of *text*”.⁵⁵ Eftersom språket är intimt sammanflätat med metafysiken kommer vi alltid använda oss av denna även då vi söker att underminera det metafysiska tänkandet: istället måste de metafysiska avlagringarna i språket och vårt eget åkallande av dem ständigt synliggöras och dekonstrueras.

Mening skapas enligt Derrida genom skillnad, *différance*, men med detta avses inte definitivt fastslagen mening, utan ett fortgående spel av skillnader vilket genomgår ständiga variationer och förändringar. Detta innebär också att ”[i]f words and concepts receive meaning only in sequences of differences, one can justify one’s language, and one’s choice of terms, only within a topic [an orientation in space] and an historical strategy”.⁵⁶ Skillnad är genomgående även i metafysiken, vilket är tydligt i hur västerländskt tänkande är uppbyggt kring binära motsatspar. Essentiellt är också att dessa binära motsatspar är hierarkiskt ordnade, ”in a classical philo-

---

⁵³ Israel, s. 82, 112

⁵⁴ Anders Olsson, *Den okända texten*, Stockholm: Bonnier, 1987, s. 67

⁵⁵ Jacques Derrida, *Of Grammatology*, 1997 (1967), Baltimore-London: The John Hopkins University Press, 1997, s. 158, 19

⁵⁶ Derrida, *Of Grammatology*, s. 70

sophical opposition we are not dealing with the peaceful coexistence of a *vis-à-vis*, but rather with a violent hierarchy. One of the two terms govern the other (axiologically, logically, etc.), or has the upper hand”.⁵⁷ Även om vi inte kan bryta oss ur språket eller metafysiken, kan vi dekonstruera det, vilket bland annat innebär att vända på och underminera binära oppositioner.

To deconstruct the opposition, first of all, is to overturn the hierarchy at a given moment. To overlook this phase of overturning is to forget the conflictual and subordinating structure of a opposition. Therefore one might proceed to quickly to a *neutralization* that *in practice* would leave the previous field untouched, leaving one no hold on the previous opposition, thereby preventing any means of *intervening* in a field effectively. We know what have always been the *practical* (particularly *political*) effects of *immediately* jumping *beyond* oppositions, and of protests in the simple form of *neither this nor that*.⁵⁸

I och med den hierarkiska ordningen av motsatspar har dekonstruktionen av dessa också politiska implikationer, då denna praktik även synliggör och dekonstruerar en ojämn maktfördelning. Att uppochnedvända binära oppositioner är dock fortfarande ”to operate on the terrain of and from within the deconstructed system”, och måste vara del i en praktik ”that *simultaneously* provokes the overturning of the hierarchy speech/writing, and the entire system attached to it, *and* releases the dissonance of a writing within speech, thereby disorganizing the entire inherited order and invading the entire field”.⁵⁹ Dekonstruktion är således vid sidan av dialektiken också sätt att förhålla sig kritiskt till binära motsatspar.

Likheten och skillnaden mellan dessa förhållningssätt har diskuterats av Fredric Jameson i hans *Valances of the Dialectic* (2009), där Jameson menar att dekonstruktion fungerar på samma sätt som dialektik då denna:

proceeds by standing outside a specific thought, that is to say a conceptual conclusion about a problem [...] – in order to show that the alleged conclusions in fact harbor the workings of unstable categorical oppositions. The paradoxes, antimonies, and ultimately contradictions which den historicize the previous moment of ’conclusion’ and enable a new dialectical ’solution’ then in some sense reincorporate this last back into ’philosophy’ or ’system’ and come as new – more properly dialectical – conclusions in their own right.⁶⁰

Jameson menar dock att dialektiken och dekonstruktionen därefter skiljer sig åt; där dialektiken ”pauses, waiting for the new ’dialectical’ solution to freeze over in its turn and become an idea or an ideology to which the dialectic can again be ’applied’”, menar han att dekonstruktionen ”races forward, undoing the very incoherence it has just been denouncing and showing that seemingly analytic result to be itself a new incoherence and a new ’contradiction’ to be unraveled in its turn”.⁶¹ Även om Jamesons distinktion kan synas väl finmaskig implicerar den att det i dialektiken verkar finnas en större tilltro till åtminstone den tillfälliga syntetiseringen, medan de-

---

⁵⁷ Jacques Derrida, ”Positions: Interview with Jean-Louis Houdebine and Guy Scarpetta”, *Positions*, 1972, London: Athlone Press, 1981, s. 41

⁵⁸ Derrida, ”Positions: Interview with Jean-Louis Houdebine and Guy Scarpetta”, s. 41

⁵⁹ Derrida, ”Positions: Interview with Jean-Louis Houdebine and Guy Scarpetta”, s. 42

⁶⁰ Fredric Jameson, *Valances of the Dialectic*, 2009, London-New York: Verso, 2010, s. 25-26

⁶¹ Jameson, s. 27

konstruktionen som förhållningssätt verkar medföra en (ännu) större misstro mot att låta filosofiska system stabiliseras. Även groteskteori i Bachtins variant kan förstås som en strategi för att underminera statiska binäriteter och i förlängningen en systemkritik riktad mot rådande ordning. För Bachtin är det ambivalenta i grotesken essentiellt, dess nedsättande och kroppsliggörande har både en negativ och en positiv, pånyttfödande innebörd, och underminerar rådande uppfattningar genom att påvisa deras ständiga relativitet när narren blir kung, heligt blir profant, andligt blir materiellt etc. Dessa drag eller principer föreligger både på ett innehållsmässigt och ett språkligt plan, Bachtin framhåller att grotesken kräver uttrycksformer som är föränderliga och dynamiska, kännetecknade av det omvändas logik och ständiga växlingar.⁶²

Det breda spektret av poststrukturalistiska teoribildningar blir relevant i en svensk kontext från och med tidigt 1980-tal. Fredrik Agell framhåller i artikeln ”Postmodernismen i Sverige: om kritik, moralism och nihilism” att en debatt kring den samtida litteraturkritikens roll i relation till poststrukturalism, dekonstruktion och intertextualitet fortgått från början av 1980-talets början och fortfarande fortgår 1993 då Agell skriver. En rad yngre kritiker, framförallt de knutna till tidskriften *Kris*, introducerade en ny typ av litteraturkritik vilken utgjorde ett brott mot den tidigare traditionen inom svensk humaniora när de introducerade en kontinental, poststrukturalistiskt teoribildning, vilken ”inte tidigare haft fotfäste i Sverige annat än undantagsvis”.⁶³ Denna utveckling har också beskrivits av Horace Engdahl, en av de grundarna och de drivande gestalterna bakom tidskriften, som menar att ”[d]et så kallade Derrida-numret, som utkom i september 1980, blev *Kris* genombrott”, och att detta ”uppfattades som ett manifest för en ny intellektuell riktning”.⁶⁴ Enligt Agell ledde den intensiva debatten, där speciellt begreppet postmodernism användes som ett slagträ och beskylldes för allt samtidens onda av dess belackare, till att en del kritiker började ställa moraliska krav på litteraturen och konsten, vilket bland annat kom i uttryck i diskussionen kring debatten om skräcklitteratur, en genrebeteckning som också använts om *Åldreomsorgen*.⁶⁵

Nikanor Teratologens författarskap kan med bakgrund i denna idéhistoriska utveckling både förstås i relation till den långa traditionen av dualism i västerländskt tänkande, och i relation till dekonstruktion, poststrukturalism och dylika strategier för att kritiskt förhålla sig till eller nå

---

⁶² Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 22

⁶³ Fredrik Agell, ”Postmodernismen i Sverige: om kritik, moralism och nihilism”, *Fenix. Tidskrift för humanism*, 1993:3-4, s. 282-284. Introduktionen av och debatten kring poststrukturalism och dekonstruktion har även beskrivits i en artikel av Kristjan Saag, där han också kortfattat beskrivit hur teorierna rent praktiskt introducerats i svenska tidskrifter, dagspress och i svensk forskning. Kristjan Saag, ”80-talets litteraturkritik”, *80-tal*, 1987:26-27, s. 251-253. Debatten kring kritik och poststrukturalism som uttryck för positioneringar på det litterära fältet har också beskrivits i Donald Broady och Mikael Palme, ”Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält”, *Kulturens fält. En antologi*, red. Donald Broady, 1998, Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1998

⁶⁴ Horace Engdahl, ”Ett 80-tal?”, *Tidskriften 90-tal*, 1995:16, s. 24

⁶⁵ Agell, s. 285, 294

bortom dualistiskt tänkande. Ola Uvaas framhåller att det hos Teratologen finns en tydlig polemik gentemot västerländskt tänkande och kanske framförallt i form av dualism som präglar den judisk-kristna traditionen. Uvvas menar att Teratologen ”iscensätter allt det värsta som den judisk-kristna traditionen bygger på. Här är folkmord och inavel, tortyr och incest, fanatism och ledarkult en produkt av religionens, humanismens och rationalitetens goda vilja”.⁶⁶ Traditionen av dualistiskt tänkandet är således en viktig bakgrund för att förstå upproriskheten och de våldsamma och groteska dragen i Teratologens författarskap. Detsamma gäller i förhållande till dekonstruktion och poststrukturalism, kanske framförallt i förhållande till Teratologens tidigare texter. *Äldreomsorgen* utkommer 1991, efter ett åttiotal då dessa teoribildningar introducerats och livligt debatterats i svensk offentlighet. Att dessa strömningar inlemmats och omstritts i det svenska intellektuella klimatet är påtagligt i en läsning av exempelvis *Äldreomsorgen*, bland annat i de upprepande referenserna till Derrida, Nietzsche, Deleuze etc., i citat, fotnoter och dylikt. Dessa teoribildningar utgör en bakgrund till Teratologens texter i så måtto att de erbjuder en olika typer av strategier för att förhålla sig kritiskt till och underminera binärt tänkande, förtjänstfulla i vissa avseenden och problematiska i andra. Det centrala är att de utgör en viktig bakgrund för texterna, och därför är de också relevanta att beakta i en undersökning av hur binära motsatspar hanteras i Teratologens texter. Detta gäller också i kanske ännu högre utsträckning groteskteorin, framförallt då de principer som Bachtin betecknar som karakteristiska för den groteska realismen är påtaliga i Teratologens texter.

---

⁶⁶ Uvaas, s. 56

Teoretiska utgångspunkter

Grotesk realism, äckel och ondska

Den groteska realismen är enligt Bachtin djupt rotad i en folklig skrattekultur, vilken kom att få stort inflytande och omfattning under medeltiden och renässansen och stod i opposition till den officiella kulturen. Centralt för Bachtins förståelse av denna skrattekultur är att den på ett grundligt sätt skilde sig från kyrkans och feodalstatens officiella och allvarliga kultformerna och ceremonierna, dess former utgjorde en icke-officiell sfär vilken fungerade som ”ett slags *dubbelvärld*”.⁶⁷ Karnevalen fungerar i motsats till den officiella festen som ”en tillfällig befrielse från den förhärskande sanningen och den rådande ordningen, ett upphävande av alla hierarkiska förhållanden, privilegier, normer och påbud” och en motrörelse mot alla anspråk på oföränderlighet och evigt beständiga sanningar. Han betonar dock att karnevalens parodi på rådande sanningar skiljer sig från ”moderna tiders rent negativa och formella parodi”, eftersom den förstnämnda har ett pånyttfödande element vid sidan av det negerande, skattet är både spotskt och muntert. Skattet riktas enligt Bachtin inte heller mot det partikulära utan mot det universella och skenbart entydiga allvaret och fruktan, vilket övervins genom skattets medvetandegörande av dess obeständighet.⁶⁸ Detta innebär dock inte att skattet är alltigenom fientligt mot allvaret:

Det ambivalenta och universella verkliga skattet förnekar inte allvaret, utan renar och kompletterar det. Det renar från dogmatism, ensidighet, förstelning, från fanatism och kategorisk orubblighet, från fruktans och skräckens element, från didaktik, från naivitet och illusioner, från dum inskränkning och enfald. Skattet tillåter inte allvaret att stela och slita sig loss från den icke-fullbordade tillvarons helhet. Det återupprättar denna ambivalenta helhet.⁶⁹

Detta resonemang är kanske speciellt relevant i förhållande till Teratologens texter, då förekomsten av ett ambivalent skatt skulle göra exempelvis beteckningen skräckelitteratur mycket missvisande. Huruvida skattet framkallat av de groteska dragen i Teratologens texter är verkligt ambivalenta och pånyttfödande, eller kanske ligger närmare det hotfulla och tvångsmässiga skatt som exempelvis Kayser diskuterar, är dock värt att reflektera över. När det gäller karnevalens upphävande av rådande ordningar är också viktigt att betona det tillfälliga i detta uppror. Bachtin menar framhåller att skattet var starkt kopplat till frihet och ”alltigenom icke-officiellt, men likväl legaliserat”, och att dess utrymme kunde inskränkas men inte helt utplånas. Att Bachtin kopplar karnevalen så starkt till frihet kan tyckas paradoxalt i relation till dess till-

---

⁶⁷ Bachtin, *Rabelais och skattets historia*, s. 15-18

⁶⁸ Bachtin, *Rabelais och skattets historia*, s. 21-23, 94-96, 115

⁶⁹ Bachtin, *Rabelais och skattets historia*, s. 121

fälliga karaktär, men han framhåller att "[j]ust det efemära hos denna frihet" bara kom att förstärka "den utopiska radikalismen hos de bilder som föddes i denna festliga atmosfär".⁷⁰

Grotesk realism är det begrepp Bachtin använder för att benämna den estetiska uppfattning och det bildsystem som han menar återkommer hos Rabelais och andra renässansförfattare, vilket "hänför sig till den materiellt-kroppsliga principen" och är ett arv från den folkliga skrattekulturen. Den materiellt-kroppsliga principen är enligt Bachtin kollektiv i en mycket specifik betydelse – han betecknar den som en universell, kosmisk princip vilken innefattar hela folket som en biologisk och kulturell storhet, en myllrande kropp i utvidgad bemärkelse, vilken ständigt och simultant föder och föds, växer och dör.⁷¹ Därur stammar också bilden av kroppen, vilken inte är tydligt avgränsad från världen utan i olika akter ständigt överskrider sig själv. Tonvikten läggs "på de delar av kroppen som antingen öppnar sig mot den yttre världen, dvs. de delar av kroppen där världen går in eller ut, eller där kroppen själv skjuter ut i världen" såsom "öppningar, utbuktningar, alla förgreningar och utväxter: den vidöppna munnen, genitalierna, bröstet, fallosen, den tjocka magen, näsan". I "akter som samlaget, havandeskapet, födelsen, dödskrampen, ätandet, drickandet, tillfredsställandet av naturbehoven" avslöjas kroppen som inte individuell utan som "en länk i släktets utvecklingskedja, eller riktigare två länkar, iakttaga där de förenas och griper in i varandra".⁷² Bachtin kopplar också det kollektivt-kosmiska i grotesken till dess subversiva potential, eftersom det blir en gestaltning av hur den "existerande världen raseras för att kunna pånyttfödas och förnyas". I det avslöjas en relativitet, obeständighet och växlingarnas glädje: "möjligheten till en helt *annan* värld, till en annan världsordning, till ett annat sätt att leva".⁷³ Det kollektiva i grotesken är också roten till den bejakande överdriften och hyperbolerna i groteskens bilder: eftersom kroppen är hela folkets kropp görs allt relaterat till det kroppsliga hyperbolt⁷⁴

I essän *Fasans makt* har Julia Kristeva med psykoanalytiska medel begreppsliggjort liknande fenomen som de Bachtin diskuterar i relation till realistisk grotesk, med gemensamma beröringspunkter såsom mat, kroppen och dess genomsläpplighet. Ordet *abjection* betecknar i vardaglig franska ett tillstånd av degenerering och förnedring, vilket väcker känslor av avsky och förakt. Kristeva använder begreppet både antropologiskt, för att beteckna rituellt uteslutning i form av orenhetsriter av individer och beteenden i olika kulturer, och som ett psykoanalytiskt begrepp för att beskriva den fas i subjektets utveckling då jaget tar form som en egen och avgränsad kropp och åtskillnaden inre/yttre och subjekt/objekt upprättas. Begreppet används också för att beteckna en subjektiv position, då dessa gränser fortsätter att upprätthållas.

---

⁷⁰ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 93

⁷¹ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 29-30

⁷² Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 36-37

⁷³ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 57

⁷⁴ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 30

Abjektionen är således både en subjektiv och en kulturell reaktion och process, då gränserna till det egna jaget, gruppen eller kulturen upprätthålls.⁷⁵ Abjektionen förutsätter då dels den symboliska ordningen, dvs. ”subjektets avhängighet och artikulation inom språkets ordning” och dels det symboliska systemet: ”den sociala rationalitet, den logiska ordning som utgör grunderna för en social gemenskap, vilken på så sätt skiljer sig från en provisorisk anhopning av individer”. Kristevas tanke är att det symboliska systemet på ett kulturellt och socialt plan motsvarar den strukturering av det talandet subjektet som på ett individplan sker inom den symboliska ordningen.⁷⁶ Kristeva använder sig också av begreppet *abject* som ”ett begrepp för att bestämma de driftsmässiga grunderna för den identitet ’på gränsen’ som hon menar att abjektionen kan ge upphov till”, om separationen mellan subjekt och objekt är utförd eller ofullständig. Abjekt betecknar också den fenomen som befinner sig vid ”kroppens och språkets gränser”, besmittade eller djuriska individer och fränstötande eller orena substanser, såsom olika former av födoämnen, kroppsliga avfallsprodukter etc. Abjekten är tabubelagda ”icke-objekt för begäret” på kulturellt men också på ett subjektivt plan, i begäret efter en fetisch eller perversion vilket bristen på åtskillnad av subjekt/objekt ger upphov till.⁷⁷

Kristeva beskriver abjektionen och abjektet som ett skydd mot galenskapen, eftersom avsmaken och avskyn vänder jaget ”bort från orenheten, kloaken, det vämjeliga”. Smutsen och orenheten betecknar inte men indikerar döden, och måste stötas bort för att jaget ska kunna leva och upprätthållas. Det är dock essentiellt att påpeka att det inte är avsaknaden av renhet eller hälsa som gör något abjekt. Istället karakteriseras det abjekta av att vara något mitt emellan, ambivalent, något som ”inte respekterar gränser, platser, regler” och därigenom stör ”en identitet, ett system, en ordning”.⁷⁸ Denna abjektets ambivalens utgör en tydlig parallell till den ambivalens Bachtin beskriver som essentiell i groteskens bilder, en gränsöverskridande karaktär som omöjliggör strikt kategorisering. Abjektet fungerar också dubbelt genom att både mana fram och hota subjektet: genom abjektet frammanas dess gränser samtidigt som de ständigt hotas att överskridas av detsamma.⁷⁹ George Bataille framhåller i ett liknande resonemang i *Litteraturen och det onda* att aversionen mot smuts, förruttnelse och orenhet är uttryck för en drift att försöka fjärma sig från döden. Dessa återkommer dock ständigt mot vår vilja, men vi frammanar dem också frivilligt, vanligen genom konsten, som ett sätt att tillfälligt övervinna skräcken.⁸⁰ Smutsen

---

⁷⁵Agneta Rehal, ”Förord”, *Fasans makt. En essä om abjektionen*, 1991 (1980), Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1992 s. 15-16

⁷⁶ Julia Kristeva, *Fasans makt. En essä om abjektionen*, 1991 (1980), Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1992, s. 90-92

⁷⁷ Rehal, s. 16

⁷⁸ Kristeva, s. 26-28

⁷⁹ Kristeva, s. 28

⁸⁰ George Bataille, *Litteraturen och det onda*, 1996 (1957), Stockholm-Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1996, s. 52-53

och förruttnelsen, det låga och kroppsliga och ambivalent, kan således ses både som en förbindelselänk genom vilken subjektet riskerar knytas till döden, men också i ett bachtinskt avseende, som del i en cirkel av kollektiv död och pånyttfödelse.

Den materiellt-kroppsliga principen är också kopplad till vad Bachtin benämner som den groteska realismens mest framträdande drag: degraderingen eller nedsättandet, då allt upphöjt och abstrakt förskjuts till det materiellt-kroppsliga nedres plan. Dessa degraderingar är enligt Bachtin inte av ”abstrakt-moralisk eller relativ karaktär, de är konkret-topografiska och påtagliga” och strävar mot jordens pånyttfödande och alstrande princip. Här ligger också den ambivalens som Bachtin framhåller som central för den groteska realismen, eftersom varje degradering, detronisering eller död innebär att ta ned till jorden, det ”reproducerande ’nedre’ som alltid är *i färd med att alstra och frambringa* [...], det ’nedre’ som är liktydigt med den födande jorden och modersskötet”.⁸¹ I Teratologens texter är det dock ofrånkomligt att ifrågasätta huruvida det nedre i det groteska bilderna alltid måste vara identiskt med det topografiska nedre, då degraderingen i dessa texter simultant verkar kunna innefatta både konkret kroppsliga och mer abstrakta dimensioner. När pyret exempelvis beskriver sig som iklädd en Helly Hamsun-tröja förs den norske författaren och hans texter närmare det kroppsliga i formen av klädesplagg och gjorda till en materiell konsumtionsartikel, men de knyts också till en populärkulturell referens (Helly Hansen-tröja): alltså något nedre och lägre på en icke-topografisk och mer abstrakt kulturell värderingsskala.⁸²

Alstrandet och modersskötet är centralt för den pånyttfödande dimension som Bachtin tillskriver grotesken. Kristeva framhåller att abjektionen på ett kulturellt plan är kopplat till det heliga som ”ett slags foder”: ”vänd mot den instabila identitetens obestämda rum [...], mot en icke-åtskillnad subjekt/objekt, som språket bara behärskar förvridet av skräck och äckel”.⁸³ Abjektet konfronterar oss på så vis på ett kulturellt plan med ”dessa bräckliga tillstånd där människan irrar omkring på *djurets* territorier”, kopplade till mordet och könet. Den yttersta formen av abjektionen ser Kristeva i incesttabu, förbudet mot den lockande och fränstötande moderskroppen. På det subjektiva planet konfronterar abjektet oss därför med ”våra äldsta försök att avgränsa oss från det moderliga väsendet innan vi ens existerar utanför henne tack vara språkets autonomi”, och konstituerandet av det egna jaget genom abjektionen är således kopplat till separationen från modern och inträdandet i det symboliska tillståndet.⁸⁴ Utan att i detalj gå in på den Lacanskt-psykoanalytiska överbyggnaden till Kristevas resonemang kan man konstatera en påtaglig skillnad i inställningen till kvinnokroppen och dess alstrande förmåga, jämfört med

---

⁸¹ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 30, 343, 32, 195

⁸² Se Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 20

⁸³ Kristeva, s. 82

⁸⁴ Kristeva, s. 36-37, 79

Bachtins resonemang. Bachtin förknippar kvinnokroppen med jorden, alstrandet och den universella pånyttfödelsen, medan Kristeva ser modern och kvinnokroppen som abjektionens mest arkaiska form. Detta är av stor relevans i förhållande till Teratologen, då den misogyni som är återkommande i romanerna närmare kan begreppsliggöras i förhållande till Kristevas resonemang snarare än i förhållande till Bachtins.

En annan aspekt av degraderingen Bachtin lyfter fram är upp-och-nedvändandet, rörelsen mot ”det nedre, det aviga, det bakvända och det bakframma”, vilken ”vänder ut och in på allt, ställer allt på huvudet, sätter det högre på det nedres plats, bakdelen på framdelens plats, såväl i bokstavlig som i metaforisk bemärkelse”.⁸⁵ Bachtin menar att dessa rörelser även genomsyrar det groteskas språk, vilket ”kännetecknas av ’det omvändas’ originella logik (à l’envers), av ’tvärtom’” och av ständiga omkastningar och ”olikartade former av parodier och travestier, nedsättanden, profaneringar, farsartade kröningar och detroniseringar”. Detta kan yttra sig exempelvis i parodier och travestier på olika typer av religiösa och officiella texter: ”böner, ordspråk, gamla visdomsord”, evangelier, klosterregler, grammatik och lagtexter.⁸⁶ Även nonsens, avsiktliga meningslösheter och alogismer kan fungera som en karnevalisering av språket och erbjuda en tillfällig befrielse från alla betydelsesammanhang, och därmed från den officiella världsåskådningen. Bachtin lägger också stor vikt vid det tvåtoniga ordet, exempelvis det som är samtidigt lovprisande och skymfande, vilket fungerar liknande då det inte kan läsas vid en specifik betydelse utan alltid är ambivalent.⁸⁷ Utöver det specifika ordets tvetydighet framhåller Bachtin också betydelsen av det specifikt språkligt-historiska momentet när Rabelais skriver. Detta utgör en unik förutsättning eftersom spänningen mellan latin och folkspråk också är spänningen mellan två skilda världsåskådningar: i skärningspunkten mellan språken skapas unika möjligheter för relativisering och ambivalens. Så är också fallet i spelet mellan olika dialekter, vilka möjliggör en lek med språken och en ömsesidig belysning då de orienteras mot varandra. Essentiellt för Bachtins resonemang är möjligheten att övervinna språklig dogmatism genom att skriva i skärningspunkten mellan två språk.⁸⁸ Detta är också av relevans vid en analys av *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*, då dessa genom sin bondska uppblandat med rikssvenska kontrasterar dialekten mot det nationella standardspråket och därmed aktualiserar detta resonemang.

Språket förstås av Kristeva precis som hos Bachtin som ett system vilket upprättar ordning. Genom introduktionen av språket menar Kristeva att distinktionen mellan inuti och utanför upprättas, liksom lusten och smärtan urskiljs som varandras motsatser. Gränsen som dras i språket är

---

⁸⁵ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 343

⁸⁶ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 22, 90, 179-180, 279

⁸⁷ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 391-393, 400, 422, 428

⁸⁸ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 430-437

dock genomtränglig, och den pre-verbala begynnelsen kan söka fångas av exempelvis ”poeten, genom att personifiera sina motstridiga självstillstånd – men kanske också genom den retoriska omstruktureringen av språket han utför”.⁸⁹ För Kristeva erbjuder litteraturen en potentiell sublimering av abjektionen, ”möjligheten att benämna det pre-nominala, pre-objektala” och greppa det, och kan därigenom ersätta de ”funktioner som det heliga förr fyllde i den subjektiva och sociala identitetens gränsmarker”.⁹⁰ Detta gör litteraturen till abjektionens ”sigifikant *par préférence*”. Den samtida litteraturen liknar perversionen i så måtto att den konstaterar ”Religionens, Moralens, Rättens omöjlighet – deras styrkedemonstration, deras nödvändiga och absurda sken” och utnyttjar, kringgår och driver med dem, samtidigt som dessa också upprätthålls.⁹¹ Eftersom abjektet är i grunden tvetydigt och ambivalent förutsätter det dubbelhet i litteraturen, vilket Kristeva exemplifierar då hon diskuterar de Sade i förhållande till Proust. Hos Proust menar Kristeva att det finns en spänning mellan ”en dömande instans” och det ”bortsållade och vämjeliga”, svagheter, obehag och skam, vilken fungerar ”som ett ständigt hot mot den homogeniserade retorik som författaren konstruerar mot och med abjektet”. Sades orgier och filosofi är däremot knappast abjekta, i så måtto att ingenting där är otänkbart eller heterogent: ”[r]eglerad, retorisk och i detta avseende regelrätt utvidgar den Meningen, Kroppen och Universum men den är inte på något sätt omåttlig: allt är nämnbart”. I Sades universa är ingenting heligt och inte heller abjekt, allt är rationellt och optimistiskt inneslutet.⁹² Detta är dock inte, trots att de Sade utgör en påtaglig intertext till Teratologens romaner, fallet med dessa. Trots romanernas inkluderande och gränsöverskridande karaktär aktualiseras också återkommande förbud, exempelvis genom den återkommande misogynin.

Bataille ser i en liknande diskussion konsten som ett sätt att, i likhet med religioner och offerriter, närma sig föremålen för vår skräck, att ”*med minsta möjliga skadeverkan tillföra livet så många element som möjligt som strider mot det*”. Livet, och litteraturen, strävar på så vis åt två skilda mål, dels att upprätthålla livet (undfly döden), och dels att stegra dess intensitet. Målen är inte inbördes motstridiga, men intensiteten kan dock inte stegras utan risk. För det stora flertalet underordnas intensiteten önskan att bevara livet, men en minoritet kan söka intensiteten ”utan hopp och bortom all önskan att överleva”.⁹³ Denna idé är parallell till Batailles tanke om det onda som brott mot regler och skapande av oregelbundenhet, i förhållande till det godas lag och regelbundenhet, vars grund är ”bunden till existensen varaktighet”. Bataille framhåller att litteraturen

---

⁸⁹ Kristeva, s. 86

⁹⁰ Kristeva, s. 35, 51

⁹¹ Kristeva, s. 236, 39-40

⁹² Kristeva, s. 45-46. För vidare diskussioner kring förnuftet och rationalitetens roll hos de Sade, se Max Horkheimer och Theodor W Adorno, ”*Exkurs II: Juliette eller Upplysning och moral*”, *Upplysningens dialektik*, 1981 (1944), Göteborg: Röda bokförlaget, 1981

⁹³ Bataille, s. 53-54, 58

är kommunikation, och att den högre formen av kommunikation kräver tillflykten till det onda, kränkningen av förbuden och frihetssträvan, vilket alltså uppkommer just genom brottet mot rådande lagar.⁹⁴ Batailles resonemang kan på så vis sättas i relation till Kristevas, eftersom litteraturens närmande av det onda, liksom abjektet, kräver att rådande ordningar utmanas samtidigt som de också upprätthålls eller förutsätts.

Denna likhet kan med fördel sättas i relation till den kritik och de problematiseringar av Bachtins tankar kring grotesk realism som framförts av andra forskare, varav en betydande del har sammanfattas och diskuteras av Michael Gardiner i *The Dialogics of Critique. M.M. Bakhtin and the Theory of Ideology*. Gardiner framhåller att Bachtins kan kritiserats utifrån sin alltför stora tilltro till språket, och att han överskattar den folkliga kulturens potential ”to effect the liberation of human consciousness from the grip of monologism”: den officiella kulturens entydiga och allvarliga röst. Genom att underteoretisera förhållandet mellan den kulturella-ideologiska sfären och sociala och institutionella processer menar Gardiner att Bachtin inte tillmäter de senare tillräcklig uppmärksamhet, vilket begränsar spännvidden i den subversivitet som kan tillmätas hans groteskbegrepp.⁹⁵ Han framhåller också att Bachtins tankar kring karnevalen ifrågasatts i förhållande till historisk korrekthet,⁹⁶ eftersom den folkliga kulturen och grotesken framställs som idylliserad och ahistorisk och fränkopplad dess negativa aspekter. Bachtins tanke om folket har också anklagats för vaghet och avsaknad av verklig sociologisk förankring, vilket också öppnar för kritik av den folkliga kulturens roll som god, subversiv kraft. Gardiner framhåller exempelvis att medeltidens och renässansens karneval också var ett tillfälle då antisemitism och antipati mot andra minoritetsgrupper levdes ut, då de utpekades som syndabockar för allehanda olyckor och utsattes för i våldsamma hämndaktioner. Han menar att dessutom att karnevalen både fungerat som omstörtande, subversiv kraft, och som ett legaliserat utlopp i enlighet med en ”bröd och skådespel”-strategi, vilken fungerade som förhållandevis effektiv metod för social kontroll från det styrande skiktets sida. Karnevalen har på så vis potential att både underminera och förstärka den styrande ordningen, beroende på dess kontext. Gardiner lyfter också fram C. Byrds kritik, då denne menar att Bachtin bortser från humorns och skrattets potential att förstärka sociala stereotyper, av exempelvis kvinnor eller minoritetsgrupper, och därmed också medverka i förtrycket av

---

⁹⁴ Bataille, s. 139,142, 9, 154-155

⁹⁵ Michael Gardiner, *The Dialogics of Critique. M.M. Bakhtin and the Theory of Ideology*, London-New York: Routledge, 1992, s. 176, 187. För en vidare definition av begreppet monoglossia, se följande avsnitt.

⁹⁶ Exempelvis har kritik riktats mot Bachtins läsning av Rabelais på historiska grunder av bland andra Richard Burrong och Walter Stephens. För en genomgång och diskussion av denna kritik se: Paul Allen Miller, ”The Otherness of History in Rabelais’ Carnival and Juvenal’s Satire, or Why Bakhtin Got it Right the First Time”, i *Carnivalizing Difference. Bakhtin and the Other*, red. Peter I. Barta et al., (2001), London-New York: Routledge, 2013, Routledge Harwood Studies in Russian and European Literature

dessas grupper. Skrattet kan därför inte, som Bachtin menar, sägas ha en emancipatorisk essens utan kan också användas för att stärka rådande hierarkier.⁹⁷

Harpman framhåller en liknande kritik angående Bachtins förståelse av skrattet, där han menar att Bachtin undervärderar den alienerande tendensen i grotesken eftersom han missar Baudelairens ”point about the satanic origin of all laughter”.⁹⁸

For Baudelaire, laughter follows the Fall; the 'essence of laughter is not divine but diabolical or satanic. Human laughter recognizes a fracture, a contradiction, and betokens 'an infinite grandeur and an infinite misery – the latter in relation to the absolute Being of whom man has an inkling, the former in relation to the beasts. It is from the perceptual collision of these two infinities that laughter is stuck'.⁹⁹

Det diaboliska eller sataniska i skrattet är också värt att beakta i förhållande till Teratologens romaner, då skrattet där inte kan sägas framstå som renodlat glatt och pånyttfödande. Denna kritik hänger också samman med vad Harpman framhåller som de överdrivet utopiska dimensionerna av Bachtins groteskbegrepp, och hans ifrågasättande av dess renodlade subversivitet. Harpman håller med om att grotesken tillfälligt kan underminera rådande ordningar, men menar att ”the grotesque is actually the small end of alienation, a sign that though dualism may be temporarily abolished, it has invaded the structure thought itself”.¹⁰⁰ Detta menar jag är den kanske mest relevanta kritiken mot Bachtins subversiva groteskbegrepp; även om den tillfälligt kan underminera rådande föreställningar och maktförhållanden arbetar grotesken som Bachtin framställer den just *utifrån* de rådande ordningar den söker att omkullkasta. Grotesken kan vända upp och ned på dem, och förflytta det höga till det nedre planet och vice versa, men är tvingad att arbeta utifrån de grundstrukturer som den rådande ordningen gjort gällande. Även det tillfälliga i upphävandet av ordningen är ett argument som talar emot dess subversiva potential, eftersom upphävandet då riskerar att bara framstå som just en tillfällig abnormalitet, vilket i längden bara förstärker status quo.¹⁰¹ Bataille lyfter i sitt kapitel om Baudelaire fram det onda som något reaktivt: att göra det onda för sin egen skull är att göra motsatsen till det goda som man fortsätter att implicit bejaka. Han menar dock att det handlande i viss mån är skapande:

[I] ett universum där varje element uppoffrar sig för att medverka till helhetens storslagenhet får han det besynnerliga att visa sig, det vill säga upproret i ett fragment, i en detalj. På så sätt frambringas någonting som

---

⁹⁷ Gardiner, s. 140, 182, 230-231. Betydelsen av karnevalens status som *lagaliserat* undantag har även påpekats i exempelvis Terry Eagleton, *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism*, London: Verso Editions och NBL, 1981, s. 148-149

⁹⁸ Harpman, s. 72

⁹⁹ Harpman, s. 70

¹⁰⁰ Harpman, s. 72

¹⁰¹ Detta har också påpekats i bland annat: Stephen Brown et al., ”I Can't Believe It's Not Bakhtin!: Literary Theory, Postmodern Advertising, and the Gender Agenda”, *Journal of Advertising*, Volym XXVIII, nr 1 1999, s. 15, hämtad från: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=db54b03a-813d-4733-9320-97d3a73f9dfc%40sessionmgr111&hid=110> 2014-02-20, utskrift i författarens ägo

inte fanns tidigare, som ingenting kan utplåna och som ingalunda var förberett genom den stränga ändamålsenligheten: det handlade om ett verk som uppstod ur överflödet, omotiverat och oförutsägbart.¹⁰²

På så vis har även det reaktiva, upp- och nedvändandet, förutsättningar att skapa det nya som inte förutsätts av ett preexisterande system.

Hur förhåller det sig då med tillämpbarheten i Bachtins groteskbegrepp, då detta ska användas som teoretisk utgångspunkt i analysen av två samtida romaner som *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*? Bachtin skriver huvudsakligen om och utgår ifrån en specifik historisk och geografisk plats, i vilken hans tankar om grotesken, karnevalen och den folkliga kulturen är grundande. Men han menar, som tidigare nämnt, att den groteska realismen även går att se som en utvecklingslinje i senare tid., och nämner författarskap såsom Thomas Mann, Bertold Brecht och Pablo Neruda.¹⁰³ De rådande ordningar som Bachtin menar att Rabelais omstörtar är naturligtvis inte identiska med de som aktualiseras i Teratologens romaner. Att utgå från Bachtin som teori för att närma sig Teratologens texter skulle jag dock säga låter sig göras just eftersom de mekanismer som Bachtin beskriver (såsom den materiellt-kroppsliga principen, degraderingen, upp- och nedvändandet, överdriften etc.) kan identifieras i dessa verk. Bachtins tankar har därför potential att belysa dessa, även om det skulle visa sig att dessa mekanismer fungerar på andra sätt än de han beskrivit. Tyvärr finns det när det gäller Bachtin en tradition av förenklande: i introduktionen till *Carnivalizing Difference. Bakhtin and the Other* framhåller redaktörerna att tillämpandet av Bachtins tankar på moderna litteratur har dominerats av kvantitet snarare än kvalitet. De menar att det skett en domesticering av Bachtin och att hans begrepp reducerats till ”a mere extension of the already formidable array of instruments developed by literary criticism and, more recently, literary theory”. Teorier och begrepp har ofta använts utan att själva ifrågasättas eller analyseras, och detta har i värsta fall resulterat i appliceringar av Bachtin som är ”banal and *de trop*, while even at their best they can sometimes make accusations of theoretical modishness difficult to deflect”.¹⁰⁴ Ett sätt att undvika detta är att inte bara behandla Bachtins tankar som ett färdigt teorikomplex utan som en diskursiv kontext vilken belyser vissa aspekter av Teratologens romaner och i sin tur kan belysas av dessa texter.

---

¹⁰² Bataille, s. 29-30

¹⁰³ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 77-78, 54

¹⁰⁴ Peter I. Barta et al., ”Introduction. Beginning the Dialogue: Bakhtin and Others”, i *Carnivalizing Difference. Bakhtin and the Other*, red. Peter I. Barta et al., (2001), London-New York: Routledge, 2013, Routledge Harwood Studies in Russian and European Literature, s. 10

Parasitiskt skrivande

Nära sammankopplat med de groteska dragen i Teratologens romaner är vad jag valt att benämna som det parasitiska skrivandet och de lån, allusioner, citat, efterhärmingar etc., vilka etablerar relationer mellan dessa romaner och andra texter. I *Palimpsests* inleder Gérard Genette med att ringa in dylika textuella relationer under begreppet transtextualitet; ”the textual transcendence of the text, [...] defined roughly as ’all that sets the text in relationship, whether obvious or concealed, with other texts’”. Transtextualiteten delar han i sin tur in i fem underkategorier, där den första varianten som Genette tar upp är intertextualitet. Denna definieras som den faktiska närvaron av en text inuti en annan, exempelvis i form av citat, plagiat, eller allusioner. Intertextualitet är dock mer lokal, och innefattar huvudsakligen närvaro som inte sträcker sig genom ett helt verk.¹⁰⁵ Paratextualiteten betecknar relationen mellan den litterära texten och dess omgivande texter, såsom titel, noter, förord, omslag, illustrationer etc., vilka fungerar kontextualiserande och kommenterande. Två ytterligare typer är metatextualitet och architextualitet, där den förstnämnda är ”the *critical* relationship par excellence”, där en text kommenterar en annan, dock inte nödvändigtvis genom att citera den eller namnge den. Architextualitet menar Genette är den mest implicita formen, vilken på sin höjd ges till känna genom paratextuella ledtrådar, betecknar taxonomiska relationer mellan texter, såsom genre eller än mer övergripande textfamiljer såsom verser eller narrativa berättelser.¹⁰⁶

Hypertextualitet, vilken är Genettes huvudämne i *Palimpsests*, betecknar en relation vilken förenar text B, hypertexten, med den tidigare texten A, hypotexten, ur vilken hypertexten kan härledas. Hypertexten kommenterar eller talar inte direkt om hypotexten, men befinner sig i direkt beroende av denna då dess existens förutsätter den tidigare texten. Enligt Genette kan relationen mellan texterna antingen ha karaktären av transformation, att säga samma sak på ett annat sätt, eller imitation, att säga en annan sak på samma sätt. Om hypertextualiteten har karaktären av transformation är det primärt stilen som förändras, medan det primärt är innehållet som förändras om det rör sig om en imitation. Detta är naturligtvis en förenklad och schematisk indelning, då såväl olika typer av transtextualitet och de två typerna av hypertextualitet kan överlappa varandra, exempelvis kan hypertexten simultant fungera metatextuellt kommenterande, eller simultant transformerande och imiterande, såsom exempelvis travestin där en hypotext transformeras genom att stilen av en annan hypotext imiteras.¹⁰⁷ Genette framhåller att alla texter i högre eller lägre grad är hypertextuella i så måtto att de alltid evokerar andra litterära verk, men

---

¹⁰⁵ Gérard Genette, *Palimpsests. Literature in the second degree*, (1982), Lincoln-London: University of Nebraska Press, 1997, Stages, volym 8, s. 1-3

¹⁰⁶ Genette, s. 3-4

¹⁰⁷ Genette, s. 5-8, 30

att vissa texter är mer hypertextuella än andra. Hans huvudfokus är de texter där den hypertextuella relationen är dels mer officiell och dels mer massiv, där ”an entire work B derive from an entire work A”, och de fall av hypertextuella relationer som är mer lokala eller fördolda vill Genette hellre benämna som intertextuella.¹⁰⁸

De textuella relationer som finns i Teratologens romaner är huvudsakligen av det slag som Genette skulle benämna som intertextuella: mer eller mindre förtäckta citat, allusioner, kortare textstycken som imiterar en annan typ av genre eller stilistik. Dock är dessa textuella drag, trots detta, värda att beakta i relation till hypertextualitetsbegreppet, då det parasitiska skrivandet på ett fruktbart sätt kan belysas av Genettes diskussion kring hur en hypertextuell relation kan förstås i spektret mellan transformation respektive imitation. Utöver detta berör Genettes diskussion också mer specifikt texter såsom parodi, travesti, pastisch etc. som underkategorier eller specifika genrer av hypertextualitet, och dessa former av skrivande är av hög relevans för att förstå de textuella relationerna i Teratologens romaner. Vidare gör Genette också en poäng av att hypertexten, till skillnad från intertextualiteten, kan stå för sig själv då ”a simple understanding of the hypertext never necessitates resorting to the hypotext”, men att hypertexten har en ambiguitet som intertextualiteten saknar då den kan förstås dubbelt: både i relation till sig själv och i relation till hypotexten.¹⁰⁹ Denna dubbelhet skulle jag säga är gällande i många av de transtextuella elementen i Teratologens romaner; exempelvis kan naturbeskrivningarna både förstås i sig själva och som en förvriddning av hembygdsskildringens genre, eller ”Sara Lidman-land”, som Sæterbakken kallar det.¹¹⁰

En av grundteserna i Bachtins artikel ”From the Prehistory of Novelistic Discourse” är att just de textuella relationer som är baserade på likhet med andra textformer eller genrer på ett fundamentalt sätt skiljer romanen och liknande textformer från andra genrer, framförallt poetiska genrer. Romanen skiljer sig från andra typer av genrer i det att den kan imitera en mångfald av stilar eller texttyper, exempelvis språket i andra litterära genrer, vilka enligt Bachtin sätts inom imaginära citattecken. Som diskuterats i föregående avsnitt menar Bachtin att en viss typ av språk alltid bär med sig en världsåskådning; ”images of language are inseparable from images of various world views and from the living beings who are their agents – people who think, talk, and act in a setting that is social and historically concrete”.¹¹¹ Detta innebär att imitationen av en annans språk kan fungera dubbelt, och samtidigt ge uttryck för ”the thought of the author” och för exempelvis en litterär karaktärs ”world view and style” och påvisa eller parodiera dessas begränsningar och

---

¹⁰⁸ Genette, s. 9-10

¹⁰⁹ Genette, s. 397

¹¹⁰ Sæterbakken, s. 13

¹¹¹ Michail Bachtin, ”From the Prehistory of Novelistic Discourse”, *The Dialogic Imagination. Four Essays by M.M. Bakhtin*, red. Michael Holquist, 1981 (1975), Austin: University of Texas Press, 1982, s. 43-44, 49

bristfälligheter. Imitationen av en annan typ av språk fungerar då som "simultaneously represented *and* representing" och imitationen blir en yta för potentiell dialog mellan den litterära karaktären och författaren. Detta fenomen, som av Bachtin också benämns som "double-voiced discourse", uppvisar stor likhet med det tvåtoniga ordets, som diskuterades i föregående avsnitt. Just det dialogiska elementet framhåller Bachtin som unikt för romanen: "all essentially novelistic images share this quality: the are internally dialogized images – of the languages, styles, world views of another (all of which are inseparable from their concrete linguistic and stylistic embodiment)".¹¹² Enligt Bachtin är alla romaner i högre eller lägre grad dialogiska, och romanens språk kan därför inte sägas vara en enhetlig och avslutad enhet utan snarare ett system av olika språk. Författaren fungerar då enligt Bachtin snarast som "a center of language (a verbal-ideological center) for the novel", ett nav där de olika språkliga nivåerna möts men som verkar "with almost no direct language of his own".¹¹³ Denna brist på enhet innebär en ständig utveckling av dialog och kontrastering mellan olika röster, vilka också belyser och relativiserar varandra.

När Bachtin skriver om att imitera en annans språk måste detta förstås i dubbel bemärkelse, i relation till både begreppet polyglossia och begreppet heteroglossia. Polyglossia betecknar det språkliga förhållande då två eller flera etablerade språk samexisterar eller konkurrerar och därmed kan ömsesidigt belysa varandra, alltså den typ av språkligt tillstånd som Bachtin menar möjliggjorde den karnevaliska relativisering som präglar Rabelais författarskap. Som kontrast mot polyglossia ställer Bachtin monoglossia, betecknade tillståndet för exempelvis ett etablerat och stabilt nationalspråk, "in itself already *fully formed and unitary*". Monoglossia är dock i realiteten alltid relativ, eftersom även det synbart avslutade och enhetliga språket innefattar "survivals of the past and a potential for other-languagedness that is more or less sharply perceived by the working literary and language consciousness". Denna interna differentiering, stratifieringen inom det nationella språket, benämner Bachtin som heteroglossia. Mono- och heteroglossia är således begrepp som betecknar tillstånd men framförallt processer, strävanden efter att antingen uniformera eller stratifiera språket.¹¹⁴ Även romaner är en del av dessa processer enligt Bachtin:

The novel senses itself on the border between the completed, dominant literary language and the extraliterary languages that now heteroglossia; the novel either serves to further the centralizing tendencies of a new literary language in the process of taking shape (with its grammatical, stylistic and ideological norms), or – on the contrary – the novel fights for the renovation of an antiquated literary language, in the interests of those strata of the national language that have remained (to a greater or lesser degree) outside the centralizing and unifying influence of the artistic and ideological norm established by the dominant literary language.¹¹⁵

---

¹¹² Bachtin, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 45-46 samt Michail Bachtin, "Discourse in the Novel", *The Dialogic Imagination. Four Essays by M.M. Bakhtin*, red. Michael Holquist, 1981 (1975), Austin: University of Texas Press, 1982, s. 324

¹¹³ Bachtin, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 47-49

¹¹⁴ Bachtin, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 61-62, 66-67

¹¹⁵ Bachtin, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 67

De stratifierande respektive de centraliserande processerna är också enligt Bachtin direkt relaterade till faktiska maktförhållanden: processerna av "shift and renewal of the national language that are reflected *by* the novel do not bear an abstract linguistic character *in* the novel: they are inseparable from social and ideological struggle, from process of evolution and of the renewal of society and the folk", stratifieringen innebär således en motkraft mot strävan efter en enhetlig världsbild.¹¹⁶

I "Discourse in the Novel" vidareutvecklar Bachtin sitt resonemang om olika former av stratifiering och diskuterar romanen som en blandning "social speech types": "social dialects, characteristic group behavior, professional jargons, generic languages, languages of generations and age groups, tendentious languages, languages of the authorities, of various circles and of passing fashions, languages that serve the specific sociopolitical purposes of the day, even of the hour". Det litterära språket är då bara en heteroglot språkvariant, vilken i sin tur också stratifieras i stilar, epoker, litterära stilar etc. Centraliseringen och decentraliseringen är också parallellt pågående processer, "[e]very utterance participates in the 'unitary language' (in its centripetal forces and tendencies) and at the same time partakes of social and historical heteroglossia (the centrifugal, stratifying forces)".¹¹⁷ Ur detta perspektiv framstår blandningen av rikssvenska och dialekt, låneord, neologismer och imitation av andra texttyper i Teratologens romaner som en aktiv stratifiering av språket, vilket enligt Bachtin i sig underminerar och relativiserar anspråk på en entydig sanning. Bachtin menar imitationen av en annans språk är intimt förknippat med texttyper och genrer knutna till skattet, att driva med en annans språk och "the straightforward, serious word in all its generic guises", genom metoder som inte begränsas till parodiering och travestering i ett strikt avseende. Det centrala för Bachtin är att skattets former kräver en orientering mot både det parodierade språket och det parodierade objektet och "a continual shifting of the distance between author and language ", varför det skapar en distans mellan språk och verklighet.¹¹⁸ Här är Genettes vidare diskussioner kring olika former av hypertextualitet relevant, eftersom han undersöker just hur orienteringen mot dessa olika språk tar sig i uttryck.

Genette framhåller att skatt, drift eller löje i de klassiska formerna av parodi uppkommer "by separating the letter of the work – the text, the style – from its spirit": dess innehåll eller andemening, och därmed sammanblanda traditionellt höga och låga genrer.¹¹⁹ Detta skapar en distans mellan språk och innehåll liknande den distans mellan olika språk och mellan språk och författare som Bachtin diskuterar. Genette framhåller skiljelinjen mellan travesti och parodi som

---

¹¹⁶ Bachtin, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 67-68

¹¹⁷ Bachtin, "Discourse in the Novel", s. 262-263, 271-272

¹¹⁸ Bachtin "From the Prehistory of Novelistic Discourse", s. 50-52, 60-61 samt Bachtin, "Discourse in the Novel", s. 302

¹¹⁹ Genette, s. 12

den mellan stil respektive innehåll. Den förstnämnda ”modifies the style *without modifying the subject*”, och den sistnämnda ”modifies the subject *without altering the style*”, antingen genom att, i den strikta parodin, bevara så mycket av originaltexten som möjligt och tillämpa den på ett annat ämne (traditionellt ”högre” originaltext, lägre ämne), eller genom att, i den satiriska pastischen, imitera en (”hög”) stil men använda den för att omskriva ett helt annorlunda (”låg” eller vulgärt) ämne. Genette tar dock dessa distinktioner längre, och menar att hänsyn också måste tas till huruvida förhållandet mellan hypo- och hypertexten är att beteckna som transformation eller imitation. Både travestin och parodin är fungerar genom att den ursprungliga texten transformeras, medan pastischen istället imiterar. Utöver detta framhåller dock Genette att det också är relevant att skilja mellan stämmingsläget i de olika formerna av transposition och imitation, framförallt då både transformation och imitation också används utan humoristiskt syfte. Här är det svårt att dra strikta gränser och Genette illustrerar detta med ett cirkeldiagram vilket går från lekfullt, humoristiskt, seriöst, polemiskt, och satiriskt till ironiskt, och sedan är tillbaka på lekfullt igen.¹²⁰ Hypertexten kan alltså antingen transformera hypotexten på antingen stilistiskt eller innehållsmässigt plan, eller imitera den, och göra detta med olika syften eller stämmingslägen. Denna indelning kan, med hänsyn till att den i reella exempel inte nödvändigtvis behöver dras till sin spets, belysa hur det parasitiska skrivandet hos Teratologens fungerar mer specifikt. I Bachtins resonemang läggs tonvikten framförallt på imitationen av en annans språk, vilket innebär att transformationer som humoristiskt eller gycklande verktyg inte belyses på ett lika explicit sätt. Ett gemensamt drag för Genette och Bachtin är dock den dubbelhet eller ambiguitet som de båda diskuterar, då, som Genette formulerar det, ”a new function is superimposed upon and interwoven within and older structure, and the dissonance between these two concurrent elements imparts its flavor to the resulting whole”.¹²¹ Därför kan Bachtins och Genettes resonemang på ett fruktbart sätt belysa varandra, då Genette mer detaljerat utreder olika former av hypertextuella relationer medan Bachtin framförallt fokuserar på dess vidare och ideologiska implikationer, och på så vis fungera som utgångspunkter utifrån vilka det parasitiska skrivandet kan förstås.

---

¹²⁰ Genette, s. 22, 26, 28-29

¹²¹ Genette, s. 398

Metod

Min analys behandlar romanerna som en sammanhängande text, och fokuseras på de passager i romanerna där binära oppositioner på ett påtagligt sätt aktualiseras eller tematiseras i anslutning till groteska inslag. Det finns dock en skillnad mellan binariteter såsom natur-kultur eller abstrakt-materiellt respektive mat och icke-mat eller intellektualism och populärkultur. De förstnämnda är exempel på klassiskt strukturalistiska binära motsatspar, underliggande språkliga och tanke-mässiga strukturer, medan de sistnämnda snarare kan definieras som kulturellt grundat motsatspar. Denna diskrepans utgör dock inget hinder i analysen, men är värd att notera, då den förstnämnda binaritetstypen snarare aktualiserar språket som en rådande ordning medan den sistnämnda snarare aktualiserar rådande kulturella föreställningar. Bruket av binariteter analyserar jag och sätter i relation till teorin, och låter dem ömsesidigt belysa varandra. I analysen av de groteska bilderna utgår jag primärt från Bachtin, men söker också problematisera och nyansera hans groteskbegrepp i relation till primärlitteraturen och till den kritik som riktats mot honom. Kristevas abjektionsbegrepp belyser ur ett annat perspektiv liknande textuella drag som de Bachtin begreppsliggör som groteska, vilket också gäller för Batailles diskussioner kring det onda.

För att diskutera det jag benämner som parasitiskt skrivande används begrepp från såväl Bachtin som Genette, för att ge perspektiv på och begreppsliggöra effekten av olika sorters textuella relationer. De teoretiska utgångspunkter och den kritik mot dessa som jag redogjort ovan ska på så vis förstås som ett diskursivt komplex med Bachtin som ett nav, ligger till grund för och genomsyrar hela min analys. Teorin belyser olika aspekter av litteraturen och kompletterar varandra, men också vise versa: att primärlitteraturen belyser nya aspekter av teorin. Relationen mellan teori och primärmaterial i analysen kan på så vis karakteriseras som dialektisk, både mellan olika teoretiska utgångspunkter och mellan teori och primärlitteratur. Den huvudsakliga metoden är textanalys med utgångspunkt i ovan redogjorda teoretiska begrepp, primärmaterialiet fått styra upplägget av analysen genom att de binariteter som tydligast aktualiserats tagits upp i anslutning till varandra, och har sedan satts i en dialektisk relation till de teoretiska utgångspunkterna.

Analys

I: Natur och kultur

Den binära motsatsparet natur och kultur återkommer i *Äldreomsorgen* och *Förensligandet*, och brukas på en rad sätt genom att ställas bredvid eller mot varandra. Som underordnade denna binaritet finns också en rad andra, där människa, djur, maskin, växter och ting ställs emot varandra i olika konstellationer. Även geografiska platser såsom landsbygd, stad, skog och bebyggelse fungerar som underkategorier vilka aktualiseras av den övergripande binära relationen mellan natur och kultur. Under ett besök hos Ernst Carson, en gestalt som överträffar också morfar i ondska och fördärvlighet, frågar morfar honom vad som har hänt med naturen runt hans gård, vilken förändrats och degenererat under de gångna decennierna.

Ja ha forma omgivningen efter mina innersta böjelser, brumma Ernst, landskapet i Skrämrträsk ä ett utflöde av min ruttnade såpbubblsjäl. Förr va här så fittaktigt idylliskt, Bäverman å andra tap odla jordgubbar å träna travhästar och medelklassfnasken avla utan att redovisa stamtavlerna fram masser av välnärda kryp. Men nu ha allt blive annorlunda. Min thanatosofi, den absurdistiska annihilismen, ha fått allt i min närhet, å miltals från mitt hemman, att urarta å förfalla. Ja ha med tankens kraft skapa en sfär bortom mänskli fattningsförmåga å fördrive allt som int hör hemma här. De babblas mycke på krogar å redaktioner om gränserfarenheter å överskridanden av tabun, de flörtas kokett med döden å tomheten. Men här hos mig ä allt sånt ohygglit alldagli verklighet, drivet till sin spets, övertrumfat. Här ä förstörelsen, förnekelsen, förnedringen å förbannelsen fullkomlijord.¹²²

Detta citat är på många vis symptomatiskt för relationen mellan människan och naturen i Teratologens texter, de tycks vara i samklang, antingen påtvingad från människans eller framsprungen ur någon typ av symbios, och gränsen mellan dem är svår att urskilja.

Naturen är genomgående förmänskligad, men de antropomorfiska beskrivningarna föreligger inte på ett metaforiskt plan i karaktärernas tal utan är fysisk och materiell, naturen är bokstavligt talat gjord mänsklig, levande och agerande. Mycket av denna antropomorfism är rent kroppslig, exempelvis beskriver morfar i *Äldreomsorgens* inledningskapitel hur överflöd rådde i Västerbottens begynnelse då ”vissa träd bar kött, en del bäckar förde blod”.¹²³ Det naturen görs på så vis grotesk genom den materiellt-kroppsliga principen, naturen som abstrakt idé och degraderas genom att, som Bachtin formulerar det, ”omtolkas på det materiellt-kroppsliga nedres plan, eller kombineras och omtolkas tillsammans med bilderna av detta nedre”.¹²⁴ Degraderingen av naturen till ett kroppsligt plan är dock inte enbart en effekt av antropomorfism utan också av zoomorfism, eller av att naturen tillskrivs drag som ligger någonstans mitt emellan det mänskliga och det djuriska. Detta gör att en gränsdragning mellan antropomorfism och zoomorfism blir svår att genomföra, och begreppen överlappar ofta. Under ett besök på bekantskapen Pauls

---

¹²² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 284-286

¹²³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 21

¹²⁴ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 30-32, 343

hemman vandrar pyret och morfar genom hans trädgård, där de tvingas försvara sig mot växternas anfall. ”Han [morfar] gjorde ett utfall me käppen å rev upp en köttätande kuksugarorkidés gallgula buspojksnuna i naturli storlek. Njurfärgad sörja forsa ut. Flera andra närma sä, som körde glupskt fram dom hångrinande huvena mot allt som kom å gick, svajande på klibbludna stänglar.”¹²⁵ Citatet inleds här med antropomorfisering av växten (kuksugar-, buspojksnuna), men glider sinnehåller också beskrivningar som är blott och bart kroppsliga (njurfärgad, klibbludna), och som i sin tvetydighet i princip skulle kunna härröra både från en djurisk, mänsklig eller en växtlig kropp. Hand i hand med kroppsliggörandet av växterna är de också försedda med egna drifter och egen agens, då de i likhet med levande varelser aktivt söker att döda och äta, alternativt våldta.

Om växterna i det föregående exemplet gjordes kroppsliga och delvis mer människolika framställs naturen ibland också som en storhet i kontrast till kulturen och språket. Detta sker exempelvis när morfar i en metarefektiv sekvens ur ett kapitel med beskrivningen ”*Något lite om vidundret naturen och allt där finna att uppleva för den utvalde skådaren*”, frågar pyret:

- Tyck du att ja erbjud min uthorade åhörarskara alltför lite naturlyrisk hänryckning, pyret? Å de för lite känsla av oändliga storskogar, dunkla dälдер å myrlaggar i motljus?
- Näe... De är ju de vi lev i, de vi umgås me, de enda vi å säkra på...¹²⁶

Morfar håller med om att det är onödigt att ”bre ut mä om de ja å förtrogen me”, och menar också på onödigheten i att uttrycka naturen genom språket: ”[v]arför misshandla eller beblanda sä me ord när man kan uttrycka va man vill me ett hugg, ett skutt, ett skratt, ett skrik?...”.¹²⁷ Paradoxalt nog, följer givetvis en sekvens där morfar ändå gör just detta, när han i en lång sekvens parafraaserar och förvrider naturlyriskt klingande beskrivningar:

Säj mä varför ja ska berätta om den äkta förundran me vilken ja å en helt oskolad slagbjörn se varann i ögonå? Om dimstråken över aldri förr av morfarsöga beskådade tjärnar, gömda å begravda av okränkta, natthöljda granskogar? Ska ja dröja vid alla blixtklurna ovådersnätter ja ha legat naken me en markomannisk erektion på hembygdens otillgängligaste klippphyller? Ska ja frifallsassociera över den vilda frid ja uppleva när jag, som aldri ha kuvats till arbetskraft, vandra nedför solgenomstrålade tallider som under inga omständigheter kan tänka sä att förnedras till råvarer? Ska ja erinna om dom fördömda spådsommartimmar ja ha tillbringa grensle över en sten i nån av forellbäckens forsungar, omsvärmad av egenmäktiga trollsländer å skålmska strömstarar? Å ja tvungen å dikta oden om blylodmyrans 132 hektar rikkärr, med dess guckuskor, olvon, tibast, nattviolier å liljekonvaljer, dess sällsynta slidnate å tilltalande vattenödler? Bör ja svåva ut i hågkomster av varselmättade sensommargryningar, jordgubbsstora hjortron eller hänsynslöst handfasta slätterängsromanser? Eller om solmogna kornåkrars å vintervilande hölägders stilla ro? Måst ja skildra den vilda jaktens jublande raseri, novembernattens kallt avvisande arrogans, eller småflicksgillringens konstgrepp en vodkaljummen midsommarafton? Förväntas jag sjunga ut om bistra villkor, magra tegar, tomma magar å andli nöd? Fall de på min lott att ge röst åt blyga pälsdjur, tuktd fånad, fämåld barrskog å ödsli myr? Ska ja fördjupa mä i den meterdjupa blötsnön? Den nervdomnande januarikylan? Den slutgiltiga isolering som gavs mä som doggåva? Sänt här måst upplevas, de kan int beskrivas...¹²⁸

¹²⁵ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 125

¹²⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 224

¹²⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 224

¹²⁸ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 224-225

Genom att parasitera på klassiskt klingande litterära antropomorfiseringar av naturen, såsom ”natthöljda granskogar” och ”blixtklurna ovädersnätter”, och omforma dessa i sin egen tappning genom att ställa dem sida vid sida med ”en makromannisk erektion”, gör morfar det han säger inte borde eller kan göras. Både ämnet och stilen imiteras och förvrids samtidigt i viss mån; både genom ordval som ”spädsommartimmar” och genom att aktiviteter såsom småflickgillrande inkorporeras i den natur som beskrivs. Driften med naturlyrik eller naturbeskrivning har således framförallt drag av pastisch, samtidigt som hela utsagens giltighet också undermineras av morfars avslutande påpekande av beskrivningens omöjlighet. Också längden på monologen är påtaglig, det finns en monomani i den långa upprädnings, där allt som inte kan sägas ändå sägs och kumuleras till en lång svada, en till synes oändlig uppräknings. Genom antropomorfiseringar (skälmska strömstarar, novemberrattens arrogans) och den långa upprädnings och idealiseras naturen, om än på ett stundtals Kågedalskt vis, och sätts samman till en organisk helhet. Samtidigt pågår det en parallell rörelse av gyckel med naturdiktningen som genre och ett ogiltigförklarande av hela utsagens sanningshalt. Genom att tala genom en annan genres språk och samtidigt förvrider det riktas uppmärksamheten och den humoristiska udden också både mot både dessa texttyper och mot den egna texten, en satir med självdestruktivitet som medel. På så vis skapas en spänning mellan motstridiga rörelser i texten, ett hyllande av naturen som i samma andetag förklaras löjligt och förljuget, en självdestruktivitet och ett gyckel med andras texter.

Trots dessa motstridiga rörelser ställs dock naturen som helhet i kontrast till kulturen, och framställs som en hotad fristad:

Längre bort, där granskogen förbyts i uppvärdt lerjord å nykarvade vägar, ligg en värld av prestation å prestige. Där finns asfaltmarkerna, marknadskrafterna, stålhjämsgravfälten, uppskjutningsramperna... Kolchoser å kibbutzar, avantgardet å etablissemanget, Pavlovs å Mordors land, där skuggorna ruva... Övre Kågedalen, me omnejd å utlöpare, ä den sista tillflyktsorten, en undangömd fristad för oss som int dug till annat än att drömma me blodsprängda ögon.¹²⁹

Skogen framställs som en skyddad sfär i kontrast till civilisationens effektivitet, industrialism och rovlustnad, och detta trots att naturen inte sällan framställs som väl så hotfull, med ett ständigt hot om våld och ”ett slumrande ursinne”.¹³⁰ På ett liknande sätt aktualiseras och utnyttjas binariteten natur-kultur i slutet på *Förensligandet*, när morfar övergivit pyret och denne blivit infångad under en utflykt till orten Kåge och tvingad att gå i skolan där de anställda ”va i de heliga samhällets tjänst, direkt underställda staten”.¹³¹ Denna miljö är lika fylld av hot och våld som någon annan i romanerna, men framställs som en kontrast till skogen och hemmiljön eftersom

---

¹²⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 226-227

¹³⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 20

¹³¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 444

det inte är pyrets naturliga habitat och håller honom från morfar. Skolan framstår som den yttersta fångenskapen, och pyret måste ”[s]itta still, ligga lågt, avvakta, iaktta, bita om dom slåss å smita när tillfälle ges, in i den *räddande* skogen” (min kursiv).¹³² Även här framställs skogen som en fristad, det som kan ge pyret en chans att återförenas med morfar. Men när tillfället till flykt väl kommer raseras denna föreställning: ”[d]en råa kylan rev i mina sotiga lunger. Skogen kändes som en dödsfälla. Rötter å stenar va spåhala av nattfrost. Stjärnbilderna va som förbytta. Marken bar mä knappt. Ja sjava vidare genom den snärjiga terrängen, å tillvaron va som en härsklysten men vanmäkti födorådstagares oändlit utdragna vaknatt i en fortlänt skvaltkvarn”.¹³³ Efter att civilisation och natur tillfälligtvis ställts emot varandra som tryggt respektive fientligt upplöses denna motsats, i själva verkat är det hela världen som är fientlig och hotfull. Det verkar inte finnas någonstans att fly, och när pyret äntligen hittar hem är morfar försvunnen och romanen avslutas då pyret ensam försöker somna i en kartong i nässelbersån.

Om naturen och kulturen i inledningen av föregående exempel framställdes som två avgränsade och motsatta enheter är det lika vanligt förekommande att de var för sig splittras upp i enskildheter. Naturen styckas då upp i enskilda djur- eller växtindivider vilka interagerar och kämpar med varandra, eller blandas upp med kulturelement i långa beskrivningar. I skildringen av Pauls trädgård finns en sådan sekvens,

Runt förstukvisten växte judasöron, vandrande judar och kälrabbi. En vresi grävling grovknulla en salit kvidande ung servitris, som hängde tjwikroku över en djiig. Brushanarna klucka, tofsviperna skorra, en skoveltjur flätte omkull efter å ha slicka på en förgiftad saltsten. En ettri Gabriel i grå rocken va på morfar, gullkorna svärma för dyngbaggarna, å en raffsetsnok högg efter en ångande mus. De va rena Eden å Gomorra, å himlen rodna när den såg va som pågick. Men juren syntes knappt för alla växterna. Sorgmantlar å dödskallefjärilar skymta bland klasar av rök-, smör-, å broskbollar, som dingla i den unknä brisen. Mögelspäckade drogbögar väste inifrån satanskäppsnårens taggiga tillflykt. Skörbjuggsört, revormstörel å tarmvredsrånunkel riste spastiskt, svartmuskiga krutbrännare å slättergubbar prassla, blätrosor å präststöskragar va nära å tappa fattningen. Renker å rever, groddar å skott, knippen å knoppar! Frön å sporer, kapslar å borst, blommer å blad. Phallos vulgaris, vagina spurius, anus murinus! Blom- och sprängört höll hov, nattskatter å trolldruvor locka me giftsvarta bär. [...] Ja va glad å få finnas till.¹³⁴

I denna beskrivning av trädgården förekommer både antropomorfism, exempelvis i beskrivningen av grävlingen, och zoomorfism, exempelvis i beskrivningen av drogbögen, och beskrivningar som är blott och bart kroppsliga eller tvetydiga. Dessa blandas också samman i en kumulation där människor, djur, växter, kläder, sjukdomar, bruksföremål, kön etc. hopas tillsammans och framställs som likvärdiga delar av samma trädgårds flora och fauna, existerande på samma plan. Bachtin diskuterar hur långa uppräknings av diversifierade fenomen (varelser, kroppsdelar, ting) fungerar som en förnyande och individualiserande av dessa, genom att de ges

---

¹³² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 445

¹³³ Teratologen, *Förensligandet av det egentliga Västerbotten*, s. 458

¹³⁴ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 125-126. Gabriel i grå rocken: en liten grå broms, Gullkor: nyckelpigor, s. 200

nya namn, ny användning och placeras i en ny oväntad omgivning eller gruppering. Samtidigt framhåller han att placeringen av dem alla tillsammans i nya sammanhang också suddar ut gränserna mellan dem och gör dem till likvärdiga deltagare i det karnevalska dramat.¹³⁵ Denna praktik liknar i hög grad de förskjutningar som sker i denna textpassage, genom exempelvis de oväntade benämningarna, såsom gullkor och ”raffsetsnok”, och placeringen av ting i en ny kontext, såsom servitrisen och ”bältröserna”. På så vis individualiseras de olika tingen och varelsena när de i uppräknningen rycks ur sina gängse sammanhang för att placeras i ett nytt där de agerar självständigt utifrån sina egna agendor. Trädgården splittras upp i partikulariteter, vilka utgör en okontrollerad blandning av element som hör naturen eller kultur till. Denna miljö beskrivs som simultant idyllisk och fördärvad, ett ”Eden och Gomorra”. Den bibliska allusionen fungerar genom sin alogiska sammansättning av ursprunglig paradisk renhet och den djupast fördärvad syndfullhet som en *mise en abyme*, vilken i en metalitterär miniatyr fångar de grepp som används i beskrivningen av den tvetydiga trädgårdens paradoxala och hejdlösa blandning av natur och kultur. Mångfalden varelser, växter och ting i trädgården rimmar väl med den överdimensionerade storleken som vissa av föremålen antar, morfar är tvungen att röja vägen med en käpp för att han och pyret ska kunna ta sig fram i växthavet där ”[j]ättebjörnloker å rallarroser växte till fyrdubbel manshöjd, ormbunkarna va stora som på demosauriernas tid”.¹³⁶ Bachtin framhåller att groteskens hyperboler går att realtera till dess kollektiva dimensioner, de materiellt-kroppsliga bilderna är dominerade av ”fruktbarhet, växt, ymnigt överflöd” eftersom de hänför till hela folket och inte till individen. Kroppen är inte avskuren från världen utan bunden till och beroende av jorden.¹³⁷ De överdimensionerade växterna överskuggar morfar och pyret, reducerar deras storlek i jämförelse och för dem på så vis närmare det övriga myllrande livet i trädgården, inte höjda över utan bundna till växtligheten och jorden.

Den antropomorfism och de liknelser vilka undergräver binariteten natur-kultur karakteriseras också genomgående av att inte fungera förändligande eller förskönande utan av en bachtinsk rörelse i så måtto att de gör naturen mer materiell, mer kroppslig och detroniserar naturens som storhet. Den ”askgrå cirkustältshimlen” görs smutsig då den beskrivs ”skifta i dom obrukbara väderstrecken i damm-, mull-, ylle-, å smutsgå”, och vid ett besök i Kåge beskrivs solen som ”essjut” och ”jorden hudfärgad”.¹³⁸ I de liknelser där kulturelement skrivs in i naturen rör det sig inte heller om ett förskönande utan istället en profanering och ett förfulande, solen reduceras till en svag glödlampa, ”tjufemwattsolen”, och sjövattnen till en förorenad sörja,

---

¹³⁵ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 427-428

¹³⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 125

¹³⁷ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia* s. 30, 238

¹³⁸ Teratologen, *Förenligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 390, Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 59, Essjut: flammig, s. 191

”ärtsoppa me kvicksilverstänk å oljesträngar”.¹³⁹ Genom att allt det mänskligt och kulturellt smutsiga, fula och låga framhävs och integreras i naturen profaneras den, och splittras upp i enskildheter. Dessa saknar all form av romantiskt skimmer och storhet och är reducerade till solkade fenomen vilka endast genom sin profana likhet går att relatera till varandra, men inte låter sig integreras i ett övergripande enhetlig natur.

II: Skogens ursprunglighet, landsbygden, Kåge och Skellefte

Som en underavdelning till den övergripande binariteten natur-kultur fungerar det motsatsförhållande som aktualiseras mellan landsbygd och stad, vilken också kan ses som del i en utvidgad graderad skala som går från skogen via landsbygdens glesa bebyggelse och byn till staden. Binariteten stad-landsbygd är en som faktiskt utnyttjas, men vilken också uppvisar en påtaglig instabilitet.

I den skapelseberättelse som morfar berättar i inledningen av *Äldreomsorgen* beskrivs hur det i begynnelsen enbart var skog: ”[d]om första arierna landsteg i Garaset för 8000 år sen å hitta tretton Guds bud karvade i levande sälungar... vi va naturbarn, djävulsdöpta, å hela övre Norrland va en orgie i skog, mörker å tystnad...”. Denna ursprungliga guldålder karakteriserades av överflöd och slöseri och en mycket liten befolkning, ”i hela Västerbotten å Norrbotten bodde int mer än femtusen karar...”. Perioden beskrivs som helt oskuldsfull, en ”[g]udasönernas högkultur”, och ekar av allusioner till gammeltestamentliga berättelser om världen före syndafallet och de inledande stadierna i relationen mellan Gud och de utvalda folket. Genom att parasitera på bibliska narrativ och teman – upphittandet av Guds bud, det paradisiska ursprungstillståndet vilket sedan följs av ett syndafall (närmare diskuterat i kapitel V) – skapas en pastisch, anpassad efter morfars världsbild, vilken dock undermineras av alogismer i berättelsens fortsättning. Ursprunget är i själva verket inte rent och ursprungligt, då dessa paradisiska skogar inte bara visar sig vara befolkade av naturbarn: i en uppräkningslista av dess invånare förkommer vid sidan av ”jägare”, ”schamaner”, ”fauner, satyrer å kentaurer” också ”gråsossar”, ”metalogiker” och ”träningsnarkomaner”.¹⁴⁰ Ursprungstillvaron i skogen görs alltså naturligt enbart genom att benämnas som sådant, medan det i själva verket är en heterogen blandning av gestalter gripna ur naturfolk, myter och den moderna staden. Denna inkonsekventa blandning underminerar simultant den egna utsagan och den imiterade texten, och lägger ett löjets skimmer över den skenbara tyngd och ursprunglighet som bibliska allusionerna ger morfars berättelse.

---

¹³⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 398, Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 140

¹⁴⁰ *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 22-23

Det finns också mellanlägen på den glidande skalan, vilka verkar fungera som någon typ av brygga mellan skogen och bebyggelsen. Ett exempel på detta är avverkningsstytorna, där skogen formats av människor för att uppfylla deras syften, men fortfarande beskrivs som fröjdande för ögat:

Till höger tona ohyggliga kalhyggen bort i fjärran, översållade å genombrutna av granatkratrar å löpgravar. Den nya karpatiska avverkningsmetoden ä en fröjd för varje dödsvigt öga... Dom kalsvedda alnarna vaja i den bebådande vinden, den vrånglynte, våldsdjärke, väderspände morfadern ledde mä ut på marker som inte ens som mest resurskrävande markförbättringsåtgärder skulle kunna återbörda till fruktbarhet. Stormskogens rotvälter torna upp sä som stridsvagnshinder, skördarns brutalt framträngade, gyttesvarta hjulspår förde oss allt längre bort från den överenskomna å vedertagna världen.¹⁴¹

Pyrets och morfars färd går här från skogen, den överenskomna och vedertagna världen, mot civilisationen och kulturen, vilken läcker in på kalhygget i form av granatkratrar, löpgravar och stridsvagnshinder. Kalhygget framstår som en krigsskådeplats där skogen bokstavligen invaderats av människor vilka korrumperat den. Ett av de mest prominenta dragen som Bachtin framhåller i grotesken är det materiellt-kroppsliga principen, men här tycks det röra sig om en delvis annorlunda form av bildspråk: snarare än att göra det abstrakta kroppsligt förstås det materiella genom en annan typ av materialitet. Istället för en detronisering genom en förskjutning från abstrakt till materiellt sker en förskjutning då trädelar och jord förstås som fenomen på ett mänskligt, krigiskt plan. Denna typ av brottytor och krigsskådeplatser är dock inte enbart av ondo, utan verkar kunna fungera som en barriär vilken åtskiljer skogen från staden.

Allt vackert å levande kan å ska tas ifrån en... En skog me jur, en lägda me gröda, ett hemman me gemyt, ett hjärta me värme: allt sånt ä bräcklit, å dom som säj sä vilja allas bästa å veta va dom gör kom snart sättande å skövla de. Men den som förmå leva i de kargaste armod, han kan ingen komma åt. Kringgårdad av syrasjöar, svavelbäckar, avloppsdiken å högspänningsledningar. Omgiven av soptippar, föryngringsyter, myrlogger å stenkravel. Innesluten i förgiftade brunnar, stinkande eld, besmutsade drömmar, å me mask i livsbrödet, slukande stenar å maskar, glassplitter å skorpioner utan att äcklas. Då låt man sä inte bekomma, då ä man ren syn å absolut frånvaro, då ä man nöjd me att få mumla me tomrummet, fingra på de lilla man ha...¹⁴²

Här aktualiseras och upprätthålls binariteten mellan landsbygd och stadens civilisation, men den senares rovdraft beskrivs också paradoxalt nog som ett potentiellt skydd – om fördärvet går tillräckligt långt verkar det nå fram till en punkt där det återigen skapas ett utrymme för ensamhet och frid, maximalt förgiftat men i alla fall avskilt. Om naturen och skogen genomgående gestaltas i bilder dominerade av en materiellt-kroppslig princip sker här snarast en motsatt rörelse, där de materiella effekterna av kulturens fördärv ges en utopisk-abstrakt dimension som tomrum och absolut frånvaro.

Även när det gäller tätorterna, de platser i det fiktiva universat som närmast förkroppsligar kulturen, verkar även de befinna sig på en glidande skala. I beskrivningen av invånarna i byn

---

¹⁴¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 338-339

¹⁴² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 399

Kåge används ett parasitiskt språk vilket närmast påminner om gammaldags antropologi eller rasbiologi, då det beskrivs hur: "[f]olket där ä mest av mordisk ras, me ostiga å fäiska inslag, å många av dom anse att livets mening ä att saka å slaska. Alla ä asätare, å dom flesta ha huckle då dom festa. Kågeborna sök sä så jävliga jobb som möjlit, å på fritiden krök dom rygg å slafsa taskar. Dom unna int nån nånting, ä snara till harm å tvära i sängen. Stora i mun men små mellan bena. Krassa å plumpa. Snöda å pryda". Det parasitiska draget blir speciellt tydligt i vilka detaljer som utgör fokus för beskrivningen: kroppar, kynne, klädedräkt och matvanor. I kapitlets ordförklaringar redogörs också referensen till Hans F. K. Günters rasforskning, i vilken han använde sig av termerna "nordisch, ostisch, fälisch".¹⁴³ Genom att invokera denna typ av diskurs och applicera den, om än i förvriden form, på invånarna i Kåge framställs dessa som primitiva och reduceras till sina rasifierade kroppar. Förvridningen av "fälisch" till fäisk, samt begrepp såsom asätare, detroniseras också Kågeinvånarna genom att göras mer kroppsliga och djurlika. Kristeva framhåller att det abjekta på et kulturellt plan konfronterar oss med de tillstånd då människan närmar sig djuret, och att primitiva samhällen därför genom abjektionen avgränsar "en tydlig zon för sin kultur för att hålla den skild från djurets hotande värld eller från djuriskheten", förknippat med mordet och könet.¹⁴⁴ I denna beskrivning av Kåges invånare framhävs istället just det abjekta hos dem: mordiskhet, orena matvanor och okontrollerade sexuella drifter, vilka förminskar deras mänsklighet och för dem närmare djuren och naturen, trots att de bor på civiliserad mark.

Även beskrivningen av Skellefteå och dess invånare uppvisar vissa liknande drag såsom karakteriseringen av Skelleftebarns kynne som "gemen[t], om han våga... besvärfsfattu... ingrodd...", men framstår i stora drag som en förvriden pastisch på en artikel i ett uppslagsverk, där blandad fakta av tveksam sanningshalt om lokala särdrag, sport, historia, social förhållanden etc. radas upp.¹⁴⁵ Invånarna beskrivs som "[l]idande av Skelleftesjukan... en dödli sjukdom som få nerver, muskler å vilja att förtvina... Västerbottensyndromet... en lätt utvecklingsstörning me fjällande hud..." och stadens höjdpunkt som "när AIF vann hockybockyguld sjuttiåtta... Hårde Hardi, Tok-Rolle, Tjuven, Görel Lindblom, Hanna Palmu, Pekka Rampa... De lev man på än...". Staden beskrivs ha "gott om nalfabeter" och i "Skaeliptom, som de hette förr, ä dom flesta socialfall å lågarbetstagare socialautokrater... De finns en hel del mongoteister som ha egen affär å åt me både kniv å gaffel... De räknas som lite bättre folk... Dom gå på teater å ljug så dom tro nä själv... samhällets urholkade stöttepelare...".¹⁴⁶ Skellefteåinvånarna detroniseras på ett

---

¹⁴³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 59-60, 191

¹⁴⁴ Kristeva, s. 36

¹⁴⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 94. besvärfsfattu: trög, bekväm av sig, s. 197

¹⁴⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 94

kroppsligt och begåvningsmässigt plan, genom fokuset på deras sjukliga kroppar, att de nedsättande benämns som socialfall och att de mest bemedlade berömmar sig om att kunna äta med kniv och gaffel – en kunskap annars betraktad som basal. Detroniseringen av kungen till narr och upphöjandet av narren till kung identifieras av Bachtin som en av groteskens återkommande bilder, genom vilket förkastandet av den gamla makten och pånyttfödelsen av den nya världen uttrycks.¹⁴⁷ I Teratologens karakterisering av Skellefteborna är det framförallt ”samhällets urholkade stöttepelare” som detroniseras, men också de övriga invånarna och staden i sig görs till måltavlor för den förnedrande beskrivningen. Det är dock svårare att se en positivt pånyttfödande dimension i beskrivningen av Skellefteborna, den folkliga pånyttfödelsen ges snarare ton av ett pågående negativt kretslopp där samma population förökas och fortgår utan hopp om bättring eller positiv utveckling. Genom pastischen på tonen i ett uppslagsverk ges också beskrivningen en skenbar auktoritet, samtidigt som den förvrider alla faktauppgifter, såsom de rörande ishockeyguldets. Som Sæterbakken iakttagit förvrids här den faktiska sociala och geografiska verkligheten när den inkorporeras i romanens fiktion,¹⁴⁸ vilket skapar en paradoxal effekt av simultan verklighetsförankring och uppenbart lögnaktig fiktion. Bachtin diskuterar hur Rabelais sammanbinder de groteska bilderna med ”*den samtida faktiska och av författaren intimt kända verkligheten*”, vilket han menar samtidigt ges en individuellt-konkret och en utvidgad betydelse när verkliga händelser kondenseras lager på lager i fiktionen.¹⁴⁹ På ett liknande sätt fungerar den förvridna bilden av Skellefteå hos Teratologen, staden detroniseras i sin konkreta individualitet och på ett större plan görs den till exempel på en mer övergripande civilisationskritik.

Även i beskrivningen av Skellefteborna finns det dock inslag av zoomorfism: mödrar med barn beskrivs som ”[m]ammaliska livsformer” vilka ”snattra å bräkte” och i en lång uppräkningslista av folk morfar och pyret möter på gatan sker en kumulation av ”[s]krumpna tanter, svullna farbröder, osnutna kukar, omättna fitter... Perser, araber, pudlar, kloner... Skyltdockor, försöksjur, förbränningsmotorer, begärsmaskiner... Konstumenter, mutanter, patienter, lemurer...”.¹⁵⁰ Precis som i den uppräknande beskrivningen av Pauls trädgård (se föregående kapitel) radas människor, djur och ting upp som likställda, alla delar av stadens befolkning. Bland dessa förekommer dock fler som ligger närmare kulturen än naturen, såsom ”skyltdockor”, ”förbränningsmotorer”, konsumenter” och dylika. Trots detta är även staden av fylld av element som snarare hemmahör i skogen eller på landsbygden, och på så vis sker precis som i beskrivningen av skogen och det ursprungliga tillståndet en hybridisering där element sammankopplade med natur respektive kultur likställs. Binariteten stad-landsbygd aktualiseras och utnyttjas således,

---

¹⁴⁷ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 188-189

¹⁴⁸ Sæterbakken, s. 13

¹⁴⁹ Bachtin, *Rabelais och skrottets historia*, s. 409-415

¹⁵⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 96, 97

men är samtidigt instabila och läcker in i varandra. Det som kan sägas är att den kultur och civilisation som morfar säger sig avsky, där folk är hjärntvättade till att "älska fittan! å allt annat som gör livet till ett helvete! Arbete! Nykterhet! Gudsfruktighet! Stat å polis! Läkare å militärer! Kung å fosterland! Kontorer å fabriker! Banker å kritiker! Byråkrati å marknadsekonomi! Myndigheter å institutioner! Parlamentarism å massmedia! Intellectuella å allmän opinion! Läs- å skrivskyldighet! Trälförnuft! Slavmoral! Fodringägare!"¹⁵¹, kännetecknas av en skenbart större ordning och inrättning i leden. I grunden är detta dock just skenbart, staden och kulturen är lika kaotisk som skogens natur och lika stor handlingsfrihet eller ofrihet verkar råda överallt. Det rör sig alltså snarare om en falsk binaritet mellan landsbygd och stad, vilken utnyttjas retoriskt och utgör en av grundstenarna i morfars och pyrets världsbild, men som i realiteten knappt existerar och då bara som en vagt graderad skala snarare än som absoluta storheter. När pyret blir skalperad och våldtagen i slutet av *Äldreomsorgen* upplever han hur hans angripare uppenbarar verkligheten för honom; "[h]an visa mä hela världen, sen ugniversum, å Kågedalen fanns överallt".¹⁵² På ett träffande, och sorgesamt, vis fångar pyret här det faktum att sammanhången må vara mer eller mindre färgade av kultur eller natur, men att miljöerna och människorna i dem trots detta verkar vara i grunden lika – fientliga och drivna av grymhet och lusta.

III: Människor, djur, maskiner, ting och andra hybrider

Ytterligare variationer eller underkategorier till binariteten natur-civilisation är gränsdragningar mellan kategorierna människa-djur, människa-ting respektive levande varelse-döda ting. Gränserna mellan dessa kategorier aktualiseras genomgående och utnyttjas stundtals för att göra retoriska poänger, men gränsdragningen mellan djur, människa och ting är också präglad av en hög grad av instabilitet. Precis som i beskrivningen av naturen är antropomorfism och zoomorfism extremt vanligt förekommande: djuriskhet invokeras på olika sätt i beskrivningen av de mänskliga karaktärerna och djur beskrivs genomgående förmänskligade, alternativt beskrivs genom zoomorfism då de tillskrivs egenskaper som normalt används för att beskriva andra arter. Som exempel från de föregående kapitlen visat finns det också många textpassager av uppräkningsart då människor, djur och ting kumuleras och likställs utan inbördes hierarki eller åtskillnad.

Djuren tillskrivs stundtals mänskliga beteenden, men lika ofta förstås och förvrids deras drifter och handlande genom ett mänskligt filter. Störst fokus läggs också på de beteenden som gör dem mer lika de mänskliga karaktärerna, såsom lusta och mordlystnad. Detta blir mycket tydligt i en beskrivning då djurlivets sexuella förehavanden ges orgieliknande dimensioner:

---

¹⁵¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 25

¹⁵² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 161

Juren busa å fulades i å kring denna fagra Gammelbocktjärn. De va länge sen dom hade skippa den trista fortplantningen, korparna abortera gratis. Nu knulla dom knallhårt sommarn igenom, bara för njutningen skull. Kniphonerna spana in vigganar, krickerna sjöorrarna, stjärtänderna brunänderna, å tillfällighetknüllens mästare, storskraken, tog för sä av va som bjöds: myrspovar, morkuller, lavskriker... på andra sidan tjärn tog en artontaggare en självande råjurshind, en kuperad bäver sög av ett blaserat lojur, å en gnyende rävhynnda red på en trebent järvs avtrubbade kuk. Göken, den nihilistiske egoisten, levde norr om liden. [--] En bisamrätta me en klitoris stor som en saltgurka skreva pipande borta på flarken me en vilt slickande snok mellan lären. Två harpestarar pippa en döende strören. En harmageddonögd mård satte resolut på en motvilligt lustsprittande ekorre i den alltför trånga stjärten.¹⁵³

Djuren är här befriade från alla former av darwinistiska idéer om fortplantning, evolutionära fördelar med olika typer av beteenden och naturligt urval, de uppvisar en obegränsad drift och utlevande av sexualitet, men denna har gjorts till ett egenvärde – de undviker aktivt att reproducera sig. Djurens kroppsdelar (kuk, klitoris) och sexuella akter (knulla, suga av, sätta på etc.) beskrivs här i mänskliga termer, och här finns också inslag av zoomorfism, exempelvis i beskrivningen av den kuperade bävern. Det finns en tradition, i alla fall från mer konservativt lagda bedömare, av att benämna denna typ av obegränsat utlevande och okontrollerade sexualitet som djurisk ifall den utövas av människor.¹⁵⁴ Som bland andra Kristeva lyft fram är könet och sexualiteten en av de företeelser som måste regleras för att upprätthålla gränsen mellan det mänskliga och det djuriska. Här skapas därför en intressant paradox mellan det faktum att mänskligt okontrollerade sexuella beteenden förstås genom zoomorfism, och det faktum att djurens beteende i denna passage i hög grad framstår som förmänskligade. Denna alogism destabiliserar i hög grad gränsdragningen mellan djuriskt respektive mänskligt beteende, och framhäver dess godtycklighet och inneboende självmotsägelse.

Djuren tillskrivs också våldsamhet och rovlystnad, exempelvis den älgdjur som morfar och pyret ser ”me basthuden i blodig slamsar å me ett förskolebarn mellan käftarna försvinna in bland dom vita ungbjörkarna”.¹⁵⁵ Här fungerar zoomorfism för att göra älgen rovdjurslik och i förlängningen demoniserad: gräsätaren för bort ett förskolebarn. Även när djuren tillskrivs mer renodlat mänskliga beteenden såsom den livsleda ”dom efterbördsätande självmördarugglerna som försökte bryta sin korta nackar mot spegelglaset” verkar lida av, tillskrivs djuren genomgående beteenden som på något vis är låga eller föraktliga.¹⁵⁶ I beskrivningen av hur ”[u]tsvultna harmeliner tugga rotknölar, skadeskjutna skoveltjurar älta oförrätter, värkdrabbade tjädertuppar försökte förgäves veckla ut sä, skabbrävar snodde fräsande omkring”, framställs djuren dels som kroppsligt sjukliga och med fokus på deras hunger, och dels som av dåligt kynne, långsinta och

---

¹⁵³ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 225-226

¹⁵⁴ Se exempelvis förklaringen av ordet djurisk i NE.se: ” som visar ett rent driftstyrkt beteende vanl. om människa”, ”Djurisk”, Nationalencyklopedin, hämtad från <http://www.ne.se/sve/djurisk> 2014-05-09, utskrift i författarens ägo

¹⁵⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 92

¹⁵⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 86

fräsande.¹⁵⁷ Också då djuren görs tinglika återkommer det låga, föraktliga eller smutsiga: såsom i benämningen ”Grushopperna” där insekterna rent topografiskt förs närmare jorden, eller den ”glasburk där en vandrande knarkpinne klängde”, vilken omtolkas genom att paras med en olaglig narkotisk substans.¹⁵⁸ De groteska bilderna av djuren då de förstås genom antropomorfism, zoomorfism eller tingliggörande fungerar i så måtto att djuren tillskrivs allt lågt och ondsint: sjukdomar, smuts, mordlystnad, kåthet, illvilja, brottslighet. De omtolkas framförallt genom det materiellt-kroppsliga nedres bilder då deras fragila kroppslighet och deras drifter framhävs, framförallt lust, hunger och mordlystnad. Djuren tillskrivs på så vis det låga både ur människan och ur tingen, de reduceras till driftstyrda kroppar samtidigt som dess kroppar och drifter görs mer mänskliga, vilket skapar ett paradoxalt spel med kategorierna människa respektive djur.

Även när det gäller zoomorfism i gestaltningen av de mänskliga karaktärerna fungerar dessa ofta på ett materiellt-kroppsligt plan, en av morfars och pyrets bekanta, Petunia, beskrivs exempelvis som ”[f]ul som en böldsäl” och ”grymkåt som en oktoberutter”, och när en annan bekant, Signar, sodomiserar sin syster Myrtle sluter hon sina ”pepparkornsögon” under hans ”ettriga kaninjuck”.¹⁵⁹ Även här är fokuset i bilderna kroppen och drifterna, det materiella och det låga. En mer specifik variant av antropomorfisering är de exempel i vilka Skelleftebondskans specifika uttryck utnyttjas, då animala substantiv appliceras på människor och verb och adjektiv avsedda för att beteckna djurs egenskaper eller beteenden tillämpas på människor. Exempelvis ”skåbbe” pyret morfar ”me tungan bak i djuven”, vilket innebär att skrubba med tungan i ”kreatursbaken”, och för att beskriva hur Hilding knappast äter används verbet ”måske”, vilket i ordförklaringen beskrivs som att äta ”trögt och lite (termen används normalt endast om boskap)”.¹⁶⁰ Bondska uttryck används också för att sätta ihop neologismer, såsom när morfar kallar pyret för ”römpeldjävul”, alltså en sammansättning av ”römpel”, vilket betecknar en otämjd unghäst, och djävul.¹⁶¹ Även denna användning av skelleftebondskan är genomgående relaterad till kroppslighet eller drifter, som i användningen av adjektivet ”bålut”, dvs brunstig (normalt använt om grisar).¹⁶² Bachtin menar att ord hämtade ur muntliga källor och tidigare oanvända i skrift, vad han kallar jungfruliga ord, medför en speciell karnevaltsk frihet eftersom de ännu är ”odisciplinerade i den litterärt-skriftliga kontexten med sin stränga lexikaliska

---

¹⁵⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 400

¹⁵⁸ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 52, 155

¹⁵⁹ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 52, 77

¹⁶⁰ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 61, 192, 65, 192-193

¹⁶¹ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 33, 189

¹⁶² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 361, 471

differentiering och selektion”, preciseringar av innehåll och ton och språklig-hierarkisk ordning.¹⁶³ Även om de ord som Teratologen använder inte är fullständigt jungfruliga, de står synbarligen upptecknade i de dialektböcker som hänvisas till i en kär väns förord, verkar de tämligen odisciplinerade och bärande på en större språklig frihet, speciellt då de används på ett nytt sätt, för att beskriva människor istället för djur. På så vis är de i högre grad befriade från konnotationer, de får sin betydelse utifrån det språkliga sammanhanget de är placerade i, ordförklaringarna och sina typografiska och audiella kvaliteter. Att orden förklaras först i slutet av boken och inte i noter är också signifikant, eftersom det skapar en fördröjning mellan den inledande läsningen och de förklaringar som ges, alltså ett tidspann då förståelsen av dem grundats bara i deras sammanhang och egna kvaliteter. I bachtinska termer kan användandet av dessa ord förstås som en decentraliserande rörelse i romanerna, vilka sedan följs av en centraliserande rörelse då orden i någon mån åter disciplineras i de avslutande ordförklaringarna, även om de fortfarande erbjuder en större språklig frihet. Disciplineringen kan också destabiliseras i själva förklaringarna, som jag påpekade i uppsatsens inledning är dessa förklaringar stundtals tvetydiga eller godtyckligt utförda.

Det förekommer också sekvenser då människor mer genomgående beskrivs i animaliska termer, och också behandlas som, med groteska effekter som följd. Så sker då morfar och pyret ägnar sig åt jakt och får syn på en familj på utflykt för att plocka bär:

– En tjur, en ko å två kalvar... Jävla bärtjuvar... novemberförbrytare...

[---] Dom kom emot oss. Tjuren gick först med grötmyndia kliv, sen kom kon me kalvarna svärmande som spigg kring en romstinn simpa. Tjurn va stor å sur, han såg ut som en sneell i ansiktet. Kon verka vara ett fjompigt gratisluder. Kalvarna va bara hud å brosk men hade gladfärgade kläder på sä.”¹⁶⁴

Här blandas olika typer av zoomorfism, vilket omväxlande gestaltar familjen i termer av land- och vattenlevande djur. Verb såsom ”bröla”, ”skritta” används för att beskriva deras beteenden, och de benämns genomgående som kon, tjuren och kalvarna. Mänskligt blandas också med animaliskt då kläder och tal återges. Jakten på dem blir lyckosam, och det beskrivs hur morfar tar itu med att ”ta ur dom å ståda [stycka] dom”, men han tar bara vara på ”filékötte av kalvarna å tjurens trofé”, resten lämnar de.¹⁶⁵ Om de ovan återgivna exemplen på zoomorfism har en ambivalent munter och smädande karaktär och en humoristisk dimension framstår detta exempel som mer frånstötande, familjen dehumaniseras och förnedras fullständigt, de få mänskliga drag som finns i beskrivningen av dem får denna att framstå som desto mer grotesk. Beskrivningen kastar också en grotesk skugga över verklighetens jakt, då den genom att använda sig av ord som normalt

¹⁶³ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 422-423, 428

¹⁶⁴ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 34, sneell: grodyngel, s. 189

¹⁶⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 35, 189

används om exempelvis älgar (tjur, kalvar, trofé), och genom valet av ett vapen som vanligen användes för älgjakt invokerar en verklig praktik genom fiktionens förvriddning.¹⁶⁶

Det förekommer också exempel på andra styckningsincidenter, då morfar och pyret har gäster över på grillfest återges i detalj styckningen av en människokropp, vilken också prepareras för tillagning:

Morfar slängde upp killen i luften, tog han om midjan å dansa snurrande som en finsk cigenartango. Vi klappa takten. Sen dunsar han ner liket på trancherbordet å knäckte bäckenet å skuldrerna för å kunna flåka ut han ordentlit. Ja hjälpte till å surra fast han me ståltråd på grillställningen. Först då tog morfar ur han. Buksnittaren kom till heders. Tunntarmens fem meter lava vällde ut som lava, ringlande som en ormgrop. Tjocktarmen va blekt blågrön å magsäcken skrumpen. Levern å njurarna revs ut me sjönöij, å sen grävde morfar ur lungerna å hjärtat. Eller kanske de va bukspottskörteln å gallan, ja vet int så noga. Hursomhelst spola morfar bukhålan me härkpiss. Sen fyllde han sodden me Stropharia cubensis, gumgrädde å blöjdolmar me manna i.¹⁶⁷

I motsats till det föregående exemplet förekommer mycket lite zoomorfism i beskrivningen av likhet, som tvärtom hänvisas till som "han" och "killen". Istället är det i den detaljerade styckningen det zoomorfiska elementet ligger, människokroppen tillreds precis som en djurkropp skulle tillredas. Kroppen är här grotesk då den i bokstavlig mening är öppnas mot världen, dess inre är blottat och förvandlat till ute. Bachtin menar att bilden av tarmar och inälvor spelar en viktig roll i den groteska realismen eftersom förtär samtidigt som de är "*magen, moderlivet, människans innersta, själva livet*". De har således en dubbel innebörd, och är också förbundna med utsöndringar, de slukar och framföder och kan i sin tur också bli slukade, och förenar på så vis "*liv, död, födelse, exkrementer och mat*" i samma ambivalenta bild. Likaså menar Bachtin att den bokstavligt eller bildligt styckade kroppen fungerar som en skärningspunkt mellan kriget och köket, och att dessa bilder av styckningen och inälvorna förbinder det enskilda med det överindividuella kroppsliga livets muntra pånyttfödelse.¹⁶⁸ I detta exempel finns dock också dimensionen av kannibalism, vilket gör denna bild mer komplicerad, här finns inget av karnevalens legaliserade karaktär, överskridandet är blott och bart brottsligt. Kristeva kopplar i en retorisk fråga samman avvisandet av modern och abjektionen i strävan efter att "skilja den talande varelsen från sin kropp, så att denna uppnår rangen av egen och ren kropp, det vill säga omöjlig att assimilera, oätlig, objekt".¹⁶⁹ I Kågedalen verkar denna process ha brutit samman då tabut mot kannibalism återkommande överskrids, något paradoxalt om det sätts i relation till den misogyni som uttrycks, vilket jag diskuterar vidare i kapitel V. I pyrets beskrivning upprätthålls

---

¹⁶⁶ "en .416 Remington Magnum", Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 34. Remingtongevär: "äldre typ av gevär som tidigare spelade en stor roll som vapen för älgjakt", "Remingtongevär", Nationalencyklopedin, hämtad från <http://www.ne.se/remingtongevär> 2014-05-09, , utskrift i författarens ägo

¹⁶⁷ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 57 sjönöij: "käckhet och fart", Stropharia cubensis: "En hallucinogen svamp, möjligen identisk med indoeuropéernas soma, den heliga extasens skänkare", s. 191

¹⁶⁸ Bachtin, *Rabelais och skrattats historia*, s. 156-157, 184-186, 214

¹⁶⁹ Kristeva, s. 103

dock likets abjekta kvaliteter genom dess dubbelhet, då det simultant beskrivs som person, djur och mat. Genom att sätta ovanstående exempel i relation till både Kristevas och Bachtins resonemang blir det möjligt att belysa tvetydigheten i skildringen, komiken och det fasaväckande i överskridandet av gränsen mellan människa och djur.

Även binariteten människa-ting aktualiseras regelbundet, och överskrids genom olika sammansättningar, och det förekommer också cyborgliknande gestalter vilka framstår som rent materiella föreningar av människa och maskin. Även de liknelser där människa och ting eller maskin sammanförs är också påtagligt kroppsliga, när morfar våldtas i slutet av *Äldreomsorgen* beskrivs hur "[s]lemsäd pumpa som skum ur en brandsläckare över morfars ormande, taniga rygg.", och när pyret refererar till morfar som mekanisk är det som "den hjärtlungmaskin som ä min målsman".¹⁷⁰ Kropparna görs inte mindre kroppsliga genom att sammanföras med ting i dessa bilder, utan tingliggörande verkar snarare fungera som en hyperbol (brandsläckaren) eller för att reducera människan just till den kroppsliga dimensionen när morfar beskrivs som ett alltigenom köttsligt maskiner. Ting beskrivs också genomgående som människo- eller djurlika, vilket sker exempelvis i beskrivningen av bilen som den bärplockande familjen kommer åkande i: "[l]ångt borta dök en liten japan upp. Han va gul å lät ansträngd. Vägen va gropi å steni, så han höll låg fart".¹⁷¹ Den antropomorfa beskrivningen av bilen förstärks också av det dialektala användandet av pronomenet "han", det dialektala används på ett direkt sätt för att etablera en dubbelhet i bilen som mänsklig och maskinell. Även tingen framstår också som mänskligt/djuriskt kroppsliga, vilket kanske får sitt mest extrema uttryck i en detalj i Pauls heminredning: "dom svarta draperierna som dolde väggerna va gjorda av levande, hopsyddas fladdermöss".¹⁷² Detta draperi är inte bara beskrivet genom en zoomorfistisk liknelse, metafor eller gjord av hud som tidigare suttit på ett djur, dess existens är istället i konkret och materiellt avseende samtidigt flera djur och ett ting. Också morfars vän Götes kropp är på ett konkret plan simultant mänsklig och maskinell hans hals är förstärkt med "aluminiumsegment" och:

Han ha konstgjorda höfter, belagda me en porös metall-legering av kobolt å krom... hans benstumpar vila i skålar av flexibel polyetylen... Knä- å fotlederna bestå av titanlegeringar... Skenbena ä gjorda av ett kompositmaterial av kolfiber ingjutna i syntetisk harts... En peroneussimulator möjliggör hans gång... Allt ä ytterst slitbeständigt å biokompatibelt, å ha snarare gjort Göte ännu lättare på foten än tillförne, om ja får tro morfar.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 158, Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 308

¹⁷¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 33

¹⁷² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 137. Likartade om än inte lika anslående exempel är en "uppstoppad stol" och en "tatuerad lampskärm", s. 53, 137

¹⁷³ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 411, 410 peroneussimulator: "en apparat som utför det arbete förstörda nerver inte längre förmår, nämligen att aktivera musklerna", s. 474

Genom att parasitera på en stratifierad form av språk, det vetenskapligt-tekniska fackspråket, bär denna beskrivning med sig en bild av framsteg och teknisk utveckling. Samtidigt undermineras denna diskurs och utsagan om protesernas faktiska effektivitet i slutet av citatet, genom tvåtonigheten i uttrycket ”lätt på foten”. Denna tvåtoniga och heteroglotta formulering fungerar simultant berömmande och smädande, genom att prisa protesernas effektivitet och smäda eller berömma Götes sexuella frivolitet.

Det förekommer också cyborgiska gestalter där människa djur och maskin förs samman i en triad och gränserna mellan dessa luckras upp då de förenas i enskilda gestalter. Ernst Carsons ”barnomvandlingsfabrik” är inriktad på att uppnå just detta ändamål, då hans ”till snickerifabrik kamouflerade subcreatoranstalt” med industriell effektivitet transformerar barn till ”framtidens stormtrupper å härskarelit”.¹⁷⁴ Här utsuddas fullständigt gränserna mellan det mänskliga, djuriska och det maskinella, då de processas till ett mellanting mellan levande varelser och vapen:

I det trolska skenet från tjärfacklor nitades pansarskjorter å älghudsskyller fast i sällhullet på fastspända, norröna bärsärksbryopojkar, stora å dumma för sin ålder. Stålskallskydd å sporrar smidda enligt den avariska modellen monterades på motspänstiga uigurungar, kastrerade men testosteroninjicerade. Jockande små kongoleser fick leopardsektsklor fastgjutna vid dom amputerade handrötterna, deras fötter skoddes med asbestsuler å järnpiggar, tänderna slipades skarpa. Nordvietnamesiska stridsglin fick tänderna utdragna å tungan kapade å dresserades till att med dödande kraft och precision spotta ut wolframkuler med en diameter på omkring tre centimeter. Småttingar från den föraktade Tengkurstammen på Borneo, vars anfader Aki Gahuk på grund av barnens vanvördnad tvangs förvandla sig till en monitorödlå, fick knä- å armbågsleder förstyvade, varpå extremiteterna stadgades med lindad koppartråd till hårnå oemotståndliga slagredskap. Irländska huliganämnesknattar, illröda av upphetsning å drogade med Angel dust, skällandes i kokande hallonsaft tills deras smärtcentra upphört att reagera. Lettiska angivaravkomlingar, klädda i chica sjömansvästar å matchande gäddskinnsbyxor som smet åt, fick underkäken ersatt av en störs simblåsa, bara för att egga deras revanschlust. [---] Fabriken rymde väsen så förfärligt sammansmälta att man fråga sig varför någon ska behöva gå så långt.¹⁷⁵

Djur, människa och maskin blandas här när rustningar, vapen och djurdelar monteras in i kropparna, och även kroppen i sig görs till ett vapen, vilket kan spotta ut ”wolframkuler” eller användas som slagredskap. Genom dessa ”blandade kroppar”, ett uttryck för en grotesk anatomisk fantasi,¹⁷⁶ överskrids simultant binariteten djur-människa och människa-maskin, objekta i så måtto att de utgör orena hybrider där gränsen mellan det djuriska och det mänskliga och det maskinella och det organiska överskrids. Donna Haraway lyfter i ”A Cyborg Manifesto” fram cyborgens som en ambivalent och dubbeltydig gestalt, vilken i likhet med postmodernistiska strategier underminerar binära strukturer och urholkar naturen som enhetligt koncept genom att suddas ut gränsen mellan biologisk organism och maskin.¹⁷⁷ Haraways tvärvetenskapliga tankar om cyborgens gränsöverskridande karaktär och subversiva potential utgör ytterligare en variant av

---

¹⁷⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 254, 251

¹⁷⁵ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 352

¹⁷⁶ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 320-321

¹⁷⁷ Donna Haraway, ”A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century”, *Simians, Cyborgs and Women. The Reinvention of Nature*, 1991 (1985), London: Free Association Books, 1991, s. 152-153, 177

binaritetkritik, i hennes fall feministiskt motiverad. Tanken om den monsteruösa, blandade kroppen är också kopplad till en vidare tankeströmning, livskraftig både i 1900-talets post-humanistisk och tidigare perioder, vilken också länkar samman Haraway med såväl Kristeva som Bataille.¹⁷⁸ Den subversiva kraft Haraway tillmäter cyborgerna är dock inte nödvändigtvis entydigt god:

From one perspective, a cyborg world is about the final imposition of a grid of control on the planet, about the final abstraction embodied in a Star Wars apocalypse waged in the name of defence, about the final appropriation of women's bodies in a masculinist orgy of war (Sofia, 1984). From another perspective, a cyborg world might be about lived social and bodily realities in which people are not afraid of their joint kinship with animals and machines, not afraid of permanently partial identities and contradictory standpoints.¹⁷⁹

I Ernsts barnomvandlingsfabrik tycks den apokalyptiska potentialen i cyborggestalten vara i färd att odlas, kroppar görs maskinella och animala med det yttersta syftet till destruktion och total apokalyps, den dystopi som Haraway framhåller som en del av cyborgens potential. Pyret frågar sig, i en metarefektiv kommentar varför någon skulle behöva gå så långt, varför dra dessa groteska fusioner av människa, djur och maskin så till sin spets? Johansson framhåller att det är just genom denna intensitet, överskridandet av alla vedertagna kategorier och tankemodeller, som skapar vad han kallar ”flyktlinjer i det färdiga, genomnormaliserade samhälle vi rör oss i, och tillika den genomgoda litteratur vi läser och den habitus med vars hjälp vi tillägnar oss den”. I likhet med Haraways resonemang, menar han att faran är intrinsikal i dessa flyktlinjer, just genom sitt överskridande och sin instabilitet löper de samtidigt mot ”förmörkelse och förlösning”.¹⁸⁰ Även Kristeva för en liknande diskussion, då hon menar att konfrontationen med det abjekta genom återkomsten av det bortträngda utgör en ”apokalyps”, vilken destabiliserar de ”religiösa, moraliska och ideologiska koder, som individernas sömn och samhällenas stiltje vilar på”, och bär med sig möjligheten till en avmystifikation av ”Makten (religiös, moralisk, politisk, verbal)”.¹⁸¹ Bataille framhåller också intensiteten som ett värde vilket kan sammanfalla med det goda eller med det onda, men i sig existerar ”bortom gott och ont”. Om dessa iakttagelser är riktiga är det möjligt att se just den extrema fasan och ohyggligheten i ovanstående exempel som ett medel för att uppnå den intensitet och det fullständiga förnekande som krävs för att skapa en flyktlinje med möjlighet att leda vidare och ut, även om det inte går att säkerställa exakt vart.

Genom en massiv blandning av antropomorfism, zoomorfism och tingliggörande överskrids gränserna mellan människa, djur och ting, så att det stundtals blir svårt att avgöra var

---

¹⁷⁸ Haraway, s. 179-181. För en diskussion kring det monsteruösa roll i framförallt franskt tänkande se Jonnie Eriksson, *Monstret & människan. Paré, Deleuze och teratologiska traditioner i fransk filosofi, från renässanshumanism till posthumanism*, Lund: Sekel Bokförlag, 2010, Diss: Lunds universitet

¹⁷⁹ Haraway, s. 154

¹⁸⁰ Johansson, ”Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen”, s. 63

¹⁸¹ Kristeva, s. 236-238

det ena slutar och var det andra börjar. Eftersom dessa bilder genomgående nedsätter människan, djuret eller tinget till det materiellt-kroppsliga nedres plan sker också, precis som i beskrivningarna av naturen en profanering, det finns inget högstämt, romantiskt eller andligt över vare sig människor, djur eller föremål, de är alla del av samma materiella och kroppsliga värld. Som i cyborgexemplet ovan sätts de också stundtals samman i triader, då människa-djur-maskin sammansmälter i kroppen. Det finns också en ständigt pågående inkonsekvens, som exempelvis i kapitlets första citat då föreställningen om djurisk sexualitet aktualiseras genom en antropomorf beskrivning. Binariteten djur-människa aktualiseras och utnyttjas stundtals för retoriska poänger, som då morfar ställer djurens vanor mot de mänskliga när han hävdar att ”[a]lla barn skulle ippfostras av jur... Sjakaler å babianer... annars bli dom sjåpiga tjoller...”.¹⁸² Dessa undermineras dock genomgående, som då pyret efter morfars död menar att han själv bara är ”ett jur i kaos...”, som den lägsta och mest föraktliga position. Djuret kan på så vis utnyttjas för att ge uttryck både för ett ideal och den värsta av positioner, och kanske är dessa i det kågedalska universat också ett och samma. I slutändan är också likheten mellan djur, människa och ting övervägande. Pyret uttrycker det som att ”[n]aturen vältra sä i förstörelse... allt ä först litet å bli sen hårt... man bli hetsad tills man ä härdad...”.¹⁸³ Som i förhållandet mellan natur-kultur och stad-landsbygd verkar allt vara ett och detsamma, ett kaos av drifter och destruktivitet. Ernsts utsaga om hur han med sitt sinne förvidit landskapet omkring honom framstår i relation till detta som opålitlig: huruvida människan formar landskapet, landskapet människan, människan liknar djuret eller djuret liknar människan förefaller svårt att utröna utifrån den symbiotiska existens i vilken alla enheter är lika förvridda och förhårdade.

IV: Mat och icke-mat

Ett mer specifikt avgränsat binärt motsatspar, också relaterat till gränsdragningen mellan natur-kultur, är oppositionen mellan mat och icke-mat. Upprätthållandet av gränsen mellan mat och icke-mat är också mer specifikt kopplat till särskiljandet av det mänskliga och det icke-mänskliga, att äta ”rätt” är ett sätt att konstituera sig själv som mänskligt subjekt.¹⁸⁴ Kristeva framhåller att vämjelsen inför mat kanske är abjektionens mest elementära och arkaiska form, genom vilket det mänskliga subjektet samtidigt manar fram och smular sönder sig självt.¹⁸⁵ Eftersom all mat ständigt riskerar att bli besudlad, omgärdas den av regler så att det abjekta inte ska tränga in i och

---

¹⁸² Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 71

¹⁸³ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 145

¹⁸⁴ Se också: Carolyn Daniel, *Voracious Children. Who Eats Whom in Children's Literature*, London-New York: Routledge, 2006, s. 12-15

¹⁸⁵ Kristeva, s. 26-28

besmutsa den egna och rena kroppen, vars upprätthållande ”understödjer varje organisation byggd på uteslutningar och klassifikationer”. En föda blir enligt Kristeva objekt genom att ”vara en gräns mellan två distinkta storheter eller territorier”, såsom natur-kultur eller det mänskliga och det icke-mänskliga.¹⁸⁶ När morfar och pyret besöker Paul påträffar de honom inledningsvis i en situation där gränsen mellan mat och icke-mat framstår som tvetydig: ”Paul Holm låg med slutna ögon på en judesäck. Bena klamra han runt ryggslutet på ett mulligt mangalixasvin, som eggade på allt vad drillbommen höll. [...] Griskuken dundra in i hans kräsna bögfitta, men Paul var lika oberörd som om han slörunkat till Bertil Perrolfs ’En diva till kaffet’”. Efter denna tidelagssession dödar Paul sedan ”[f]läskligget”, eldar upp det och ”tjöta loss en svartnad kotlett ur sin älskares pyrande kropp”, vilken han sedan äter av.¹⁸⁷ Kombinationen av tidelaget och ätandet ger skeendet en påtagligt objekt karaktär, grisen framställs simultant som förmänskligad då den refereras till som älskare, och som mat, då den refereras till som fläskligg och kotlett. Gränsen mellan levande djur, mat och älskare suddas ut, och hela skeendet får också ett drag av kannibalism då samlaget följs av uppätandet. Genom att tangera gränsen mellan det mänskliga och det icke mänskliga, och mellan ordentligt tillagat kött och ätandet av ett rått djur – civiliserat respektive ociviliserat ätande – görs maträtten fläskkotlett, som i en svensk samtida sekulariserad kontext generellt inte framstår som äcklig eller motbjudande, till objekt föda: kroppslig, motbjudande och fasaväckande.

På ett liknande sätt görs maten motbjudande då morfar och pyret bjuds på fika hemma hos Hugo Silvergran som ”bulla upp mig med en påse sårskorper, en torr moderkaka å en synsk navelsträng. Fyllde på mig ett fat ruttna råttor i slutmuskelgelé, en levande turknjure, två kalla blygdläppskrustader med varsin friterad klitoris på toppen å en skål inuitförhudar pudrade mig florsocker”.¹⁸⁸ Maten är här dels ruttet, på gränsen mellan tillagad och avskräde, och dels levande, på gränsen mellan tillagad och rå. Dessutom serveras både mänskliga kroppsdelar och råttor, ett djur som generellt inte brukar ätas utan tvärtom anses smutsigt och sjukdomsspridande. Kristeva menar att besudlande kroppsliga objekt generellt är av två typer, antingen ekskrementala eller menstruella.¹⁸⁹ Här finns båda dessa dimensioner av objekt representerade, genom tillagningen av kvinnliga kön, slutmuskeln etc. Genom att inmundiga denna föda förorenar morfar och pyret på ett konkret och materiellt plan sina kroppar, och dessutom genom att äta delar kvinnliga kön och moderkakan. Den hotande moderskroppen som Kristeva ser som abjektions yttersta form görs på så sätt rent konkret till ett objekt vilket förtärs och förs in i den egna kroppen. Det objekt dras till sin spets genom att så till den grad renodlas på ett materiellt-kroppsligt plan, vilket gör att

---

¹⁸⁶ Kristeva, s. 89, 100

¹⁸⁷ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 130-131

¹⁸⁸ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 153

¹⁸⁹ Kristeva, s. 96

denna matbeskrivning framstår som en skrattspegel i där den äcklande och tabubelagda maten ges groteskt överdrivna proportioner. Det groteska och abjekta i detta fikabord blir också än effektfullare då en mer ordinär ingrediens som florsocker radas upp vid sidan av de övriga, vilket skapar en kontrastverkan mellan normalitet och avvikelser. En liknande kontrastverkan skapas också genom att ordens tvåtonighet utnyttjas, i moder*kakan* och sår*skorpan* förenas mat och icke-mat i en ouplöslig kombination, ambivalent placerade på gränsen mellan lämplig och olämplig föda.

Båda de föregående exemplen finns element av kannibalism, vilken kombineras med och kontrasteras mot ordinära mättermer (gelé, krustader). En liknande grotesk effekt vilken aktualiserar och överskrider gränserna mellan mat och icke-mat uppnås då kannibalism i termer av normalt ätande och genom liknelser med icke-abjekt mat. Detta sker band annat då morfar och Göte äter hjärnan direkt ur kraniet på en av Götes fortfarande levande oäktingar. ”[H]järngröten” blottas genom att Göte lyfter bort ”skalltaket, som läckergommen gör för att komma åt mandelmassan i semlans inre” och det är sedan ”rätt lätt att få loss hjärnsubstansen, ungefär som risalamalta”, vilken därefter kan krasas ur ”som man gör med en kokosnöt eller grapefrukt”.¹⁹⁰ Den bestialiska handlingen görs (än mer) grotesk genom att beskrivas via likelser med kulturellt sanktionerad föda, med det omvändas logik likställs kannibalismen med ordinärt ätande och ges nya groteska dimensioner just genom att trivialiseras. Förtärandet av huvudet kan i bachtinska termer ses som en materiellt-koppslig förskjutning från det högre till det nedres plan, huvudet som bokstavligt talat medförs till magen. Som tidigare diskuterat ser Bachtin denna rörelse som ambivalent, cirkulär och munter, där död och pånyttfödelse förenas i ett kollektivt blivande. I detta exempel finns dock också en motsatt rörelse, då pojken som Göte och morfar äter upp är Götes son. Parallellt med att döden utgör en förutsättning för pånyttfödelsen utgör också födseln en förutsättning för döden och uppätandet, en dimension som i denna sekvens är mer påtaglig än pånyttfödelsen: den nya generationen föds bara för att slukas av den gamla. Detta exempel kan ses som karakteristiskt för hur Teratologens groteska bilder förhåller sig till den groteska realism som Bachtin diskuterar. Det finns påtagliga likheter i rörelsemönster (detronisering, den materiellt-koppsliga principen, det omvändas logik etc.) och uppbyggnad, men i Kågedalen är dödens pol mer framträdande än livets, och den munterhet som förekommer är mer svartsynt, formad av insikten att födseln alltid följs av döden, snarare än insikten om det omvända förhållandet.

Maten blir också genomgående abjekt genom att vara kroppslig på fel sätt (av fel art, fel kroppsdelar) eller att vara tillagade på fel sätt (råa, gamla, ruttna), samt genom att kopplas till det

---

¹⁹⁰ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 414-416

exkrementala eller det menstruella. Binariteten mat och icke-mat aktualiseras dock också på andra sätt, exempelvis genom att föremål som inte på något sätt angränsar till kategorin mat utan tvärtom befinner sig långt ifrån den, utan angränsade territorier. Så är exempelvis fallet då morfar under en hemmakväll går ut i köket för att göra mackor till sig och pyret och ”kom tillbak me en åttakanti nickelbricka. På den fanns de kaffeböner, en äggkopp me en glödlampa, vägsalt, ricinolja, Tetra-Min å några kavringsskiver me Oil of Ulay, Arlandapastej å silverfiskar”.¹⁹¹ På pyrets födelsedagsfest serveras också ett bakverk i samma klass, vilken dekorerar genom att ”morfars spruta Schicks raskum på frigolittårtan” som pyret sedan garnerar ”me röda stenkuler å ettöres”.¹⁹² Glödlampan, frigoliten, raskummet och stenkulor är inte abjekta i så måtto att de befinner sig på gränsen mellan natur-kultur eller mänskligt och icke-mänskligt, snarare är de helt bortom kategorin mat, ting vilka normalt inte aktualiseras i anslutning till denna kategori: deras status av icke-mat aktualiseras enbart av ett de placeras i en matkontext. Om de tidigare diskuterade exemplen på olika sätt befinner sig på gränsen mellan natur-kultur och mänskligt icke-mänskligt är dessa föremål helt och fullt hemmahörande i kulturen, och bortom allt ätande. Också i dessa exempel följer icke-maten det omvändas logik, när det oätbara görs ätbart. Denna typ av icke-mat kombineras också med den abjekta icke-maten, som exempelvis då morfar och pyret gör varma mackor ”me tonsiller, två burkar brustna bildtarmar å vanlit tiningspapper...”.¹⁹³ Genom att kombineras med denna typ av civiliserad icke-mat görs också ordinär mat icke-ätlig, som då morfar ”hällde upp mer ostbågar i Kefirtallriken å strödde lite Ajax ovanpå”.¹⁹⁴ Den ordinära maten kan också göras grotesk genom att antingen göras kroppslig, djurlik, eller genom hyperbol, som då morfar ”tände en Salem, tog ut den ur käften å stoppa in en hjord marsipansvin”.¹⁹⁵ Mängden och ordvalen förvandlar här marsipangrisarna till en djurisk skock, vilka dessutom genom ordleken närmar sig marsvinet, en djurart som i en svensk kontext hör till kategorin icke-mat.

Underminerandet av kategorierna mat och icke-mat sker alltså på två plan, antingen genom att maten på något vis görs abjekt, eller att föremål med helt andra ändamål ätes i sig eller kombineras med annan föda. Icke-maten verkar således antingen röra sig för långt ifrån civilisationen (rå, ruttet, kannibalisk etc.) eller vara hyperciviliserad (inte relaterad till ätande överhuvudtaget och/eller omöjliga för kroppen att smälta). Naturligtvis är gränsen mellan dessa båda tillstånd också glidande, när morfar exempelvis blandar i ”en hink fårull i smörjolja” i ”bögragun” de

---

¹⁹¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 38. Tetra min: foder för akvariefiskar, Oil of Ulay: hudvårdsprodukt. Notera också tvåtonigheten i ordet ”spruta”.

¹⁹² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 146

¹⁹³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 45

¹⁹⁴ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 69

¹⁹⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 70

håller på att tillaga, befinner sig dessa ingredienser simultant på gränsen mellan natur-kultur (fel del av djur, fel tillagat) och i en fullständigt civiliserad domän (smörjoljan). Gemensamt är att förtärandet av både den oätliga eller abjekta maten underminerar gränsen mellan mat och icke-mat, och därmed också de ätande karaktärernas civiliserade mänsklighet. I överskridandet av gränsen mellan mat och icke-mat utnyttjas också en spänning mellan inre och yttre: vad som kan hemmahör inuti kroppen och vad som är förorenande eller osmältbart och därför hemmahör utanför. Binariteten mat och icke-mat utnyttjas också för att kontrastera det omänskliga ätandet mot det mänskliga, som då morfars och pyrets ätande under mellandagarna beskrivs:

Morfar åt av resterna från julbordet: ett levande men svårt sargat pekkarisvin, kallskuret imamkött, skämt prästsylta, frusna älgmular, haröron i lönnsirap, snabbstekta grävlingbinjuror, mopskorvar, rävsvarsar i flussyra, urkokta järpskallar, uppfrästa gummiband, livmodercyster i röksvampssås å Sjöbobeter i negertarmar. Som groggvirke till den hembrända spriten hade han en tunna jäst svinurin å en balja kokt bimboblod. Själv fick ja äta va ja ville, tills ja kräktes. Glass, ostkaka, schweizernötchokladkaker, dajm, knäck, marsipan, chips, ostbågar å salta jordnötter, allt nersköljt me oräkneliga liter utgångna läskmärken.¹⁹⁶

Kontrasten mellan morfars och pyrets diet är här påtaglig och kontrasteras mot varandra, morfars mat är abjekt och oätlig i alla de avseenden som ovan diskuterats (rå, skämd, fel djur, fel delar, kannibalisk, osv.) medan pyrets håller sig inom abjektionens rāmärken, om än på den sockrigare sidan. Kontrasten mellan pyrets och morfars diet aktualiserar också binariteten barn-vuxen, vilket diskuteras vidare i nästa kapitel. Trots att binariteten här utnyttjas när icke-mat och mat kontrasteras mot varandra, finns också en grotesk dimension i den hyperbola mängden mat som pyret konsumerar. Bachtin kopplar hyperbolen i långa uppräknningar av mat till det kollektiva, människan som delaktig i världen och dess alstrande aspekter.¹⁹⁷ Även här finns dock en motsatt rörelse, då pyret både äter och kräks, både för in världen i sig själv och slungar ut den igen. De sekvenser då binariteten mat och icke-mat faktiskt utnyttjas för att göra en narrativ poäng, förstärker också sammantaget med matbeskrivningarnas totalitet den instabilitet som präglar gränsdragningen mellan mat och icke-mat. Allt synes egentligen möjligt att äta, vilket också grumlar skiljelinjerna mellan människor, ting och djur, eftersom de alla kan serveras och inkluderas i den Kågedalska matsedeln. Matens identitets- och subjektsskapande funktion går på så vis förlorad eller utvidgas tills den blir poänglös, då ingenting är otänkbara objekt för förtäring. Den mänsklighet som ändå i någon mån konstitueras av ätandet verkar ha som enda karakteristisk att den är gränslös, allt kan inlemmas i den egna kroppen. I så måtto är dessa kroppar också verkligt groteska, eftersom gränsen mellan kropp och värld konstant överskrids och inuti respektive utanför bara är en fråga om tillfällig placering, inte två väsensskilda platser.

---

¹⁹⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 228-229

¹⁹⁷ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 261-263

V: Barn, vuxna och kvinnor

Binariteten barn-vuxen aktualiseras framförallt i relationen mellan morfar och pyret, och har också en dimension i kontrasten mellan oskuld och fördärv. Genomgående är att barnsliga och vuxna element blandas utan åtskillnad, och genom att exempelvis placera barnsliga referenser i nya kontexter skapas påfallande kontraster mellan barn- och vuxenpolen. Detta sker exempelvis då morfar piskar pyret och samtidigt skriker: ”[v]jyssan! lull! koka! kittele-en! full!... Här få du! Å mer! O’boy! Ubu! Sanssouci! Du äckla mä mer än Nathan Råttschild!”.¹⁹⁸ Vaggvisan och choklad-drycken används som kraftuttryck i en rad av upprop där vuxen- och barnreferenser avlöser varandra, de likställs genom att placeras sida vid sida men reduceras samtidigt till ljuduttryck för ilska vilket på ett absurt vis kontrasterar mot deras egentliga betydelser och sammanhang. Antisemitismen utgör det kanske mest provocativt vuxna inslaget, men blir samtidigt självupplösande genom att reduceras till ett bland många utrop, och kombineras också med en metalitterär blinkning till grotesken genom referensen till Alfred Jarrys *Ubu roi*. Citaten ur vaggvisan parodieras också genom att placeras i en främmande kontext och nyttjas för nya syften, och denna parasitering på en redan existerande text invokerar möjligheten till att vagga ett barn till sömns istället för att piska det, vilket framställer morfars handlingar som än mer brottsliga, grotesk genom upp- och nedvändande.

En liknande men omvänd blandning av vuxen- och barnspråk eller -referenser sker när morfar under en skogspromenad blir våldtagen av en förbipasserande. Pyret beskriver hur ”de smaska av morfars kåtsafter, han lalla å jollra...” och hur morfar sedan börjar gråta: ”Buuäää! ja älska din ruskiga kuk! Wuuäää! den ä så rå! Boohooo! knulla skiten ur mä!”.¹⁹⁹ Två olika typer av socialt stratifierade språk ställs här emot varandra, förknippade med två olika åldersgrupper och två olika kroppsliga aktiviteter, det gråt och sexuellt umgänge. Speciellt intressanta är dock de onomatopoetiska utropen, som är utskrivna med en stavning som vanligen används för att transkribera barngråt, men också skulle kunna läsas som utrop sprungna ur sexuell njutning. Denna tvåtonighet gör att skeendet får ett visst pedofilt anslag, då morfars språk simultant gör honom barn- och vuxenlik. I Bachtins diskussioner kring karnevaliskt våld framhåller han slagens utvidgade och symboliska betydelse, de detroniserar och dödar men sätter samtidigt muntert igång nytt liv.²⁰⁰ I det sexuella våldet morfar utsätts för är det relevant att tala om en dylik ambivalens, då våldshandlingen möts av halvt uppskattande och halvt förfärad tillrop och den erotiska i våldet stärker dess koppling till pånyttfödelse. I pryglingen av pyret är det däremot

---

¹⁹⁸ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 118. Sanssouci är namnet på ett slott och en park utanför Berlin, Nathan Rothschild namnet på en judisk bankir.

¹⁹⁹ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 123

²⁰⁰ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 192-196

svårare att tala om en dylik pånyttfödande dimension, då pyret gråter, trasas sönder och ”fundera på å sluta andas” överskuggar det monstruösa i morfars handlingar och ilska situationens eventuella dimensioner av munterhet och pånyttfödelse.

I morfars och pyrets umgänge uppblandas också barn- och vuxenvärlden på ett liknande sätt, då aktiviteter och föremål från båda sfärerna blandas. Inför pyrets tioårskalas pyntar han och morfar tillsammans, och pyret är mycket förväntansfull: ”[v]i hade gjort så fint, barna skulle säkert bli glada. Vi hade hängt upp ballonger, girlander å vajrar. De fanns popcorn, polkagrisar å smällkarameller. Papperstallrikar, plastmuggar å runk- å spypåsar. Aromkondomer, Absolut Citron å svartvinbärsbrännvin. Amfetamintabletter, cannabismuffins å svartbrända pepparkaker”. Tillställningen får dock en anstrykning av sorg då inga gäster dyker upp, men morfar och pyret firar tillsammans bara de och leker ”judar å nazister... sparka skeppsrätta... lida pin... Hela havet stormar... hela jorden brinner... hela Sverige ska dö... pipblindbock, smussla penning å gröten kokar över...”.²⁰¹ Här sker en kumulation av föremål hemmahörande på ett barnkalas och i en depraverad, vuxenvärld, där girlander och vajrar hänger sida vid sida. Vajrarna, kondomerna och spypåsarna blir ett upp-och-ned-vändande av barnkalasets attribut, där det barnsligt festliga och oskyldiga vänds till beräknande förberedelser inför sexuella och våldsamma handlingar. Tvärtomlogiken, som Bachtin framhåller som en av den groteska realismens kännetecken, är dock inte konsekvent genomförd, då barnkalasets smällkarameller och ballonger ställs sida vid sida med de vuxet depraverade föremålen. Att tvärtomlogiken inte är genomgående, utan tvärtom uppbruten av barnkalasets normalitet, förstärker kontrasten och skevheten mellan de två dimensionerna. Resultatet blir hybridartat, vilket också lekarna blir ett exempel på, då exempelvis ”judar å nazister” blir en förvriden och antisemitisk parodi på en välkänd form av barnlek, att jämföra med indianer och cowboys eller tjuv och polis. Detta degraderar också antisemitismen i leken, då den framställs som en barnslighet. Den kågedalska vuxenheten sipprar in i barnvärlden och förvrider delar av den, vilka framstår som än mer groteska i kontrast till de delar som ännu är intakta.

Att barnen görs mer lika de vuxna är också ett genomgående exempel på hybridisering, i exempelvis synen på barnuppfostran. Ernst har skrivit en bok på ämnet, vilken genom upp- och nedvändandet av samtida normer för genren parodierar handböcker över hur barn bör fostras.

’Barnet föds blint å ä int större än en groda. Jämrande kläng det från anus till scrotum, där det suger sig fast. Under det första halvåret är barnet för litet för att äta. Se upp så int en mormor eller nån annan bandit sitt ihjäl den lille!... ’En lyckli barndom ä kall, torr å framförallt snabb. Rör helst inte vid barnet, utom för att egga eller straffa. [---] ’Försök alltid vara illa till mods när du handskas med ditt barn. Kom ihåg att det är slugt och beräknande och gärna spelar på känsloträngar.²⁰²

²⁰¹ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 147, 149

²⁰² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 278-279

Förutom ett tvärtomlogiken (att inte ge barnet mat, att det behöver kyla etc.), förekommer här också zoomorfism i beskrivningen av hur barnet föds blint och i grodstorlek. Parallellt med tvärtomlogiken och zoomorfismen sker dock också den antropomorfering av barnet i så måtto att de vuxna kågedalingarnas böjelser och kynne tillskrivs spädbarnet: det mår bra av att straffas eller eggas, är manipulativt etc.). Det pågår alltså tre parallella rörelser vilka fungerar parodierande i citatet: tvärtomlogik, zoomorfism och antropomorfering. Genom dessa korrumperas binariteten barn-vuxen, det framträder drag av likhet och väsensskillnad då spädbarnet förses med vuxendrag samtidigt som det beskrivs som en helt egen typ av varelse.

Denna hybridisering jämte förstärkande av binariteten förkroppsligas i pyrets gestalt, han leker och är barnsligt underlägsen morfar, samtidigt som han också uppvisar drag av den vuxna Kågedalsinvånarens sexuella drifter och vuxna bildningsvanor. När morfar kysser honom ”me härlit otäckinlevelse” börjar han ”se fram mot en rikti gammaldags flottardunkning, me blodvite, skinnflådda ljumskar å hjärtstillestånd”.²⁰³ I pyret förenas på så sätt vuxna och barnsliga drag till en komplicerat sammansatt hybrid, och han verkar också vara involverad i en process av att bli mer morfarslik. Pyret och morfar framställs återkommande inte som fasta identiteter, eller nödvändigtvis beteckningar på släktskapsförbindelser, utan roller som olika personer kan ikläda sig. Morfar har ”en motbjudande känsla av att du [pyret] allti har funnits, eller också ha ja haft andra pyren före dig...”, och kan också trösta pyrets rädsla inför hans bortgång genom att säga att ”de kom allti å finnas en morfar”.²⁰⁴ Detta intryck förstärks också av de instruktioner för högläsning som ges i båda förorden skrivna av ”en kär vän”:

De [berättelserna] bör läsas högt vid falnade brasor, i hemsökta gillestugor, med förställda röster. Ett barn måste läsa pyrets berättelse, inklusive hans strofer. Kom ihåg att boken skrevs av ett barn, för barn. Den äldste, ondaste, fulaste i sällskapet skall läsa morfars heliga sentenser. Övriga delar broderligt på bi- och kvinnoroller. Må morfars röst drypa av ondska, löje och hån! Må den knarra vrängt, slipprig av gemenhet! Glöm inte att den gärna glider ner i det inställsamt gemytliga, när det tjänar hans syften!²⁰⁵

Romanernas karaktärer beskrivs här just som rollfigurer, komplett med anvisningar för hur deras repliker bör läsas, och av vem. Att bli morfar framstår också som något av en process: pyret minns ”hur morfar när ja va mindre å trilskades me att int göra han till viljes smorde in mitt naiva ansikte me en kräm som påskynda hudens åldrande, tvätta mitt hår me hårborttagningsmedel å truga i mä polkagrisar strax för insomnandet”.²⁰⁶ Att göra fulare och mer morfarslik framstår här

---

²⁰³ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 401

²⁰⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 385, Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 21

²⁰⁵ Teratologen, ”En kär väns förord”, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 15

²⁰⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 231

som en performativ akt, jämförbar med teorier om kön som performativt.²⁰⁷ Här finns också drag av en bachtinsk tvärtomlogik applicerad på hygienbestyr: istället för att vårda och försköna kroppen förfulas och smutsas den.

Efter morfars död, då pyret begraver honom i slutet av *Äldreomsorgen* är denna process skenbarligen avslutad då pyret skriver att "[d]e ä ja som ä morfar nu". I relation till ett bachtinskt perspektiv kan detta förstås som ett slutande av en cirkel där död och pånyttfödelse förenas i ett evigt pågående blivande, större än det enskilda individerna. En dylik läsning grumlars dock av det faktum att romanen inte slutar med dessa ord, utan med pyrets ensamhet och förtvivlan, "ett namnlöst pyre som va tvungen bli morfar men int kunde...".²⁰⁸ Istället för att vara del i en folklig myllrande kedja av fortlevnad är pyret isolerad, ensamt utkastad i världen och längtande efter döden även för egen del. Och ändå, trots pyrets och morfars karaktär av flyktiga rollfigurer, och den uteblivna pånyttfödelsen i slutet av *Äldreomsorgen*, finns det något hoppfullt i vad som presenteras som en essentiell pyriighet, gömd men livskraftig:

ja skydda de man aldri få ge upp... hur förnedrad man än ä... de där som fanns före allt börja... den du va innan dom börja förgå sä... Själva pyriigheten... de där man kapsla in... de där som gör att man måst härdas å bli morfar... De ä nåt litet å varmt... men när de gäll ä de de starkaste som finns... men ja ville int att dom skulle besudla de där gömda, pyriga... de där hjärtat som Gud la i oss å som vi ha pansra å försegla...²⁰⁹

Här förstärks binariteten, om inte barn-vuxen, så mellan pyret och morfar, där pyriigheten representerar en radikal annanhet i förhållande till såväl morfar som hela det våldsamma fiktiva universat. I pyret finns också en önskan om inte bara en hybridisering av binariteten barn-vuxen i form av en barnslighet infekterad av Kågedalsandan, utan om att i sin gestalt kunna förena flera kategorier sida vid sida:

gång på gång sa ja samma sak åt dom: ja vill allti vara pyre, även om ja måst bli morfar...
'du ä inget pyre längre', håna dom... is å dy i deras röster... 'men du kom int heller att orka me att bli en morfar'...
'ja vill vara båda delarna, å mycke mer', hävda ja...
'ja vill hata å älska å leva å dö... ja vill vara jur å människa å ängel å demon'...²¹⁰

Här rör det sig inte bara om en hybridisering av existerande kategorier, utan en önskan att fullständigt att gå bortom dem. Johansson ser i denna pyriighet en glimt av en utopi i det han beskriver som den annars statiska fiktiva världen, "en möjlighet att bli något annat än de dystra omständigheterna medger, en möjlighet att inte hårdna och bli okänslig".²¹¹ Johanssons resone-

---

²⁰⁷ För vidare diskussion kring kön som performativt se: Judith Butler, *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, 1990, New York-London: Routledge, 1999

²⁰⁸ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 163

²⁰⁹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 78

²¹⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 78

²¹¹ Anders Johansson, "Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen", s. 66

mang belyser också på ett talande vis skillnaden mellan att reaktivt hybridisera etablerade binariteter och att gestalta möjligheten till något nytt bortom tidigare kategorier.

I jämförelse med detta resonemang kan den gestaltning av binariteten kvinna-man som återkommer genomgående, där kvinnan i misogyn utrop representeras som den ultimata fasan och fördärvet, tyckas enkelspårig, även om så vid närmare inspektion inte visar sig vara fallet. I den förlorade guldålder som morfar beskriver i inledningen av *Äldreomsorgen* finns inga kvinnor, och deras invasion av Norrland beskrivs som ett syndafall då allt gott korrumpades. Kvinnorna beskrivs som simultant äckliga, frestande och fasaväckande, och könet är epicentrum för deras lockelse och fördärvlighet: ”en sorts pälsdjur, lenare å saftiare än anus å int lika hedniskt trånga... Dom som pröva va sålda... [---] De va fitterna dom använde när dom tog Norrland ifrån oss!”²¹² I Kristevas beskrivning av abjektionens rötter i den kvinnliga kroppen beskrivs detta med en likartad dubbelhet, ”moderskroppens inuti, så begärligt och skräckinjagande, närande och mördande, fascinerande och fränstötande”.²¹³ Det kvinnliga könets intima närhet till döden blir tydlig då morfar och pyret besöker helvetesbrunnen vid Pauls hemman överfalls morfar av en ohygglig gestalt, vilken också förebådar den död han senare möter. Pyret beskriver hur ”[n]ågonting kom fram ur ett skrymsle, men int vare n’Paul int. En fulfull subba skutta ovigt fram mot morfar å tog han i famn. Hon va flintis å blind å hade snappande fitter över hela sin stabbiga kropp. Horhålen dröp av saltsyra. Hon va dö men ville int erkänna nä. Kåtheten va segare än livet”.²¹⁴ Precis innan denna gestalt ska tvinga morfar att penetrera henne lyckas pyret rädda hans dygd och liv. Det är symptomatiskt att denna gestalt är täckt av kvinnliga könsorgan, centret för fasan har multiplicerats och placerats ut över hela hennes kropp. Kristeva framhåller att det infekterade och varande såret indikerar döden, och dessa drypande kön utplacerade över hela kroppen framstår på så vis som än närmare döden.²¹⁵

Denna koppling mellan det kvinnliga könet och döden fullbordas sedan i slutet på *Äldreomsorgen*, då morfar dör efter att ha blivit torterad och därefter våldtagen av en kvinna. Trots all fysisk misshandel och sexuellt våld vilket andra män utsatt honom för är det i slutändan hans utlösning i det kvinnliga könet, det ultimata nederlaget, som bingar hans död. Pyret ser hur ”[h]an dallra å skalv å blev kokande röd. Stomipåsen sprack, fiket kom upp. Ja såg in å genom han. Hjärtat brast, hjärnan brann, själen blev till intet. Olga vältra sä av han me sperman sipprande ur den sjuka fittan”.²¹⁶ Ett liknande öde möter också Ernst Carson i *Förenligandet*, som efter att i vredesmod ha våldtagit en kvinnlig journalist vaginalt, kastreras med hjälp av en häcksax, vilket i

---

²¹² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 24

²¹³ Kristeva, s. 78-79

²¹⁴ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 128

²¹⁵ Kristeva, s. 27

²¹⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 162

förlängningen leder till hans död. Direktkontakten med det kvinnliga könet verkar dödsbringande, och morfar förklarar redan före Ernst död för pyret att denna beträtt farliga marker: ”[h]an påminde om att det talande rövhålet Lacan förde in sexualiseringens former i Apuleius logiska kvadrat, å framhöll särskilt den korrigerade propositionen han kalla ’det partikulära dubbla förnekandet’, å att han allti beskrev kvinnans kön som fasans plats, ett gapande hål, ett ting me en extremt vidri oral karaktär, en abnormitet...”.²¹⁷ Att denna penetration sedan följs av en kastration är speciellt intressant, eftersom oedipuskomplexets symboliska kastrationsskräck, väckt av upptäckten av det kvinnliga könet,²¹⁸ här realiseras och görs till materiell verklighet. Genom att parasitera på Lacans språk, som morfar gör i citatet ovan, fungerar det dubbelt och invokerar både den abstrakta psykoanalytiska teoribygggnaden och den kommande, realiserade kastrationen. Genom att det abstrakta görs bokstavligt skapas också en gycklande effekt, då kontrasten mellan abstrakt teori och materiell realisering framställer det senare i en kroppslig och absurd dager, vilket fungerar detroniserande i en Bachtinsk mening, den psykoanalytiska diskursen tas bokstavligen ner på jorden.

Trots alla misogyna utfall och skräcken för kvinnan uppger morfar samtidigt att han aldrig varit välkommen i ”den mediokra mansvärlden”.²¹⁹ I gestaltningen av morfar och hans gelikar är det inte heller en traditionell maskulinitet som dominerar, istället framstår de som hybridartade då feminina och maskulina drag blandas utan utskiljning. En av morfars bekanta, Hugo Silvergran beskrivs ”vira den spermasåsigas angorakoftan kring humlemidjan å rätta till sin lovikkasuspensoar. Dom åderrosiga benen va bara, men på fötterna fräste ett par raggsockor. Han hade otäcka sugmärken på tutarna å turkåsa papiljotter i sina få hårstrån. ”.²²⁰ Med sina ”tuttar”, papiljotter och sin suspensoar är Hugo till kropp och attribut simultant feminiserad och maskuliniserad. Det finns också tillfällen då femininitet iscensätts på ett påtagligt vis, då karaktärerna aktivt ikläder sig det. Under en utekväll skalperar morfar två kvinnor för att göra peruker till sig och pyret, de stjälar deras kläder och morfar sminkar pyret vilket fullbordar transformationen: ”Sådär, nu ä du ett fullfjädrat luder...”.²²¹ Genom skalperingen och att låta blodet torka för att få den nyvunna peruken att fästa på det egna huvudet, görs morfars och pyrets crossdressning kroppslig på ett mycket påtagligt sätt. Det samtidigt smädande och berömmande i morfars tilltal fångar också ambivalensen till det feminina, pyret har gjorts lockande men också medvetet degenererats. De tvåtoniga beskrivningarna och tilltalen är också återkommande i romanerna, morfar beskriver med klang av både affektion och förolämpning

---

²¹⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 342

²¹⁸ Kristeva, s. 57-59

²¹⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 218

²²⁰ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 151

²²¹ Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 114

bekanten Eskil som ”ett härligt gammalt sprutluder”.²²² Bachtin framhåller att det tvåtoniga ordet undviker att få en statisk betydelse eftersom de negativa och positiva momenten oupphörligen förflyttas och förenas, dock med tonvikt på det positiva momenten.²²³ Huruvida den smädande eller lovprisande funktionen överväger i dessa exempel tål att diskuteras, men tvetydigheten och ambivalensen är uppenbar, och därmed också tvetydigheten i inställningen till det feminina.

Fjellman beskriver i sin uppsats feminiseringen av de manliga karaktärerna i *Äldreomsorgen*, men menar att männen polariseras i två grupper av manliga män och feminina män, där maskulinitet och aktivitet respektive femininitet och passivitet aktualiseras som redskap nödvändiga för att kunna gestalta samkönat begär. Fjellman menar visserligen att vissa gestalter, såsom morfar, faller utanför denna binaritet, men att den kvinnliga könet fortsätter vara demoniserat trots att ett kvinnligt genus delvis approprieras.²²⁴ Min poäng är dock att Fjellman, trots många viktiga iakttagelser, förbiser den ambivalens och inkonsekvens som jag menar genomsyrar bruket av binariteten kvinnligt-manligt. Beskrivningen av hur Pauls ”bögfitta” penetreras av hans grisälskare (se kapitel IV), bör inte nödvändigtvis läsas som en passivisering nödvändig för att gestalta samkönat (och i det här fallet artöverskridande) begär, men som en del i en strategi där motsägelser och ambivalens används för att simultant upprätthålla och underminera binariteten kvinnligt-manligt, som är grundläggande för de Kågedalska männens världsåskådningen. Att det inte bara är ett kvinnligt genus som approprieras utan också i viss mån den kvinnliga kroppen blir också tydligt i de upprepade hänvisningarna till fortplantning genom sexuell umgänge mellan män. Ett exempel på detta är Kvarn-Olles, vars farfar som ”öppna rumpan på vid gavel för Schuvaloff när ryssarna lekte ryska posten we Kågepajkarna under gammkrige [...]. Så han hade väl ryssblod i kroppen, den satans slampan.”²²⁵ Här ikläds männen inte bara kvinnliga attribut, utan i deras kroppar görs förmågan till den mest exklusiva av kvinnliga aktiviteter, graviditeten, till materiell verklighet.

Kontrasten mellan misogynin och demoniseringen av det kvinnliga könet å ena sidan, och de Kågedalska männens kroppar och tal genomsyrat av feminina drag å andra sidan, skapar en genomgående ambivalens i förhållande till binariteten kvinnligt-manligt. Den tvärsäkra avskyn luckras upp av den frestelse som det kvinnliga könet simultant tillskrivs, och samtidigt som motsatsförhållandet och mellan manligt och kvinnligt är en av grundpelarna för morfars och hans gelikars levnadssätt, är femininitet inpyrt i deras kroppar, kläder och språk. Binariteten undermineras i kropparna och i språket, samtidigt som de med all kraft försöker vidmakthålla den i livsfilosofin; det kvinnliga är paradoxalt nog både den avvisade fasan och ständigt närvarande.

---

²²² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 158

²²³ Bachtin, *Rabelais och skerrattets historia*, s. 399-400

²²⁴ Fjellman, s. 9, 23-24

²²⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 67

Kristeva framhåller att det i den symboliska ordningen och språket finns en instabilitet, framförallt i förbudet mot moderskroppen, och att abjektionen uppkommer som ett reaktivt försvar till följd av det ofullständiga avvisandet av ”den fränstötande eller demoniska kraften hos det kvinnliga”, för att skydda den egna/rene kroppen.²²⁶ Detta är en relevant parallell till Teratologens texter, där det kvinnliga ständigt tycks dyka upp och infiltrera både kropparna och språket, trots alla försök att avvisa det. Abjektionen skulle då födas ur det misslyckade avvisandet av kvinnokroppen, som ett skydd. Precis som i exemplet med Lacan och kastrationen ovan sker här något som kan läsas som en realisering av abstrakt teori, där det misslyckade avvisandet av det kvinnliga förvandlas till realitet i romanernas kroppar och språk. Överdriften och bokstavligheten, parat med den ständiga tvetydigheten och inkonsekvensen, gör att bruket av binariteten kvinnligt-manligt kan läsas både som ett gyckel med binariteten i sig och med bilden av det kvinnliga könet i psykoanalytiska diskurser. Slutligen transformeras också binariteterna manligt-kvinnligt och barn-vuxen stundtals genom att ställas sida vid sida i en triad, som när pyret skriver att ”[r]iktiga bögar ha inga känslor, kvinnor ha bara begär, barn endast aggressioner”.²²⁷ Istället för att aktualisera endera binära motsatsparet transformeras de till en triad där de enskilda polerna vid första, om än inte andra, åsynen utesluter varandra. En ny och tillfällig triad konstrueras bara för att undermineras av texten själv, kvinnor har uppenbarligen aggressioner om de kastrerar någon med en häcksax, och pyret har uppenbarligen begär.

VI: Intellektualism och populärkultur

Återkommande i *Äldreomsorgen* och *Förensligandet* aktualiseras också motsatsförhållandet mellan intellektualism och folklighet, kanoniserad finkultur och populärkultur. Dessa blandas om vartannat, profaneras och görs kroppsliga och materiella. Morfar uttrycker återkommande ett förakt för författare, bildning och intellektualism. I en av sina monologer radar han upp och avfärdar författarna Stefan George, Marcel Proust och Ludwig Wittgenstein i samma svada, menar att ”dom själsfina fröknarna bara ha kuk i sinnet!”. Marcel, ”stack nålar i råtter å spruta på mamsens foto”, den av morfar kallade ”Boy George” har plagierat honom och skrivit vederstyggligheter, och Ludwig försökte förföra morfar på det mest utstuderade och bestialiska sätt. ”Där ha du genierna i all din pryldo! Stort e huve å litet e vett, stå brett me bena å pissa snett! Ja ä färdi me såna där! Slödder å patrask! Tjocka lunter me svåra ord! En miljard skitiga åsikter! Kultur är bara kuk å supå! om du skrapa lite djupare!”²²⁸ I denna harang likställs alla tre, kanoniserade författare och filosof; och avfärdas på samma grunder. All form av kultur-

---

²²⁶ Kristeva, s. 37, 89

²²⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 316

²²⁸ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 43

produktion likställs och förs ned till det kroppsliga planet, och verkar gå att reducera till samma drifter, om än täckta av olika typer av verbal polityr. Förutom att både Proust, George och Wittgenstein detroniseras på samma kroppsliga sätt, sker också en värdemässig detronisering på ett kulturellt plan då Stefan George förväxlas med 80-tals artisten Boy George, och alltså degraderas både genom att reduceras till kroppslighet och drifter och genom att placeras på ett populärkulturellt plan. Denna kombination av detronisering på det kroppsliga och det kulturella planet är återkommande, i en genomgång av olika tänkares inställningar till kärlek framhåller morfar att ”virrhjärnan Schelling yra förstås om kärleken som de högsta å ’Alles in Allem’, medan mumien Hegel linda in sina få anspelningar om att vara betuttad i sitt sedvanliga gaggande; konten ten ä ungefär: ’få int ja en korv så hoppa ja i älva’...”.²²⁹ Hegel nedfö ras här till det kroppsliga planet genom att dels liknas vid en död kropp, och dels genom tvåtonigheten i ordet korv, och hans tänkande förs också ned till ett populärkulturellt plan genom att likställas med en svensktoppshitt från 1980. Genomgående är också en feminisering av uppburna författare och filosofer, som när trion ovan refereras till som själsfina fröknar och George Bataille ges det tvåtoniga och populärkulturellt klingande tillmälet ”[r]evyprimadonnan Bataille”, simultant smädande och laddat med affektion.²³⁰

En liknande form av detronisering, där högt uppburna författare nedgörs och också ställs sida vid sida med mer populärkulturellt klingande namn sker då pyret redogör för innehållet i bokhandeln skyltfönster i Skellefteå:

Lagerblads bokhandel skylt me va dom kalla höstens bokflod... en stillastående Don... Nyutgåver av våra folkkåtaste grafomaner... Ivar LOB Johanssons monumentala ’Bara en hora’... Mora-Martinssons gripande ’Mormor gifter sig’... Vilgot Mobergs tändvärda ’Din stump på jorden’... Skåpmat som dom o så lovande knopat ihop... Jesus Gardells ’Mel Mermelsteins möhippa’... Claus Östergrens ’Bleda’... Maran Kandres ’Babyns unge’... Dom bjöd ut ’Povels å Tages kärleksbrev’... ’Taubes å Cornelis’ kärleksbrev’... Å ’Tages å Ainas hatbrev’... Man ville pracka på oss Kjell Olof Fälts memoarer, ’Alla dessa djävla skitdagar’... Lazar Kaganovitjs barndomsminnen... Å Traci Lords ’Inside My Cunt’... I fönstret på andra sidan hade dom böcker mer i min smak: Boforspristagaren Eliot Canettis spralliga ’Förbländningen’... Bruno Skults kanpriga ’Kanelbutikerna’... Å Robert Walthers malliga ’Jakob von Gunten’... Sven Hassels ’Kommando Reichführer Holmlund’... Tolkens ’Sagan om ringmuskeln’... Lovecrafts ’Cthulhu’, sanning rakt igenom... å alla Tintinalbum, den värstehemska ängslighetens ädlaste arvegods...²³¹

Verken likställs i så måtto att de genomgående, antingen i titlar och/eller författarnamn, parodieras: Ivar Lo Johansson korsas med Lars-Olof Bengtson (LOB) och ”mor” byts ut mot ”hora” i titeln, och även de böcker som sägs vara mer i pyret smak förvids i någon mån, Bruno Schulz döps om till Skult osv. Parodieringen sker genom att titlarna och författarna förs ned till ett materiellt-kroppsligt plan: stund blir stump, ”Kanelbutikerna” blir knapriga och titeln på före detta porrstjärnan Traci Lords självbiografi byts ut till en extremt explicit formulering. De

²²⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 306

²³⁰ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 306

²³¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 98-99

fungerar också genom upp- och nedvändande: mor görs till mormor, babyn görs till mamma, Nobelpriset görs till Boforspriset, det gifta paret Tage och Aina Erlanders brev görs till hatbrev. Genom att självbiografier, brevsamlingar, nyutgåvor av de ”folkkåtaste” författarna och de nya och lovande räknas upp utan inbördes rangordning och utsätts för samma typ av parodiering likställs författarskapen, Vilhelm Mobergs verk skiljer sig inte från exempelvis Traci Lords. På så sätt detroniseras den högt värderade, kanoniserade litteraturen både på de materiellt-kroppsliga planet och genom att likställas med populärlitterära verk. Den svenska litterära produktionen nedgörs genomgående och framställs också som kroppslig och försvagad, Ernst säger sig exempelvis arbeta på verket ”Litteratur i kuvös och respirator: den svenska samtidsromanen”, där litteraturen bokstavligen reduceras till ofärdiga eller åldrade kroppar.²³²

Om morfar och hans gelikar inte har mycket till övers för den svenska samtidslitteraturen har de inte heller mycket till övers för litteraturforskning. Ernst har fått tillsänt sig en avhandling med titeln ”Den veckoslutsrelaterade fellatiofrekvensen hos witt-brattströmskt indoktrinerade novislitteraturveterskor av typen ’gapiga supbrudar’”, en titel i vilken litteraturvetenskapliga studier reduceras till en kroppslig ”fellatiofrekvens” och osjälvständig indoktrinering.²³³ Även mer inflytelserika gestalter än ”novislitteraturveterskor” behandlas av morfar på samma sätt och görs dels kroppsliga, dels profana:

[A]lla dessa Lukács, Adler, Adorno, Rank, Benjamin, Ferenczi, Marcuse, Reich, Bloch, Fromm, Horkheimer å Grunberger, dessa Marx´ å Freuds apostlar, epigoner, disciplar å schismatiker, som bara för en liten stund sen trollband dom små lättledda å bortskämnda high brow-gojarna me sina oftast stereotypa torftiga alster, vars ha dom tage vägen nu? Nävisstja, numer syssla ju deras å Derridas oäkta avkomma me än mer utpekulerade å till intet förpliktande glaspärlespel, i form av en navelskådande inbringande retorisk dekonstruktion av den västliga kanon som hebrén Trilling stadsfäste... Marxismen ha blive professorligt sober å freudianismen en pålitli inkomställa för ett parasitärakademiskt patraske... Alla dessa Jameson å Eagleton å Culler å Norris å Nancy å Lacoue-Labarthe, dessa marginalkommenterande tusende kopier av taskiga original som me lessam uthållighet idissla å rapa upp poänglöst nonsens å intetsägande strunt...²³⁴

1900-talets inflytelserika intellektuella detroniseras här dels på ett materiellt-kroppsligt plan, till en oäkta avkomma som ”idissla å rapa”, dels på ett idémässigt plan, de profaneras och fråntas all originalitet och kan endast upprepa, kommentera och navelskåda, men enligt morfar inte åstadkomma något av värde. I denna monolog finns dock också en metadimension, just upprepningar och malande utläggningar är något av morfars egen specialitet. I nedgörandet finns också en reaktiv tendens, morfar återkommer i likartade monologer gång på gång till olika inflytelserika intellektuella vilka nedgörs och avfärdas, men dessa återvänder ändå ständigt, visar sig omöjliga att frigöra sig ifrån. Morfar framstår istället, paradoxalt nog, som tvångsmässigt upprepande samma monologer i vilka majoriteten av 1900-talets inflytelserika intellektuella

---

²³² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 335

²³³ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 263

²³⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 430-431

idiotförklaras, samtidigt som han binder sig själv till deras tradition. Morfars besatthet och misslyckade avisanden aktualiserar Harold Blooms begrepp ”anxiety of influence”, tanken om att litterär utveckling föds ur poetens vilja att frigöra sig från och överskugga sina föregångare.²³⁵ Morfars svador kan förstås som ett bokstaviggjort misslyckat försök att frigöra sig från de intellektuella föregångarna vilka format bakgrunden och förutsättningarna för hans långa utläggningar, och deras ständiga återkomst blir då symptom på misslyckandet. Trots att de avvisats sipprar de ändå tillbaka in i hans monologer, och morfars utsagor är bundet av kunskapen om deras tänkande, trots att han avfärdar dem och vägrar erkänna deras inflytande. Genom att åberopa olika namn och avvisa dem eller stödja sig på dem, som morfar gör med exempelvis Celiné, knyter han också sig själv frivilligt och ofrivilligt till olika traditioner, både genom identifikation och genom avfärdande.²³⁶

Det intellektuella och finkulturella görs således materiellt-kroppsligt och profaneras både genom att likställas med populärkultur och genom att reduceras till navelskådande epigoner på ett idémässigt plan. När det gäller referenserna till populärkulturella fenomen förvrids dessa genomgående genom att dels detroniseras till ett materiellt-kroppsligt plan, och dels genom att förvridas genom det upp- och nedvändas logik. Det populära underhållningsprogrammet ”Fångarna på fortet” görs enligt denna modell om till ”Fitterna på fortet”, och under ett besök i Kåge läser pyret följande kvällstidningslöpsedlar:

’Bidrottning Silvia: – Ja skiter i allt!’
 ’Nytt hopp för den styckade Algotssömmerskan’
 ’Ingemar och Björn vill ha ett kärleksbarn’
 ’Skolopendern Ibrahim död’
 ’Chockbilderna: – Loffe diar Hagge’
 ’Oldsberg och Melander ställer inte upp längre’
 ’Tumba vägrade runka kungen!’
 ’Dalai Lama tror på Stig H. och Nasty Faggot’
 ’De 100 fattigaste svenskarna: bilder och fakta’
 ’Barbro i Surahammar: – jag har försökt begå självmord 110 gånger’
 Bengt Westerberg ensam igen: – Jag älskar att älska till ljudet av förtvivlade spädbarnsskrik²³⁷

Genom att imitera kvällstidningsrubrikernas retorik och göra en förvriden pastisch på denna, invokeras kvällstidningsspråkets folklighet, sensationslystnad och kommersialism, och ges groteska former. Därigenom riktas den satiriska udden mot kvällstidningsjournalistik, samtidigt som dessa rubriker tecknar den Kågedalska världen. De populärkulturella gestalterna förs ned till ett kroppsligt plan av fortplantning, amning, sexualitet, och formens sensationslystnad överdrivs genom hyperboler: de fattigaste och mest utsatta människorna görs till underhållning, en 110-

²³⁵ Harold Bloom, *Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*, 1973, London-Oxford-New York: Oxford University Press, 1975, s. 5-16

²³⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 431

²³⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten* s. 330, Teratologen, *Åldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 62-63

faldigt självmordsbenägen småstadsbo till ett journalistiskt scoop. Dessa rubriker domineras också av det omvändas logik, Dalai Lama görs profan och det finns hopp kvar för en styckad person. Tvåtonigheten i uttrycket ”ställa upp” utnyttjas också, då detta både kan läsas som hemma hörande i en sexuell eller asexuell kontext. Populärkulturella fenomen parodieras också genom att korrekt återgivna citat placeras i nya och morbida sammanhang, vilket exempelvis är fallet då Ernst våldtar den kvinnliga journalisten och samtidigt sjunger ”[h]er name was Lola, she was a showgirl, with yellow flowers in her hair and her dress cut down to there” och andra liknande melodier.²³⁸ Genom att placera Barry Manilows sång ”Copacabana” i denna nya, våldsamma och sexuella kontext, och reducera den till ett verktyg för Ernst att hålla takten i sitt sexuella förövande, skapas en grotesk brygga där populärmusiken kontrasteras mot sammanhanget. Genom att parasitera på sången på detta vis detroniseras den både på ett materiellt-kroppsligt och ett moraliskt plan, de sexuella dimensionerna i sången ges groteska dimensioner och den förs ned till ett realsexuellt, brottsligt plan.

I dessa exempel går således att urskilja tre olika dimensioner av detronisering, en materiellt-kroppslig, en moralisk och en kulturell (då högt värderad litteratur eller filosofi likställs med populärkultur). Detta nedgörande slår åt alla håll samtidigt, och binariteten intellektualism-populärkultur undermineras i så måtto att de likställs och utsätts för samma detroniserande behandling. Denna detronisering och gyckel slår dock inte bara mot andras verk, utan också lika ofta mot det egna. När morfar och pyret besöker bokbussen utropar morfar ”[v]em fan ä Sara Lidman? Eller den där Torgny Lindgren? Ja ha väl aldri hört nåt så dumt! Finns dom på riktigt!?” och frågar istället efter *Äldreomsorgens* egen författare:

- Har ni inget av Nikanor Teratologen?
- Vem?
- Nikanor av dom tietusen tortyrteknikerna! Det Misskända Geniet! Skrivbordsmördaren! Dömd till livstids straffarbete för upprepad, grov språkmisshandel! Vrångstrupsskrattarnas smorde! Eufemismernas baneman! Den Skurrile Kyrkofadern! Gärningsmannen! Smädaren! Människofienden!
- Va ha han skrive för böcker?
- Dom värsta som finn så köpa för smutsia pengar! Bisarrbarocka lustspel! Svartsynsorgier! Äckelhärver! Kräljursskämt! Han ä morbid! obscen! man bju så spy! man bli eggad! Men nå titlar minns ja inte! Men han tillhör ju för fan världslitteraturen!
- Ja ha no aldri hört talas om han... Tyvärr...
- Vi ha då int köpt in han. Vi satsa bara på seriösa förfittare. Sparsmakade, avklarnade, lyhörda...²³⁹

I denna metarefektiva sekvens hyllas och nedgörs det egna verket simultant, det detroniseras genom att reduceras till morbida ”[ä]ckelhärver” och kräljursskämt, samtidigt som det upphöjs genom att förklaras vara en del av världslitteraturen. Att nedgöra alla andra typer av kulturyttringar, populärkulturella och finkulturella, innebär också ett nedgörande av den egna

²³⁸ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 341

²³⁹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 29-30

texten. Det ”ravvel” morfar befarar att pyret skriver, ”svordomar å blodstinna organ, blasfemi och kriunavåld... i form av nåt skillingtryck, nåt mer mäktigt du int me...” verkar detroniseras i lika hög grad som all annan litteratur. Morfar menar att pyret, och i förlängningen därmed Teratologen, väl blir ”den nya Brecht... ett as som ensamt ogiltiförklarar skapelsen...”.²⁴⁰ På så vis nedgörs det egna verket i lika hög grad som några andra, och den destruktivitet som riktas mot andras texter riktas också i form av självdestruktivitet i lik hög grad mot det egna verket.

VII: Kropp, känsla, tanke

Binariteter som ligger inom spänningsfältet materiellt-abstrakt aktualiseras återkommande i relation till skrivandet och språket, såsom kropp-känsla, tanke-känsla, kropp-tanke i olika konstellationer. Morfar fruktar att pyrets vana att ”tjuvskriv” ska leda till att han börjar med tankar och känslor, vilket vore ytterst fördärligt: ”ge man sä tid att tänka efter ä allt över! Men lova mä en sak: kom då för gammelmorfars skull int hem å ha drage på dä nå känslor! Då ä livet redan förstört!”²⁴¹ Tankar och känslor befinner sig här på samma plan, som något av det mest fördärliga som kan drabba en person, och skrivandet riskerar att leda till dem båda. Eftertanke och rationalitet är det viktigaste att undvika, ”[f]örnuftet ä de första man måst lära av sä om man vill bli en rikti morfar”, eftersom det är någonting som hör ”advokater, diplomater, bankirer, teknologer å professorer till... jordens fördömda!”. Språket måste istället styras av känslor och användas oförnuftigt och osammanhängande för att skymfa, utropa, nedgöra, ”[e]tt av Gud förbannat geni ska bara använda tirader å diatriber... persiflage å pejorationer... interjektioner å imperativ... impulser å intuition...inresekretoriskt betingade idiosynkrasier... bara häda å smäda...”.²⁴² Här finns en uppenbar paradox, känslor och tankar framställs i det första exemplet som likställda och hotande aktiviteter och i det andra exemplet som motsatser, då det känslor-, impulsstyrda nedgörande språket presenteras som en väg bort från förnuftet. Binariteten tanke-känsla utnyttjas och undermineras således omväxlande vilket skapar en påtaglig instabilitet. Det enda som verkar återstå är det performativt språkliga görandet: utropen, befallningarna, skymfandet och irrationaliteten. Bachtin framhåller att svordomar, förbannelser, eder och oanständigt tal utgör ”en flagrant kränkning av de gängse normerna för språkligt umgänge, som en medveten vägran att rätta sig efter de språkliga konventionerna” och därmed kan fungera som ett alternativt språk och en protest mot det officiella systemets världsåskådning. Genom kraftuttrycken tränger också det kroppsliga in i språket, då det späckas med bilder av den

---

²⁴⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 31. Ravvel: ”det påhittade och därför värdelösa”, s. 189

²⁴¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 31

²⁴² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 71

groteska kroppen.²⁴³ Något liknande tycks vara det morfar åstundar, ett alternativt språk som inte är dominerat av ordning och förnuft utan kaos och handlande.

Tankar och känslor framställs också som fränskilda jaget och frammanade av eller externa till kroppen. Morfar hävdar exempelvis att han egentligen aldrig tänker något själv: ”[d]e är mer som att färdigtuggade fraser rasslande matas fram av nåt uttjänt maskineri i den till dels borttynade å i vissa zoner igengrodda hjärnsörjan. Stolliga irrlärer, inrotade grillar, förbiflimmande hugskott... Ja ä inhyt i en främmande avskuren kropp som ruttna långsamt därför att den ä nedkyld”.²⁴⁴ Tanken placeras här i samma kategori som kroppen, frambringade av denna utan morfars medverkan, och på så vis konstrueras tillfälligtvis en ny binaritet där jaget ställs mot tanke/kropp. Att tankarna ses som kroppsliga produkter innebär också de också i hög grad görs materiella, morfar kan exempelvis ”slita sönder Pauls klibbiga minnesstäng så skonsamt som möjligt”.²⁴⁵ Minnet framställs här som en fysisk realitet, något som läcker ur kroppen och ut i världen. Även känslor görs genomgående kroppsliga och materiella, förses med egen agens och förläggs utanför kroppen. I en beskrivning av skogen kan pyret se hur, sida vid sida med växter och djur, ”[e]tt villfaret begär deppa i ett vildvinssnår, nåt som likna en förträngd känslorörelse fladdra förbi i en skur av tårsveda”.²⁴⁶ Känslorna framställs som externa och antropomorfa varelser, och ofta också hotfulla, som då pyret beskriver hur överfalls av rädsla: han ”va som dusesemang ett tag efter att skräcken hunne ifatt mä å satt sä på mä”.²⁴⁷ Känslor reduceras också genomgående till rent kroppsliga reaktioner, som då pyrets rädsla begreppsliggörs genom kroppsliga förändringar: när han går in i ett rum ”me kulerna i ljumskarna å hjärtat vid tungrotten”, eller följer efter morfar ”me en klump gammal säd i halsen”.²⁴⁸ Känslorna förflyttas här från ett abstrakt till ett materiellt-kroppsligt plan, och kopplas till två punkter, munnen och könet, vid vilka gränsen mellan kropp och värld överskrids. Känslor framställs på så vis paradoxalt nog som både externa till kroppen och fast förankrade i denna, och både omöjliga och möjliga att befria sig från, vilket framstår på ett talande sätt då morfar får ”[b]lankt avslag på [s]in ansökan om känslobefrielse...”.²⁴⁹

Tankar och känslor förflyttas genomgående från ett abstrakt till ett materiellt plan och begreppsliggörs som kroppsliga, de måste förankras i eller utanför kroppen för att vara begripliga. Detta görs också genom att parodiera på stelnade uttryck för känslotillstånd, som när Ernst

---

²⁴³ Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 179-180

²⁴⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 424

²⁴⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 135

²⁴⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 400

²⁴⁷ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 54. Dusesemang: ”slagen till slint”, s. 191

²⁴⁸ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 132, 151

²⁴⁹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 69

beskriver hur han i sin ungdom oftast nöjde sig med att vara ”olycklit kåt på avstånd...”.²⁵⁰ Den stelnade uttrycksformen ”olyckligt kär på avstånd” parodieras här då det abstrakta kärlek bytts ut mot det materiellt-kroppsliga kåthet, det abstrakta och högstämnda reduceras till fysisk lusta. Genom att anspela på beskrivningar av kärlek som oskyldigt svärmeri på avstånd, och reducera dessa till omskrivningar för kroppsliga drifter, detroniseras föreställningar om kärlek som oskyldig, ren och förandligad. Eftersom känslorna och tankar är materiellt-kroppsliga och kan nå över den egna kroppens gränser finns också möjligheten att de får fysiska efterverkningar i den omgivande världen. Exempelvis är Götes sinnelag ”så bittert att allt levande hastigt förtvina i hans närhet. Krukväxter han få i present dö innan kvällen, fluger fall till marken, gräset han trampa förbli nertryckt”.²⁵¹ Tankar och känslor kan således hoppa på Kågedalens invånare utifrån, men också förändra den omgivande världen på ett rent materiellt plan. Bachtin framhåller att den groteska kroppen är materiellt ofullbordad och öppen, och ”inte avskild från världen genom klara och precisa gränser: den är blandad med världen, djuren och tingen”.²⁵² När känslor och tankar förflyttas till det materiellt-kroppsliga planet öppnas möjligheten för dessa att överskrida gränsen mellan kroppens yttre och inre, och precis som föda, kroppsliga utsöndringar etc. överskrida den egna kroppens gränser åt båda hållen, tränga in i och ut ur subjektet. Detta underminerar föreställningen om den mänskliga varelsens individualitet och kroppens gränser, Kågedalens invånare är inte avgränsade från världen utan i hög grad del av den, de genomströmmas och genomströmmas av den.

Att känslorna framställs som hotande och försvagande hänger samman med att de är externa, skilda från jaget, och därför överskrider det egna subjektets gränser. Kristeva beskriver abjektet som det som ”spräcker bortträningens mur och dess omdömen” och ”återbördar jaget till de avskyvärda gränser från vilka jaget lösgjort sig för att vara – till icke-jaget, driften, döden”.²⁵³ I det Kågedalska universat är detta förhållande förskjutet, istället för drifterna och döden framstår tankarna och känslorna som det förbjudna och avvisande vilket ständigt återvänder och förankrar sig i den egna kroppen. Detta förbud gör på så vis hela kroppen till en abjekt farozon, vilken hela tiden riskerar att förråda jaget genom att frambringa tankar eller känslor. Kristeva framhåller att abjektet ”upplevs i sin fulla kraft” när subjektet ”finner att det omöjliga är själva dess *vara* och upptäcker att det inte *är* annat än abjekt”, eftersom det konstitueras genom bristen, det ambivalenta eller ofärdiga avvisandet.²⁵⁴ Jaget som det idealt irrationella och handlande subjektet konstitueras i Kågedalen genom avvisande av tankar och

---

²⁵⁰ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 319

²⁵¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 402

²⁵² Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 37

²⁵³ Kristeva, s. 39

²⁵⁴ Kristeva, s. 28-29

känslor. Detta avvisande är dock genomströmmat av inkonsekvens och misslyckande, då tankarna och känslorna ständigt återkommer, vilket gör jaget i sig abjekt. Detroniseringen av tankarna och känslorna till ett kroppsligt plan kan på så sätt ses som en ny form av avvisande, en nya strategi, där känslor och tankar inte fullständigt avvisas men binds i kroppen placeras i en binär relation till subjektet: kropp/tanke/känsla som en kategori fast avskild från jaget. Detta resonemang kompliceras dock av den inkonsekvens som finns speciellt i förhållande till känslor, vilka både framställs som besmutsande och en möjlig väg bort från rationalitet och in i irrationalitet. Ytterligare en intressant dimension ligger i den traditionella kopplingen mellan kvinnlighet och känsla respektive maskulinitet och förnuft, då båda dessa poler avvisas, om än den senare i något högre grad. Som tidigare diskuterat menar Kristeva att förbudet mot och avvisandet av moderskroppen och det kvinnliga är abjektionens mest arkaiska form, men i dessa exempel avvisas inte bara känslan, det kvinnliga, utan också förnuftet och det rationella språket, grunden för (den faderliga) symboliska ordningen.

Återigen verkar det röra sig om en paradox, ett avvisande av både känslan och tanken, vilka framställs som skilda från jaget, men samtidigt förankras i kroppen och infiltrerar subjektet. Att känslor omvandlas från abstrakta emotioner till kroppsliga sensationer verkar också göra dem mer önskvärda, eftersom de då omsätts i någon form av händelse. Morfar minns hur han ”i upplösningstillstånd hösten 36 eller 37 försökte få Wittgenstein att begripa följande: ’De finns bara en människovärdi tanke, å de ä panikångest!’... Nu kan man förstås, som den grabben gjorde, hävda att ’panikångest’ ä en känsla eller ett sinnestillstånd eller rentav ett ’sakförhållande’, men för mej ä tankar å känslor oskiljaktiga [---] Tankar bör vara smärtekramper... En genuin tanke känn man igen på att den orsaka sån svindel å yrsel att man spysjuk tvingas inta ryggläge...”.²⁵⁵ Idealet framställs som att leva utan planering och emotion, att leva ”som de hampa sä! hanka sä fram! tanklös! känslolös! sorglös!”.²⁵⁶ Bataille karakteriserar det onda som uppbrottet från det goda: förnuftet, rationaliteten och det regelgivna.²⁵⁷ Detta kan karakterisera det Kågedalska förhållningssättet till tanke och känsla, men räcker inte för att beskriva det. Istället för att enbart på ett reaktivt sätt förneka förnuftet tycks vägen gå mot ett totalt upplösande av subjektet, präglat av ambivalens. Samtidigt som allt förnekas och förskjuts och återvänder och återopas det, och inkonsekvensen verkar vara det enda konsekventa. Ernsts förkunnande om "den tvåfaldigt norrländska vägen till upplösning: hata kroppen och håna intellektet", tycks på så sätt på ett

---

²⁵⁵ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 218

²⁵⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 83

²⁵⁷ Bataille, s. 15-20

träffande vis fånga det bruk av binariterena kropp-tanke, kropp-känsla och tanke-känsla som drivs i romanerna.²⁵⁸

VIII: Abstrakt och materiellt

Bruket av binariteten abstrakt-materiellt går i egentliga mening som en röd tråd genom hela den hittillsvarande analysen, då förskjutningen från det abstrakta planet till det materiellt-kroppsliga återkommer i alla de tidigare analysavsnitten. I detta avsnitt renodlas detta tema, då fokus läggs på hur abstrakta idéer, såsom tiden, årstiderna etc., och språket förstås i förhållande till materialitet. Abstrakta fenomen begreppsliggörs genomgående genom att förstås som materiella, och då ofta som kroppsliga, både genom zoomorfism och antropomorfism.

Tiden beskrivs exempelvis genomgående som en materialitet med egen agens, som då pyret beklagar sig över dess långsamma gång: ”[d]en här dan skulle väl ge mä sä den å... dom bruka göra de om man bara ä ihärdis... kallhamrad å lättsinni nog för att int bry sä om pappa döden... men de känns som om dom bli allt svårare å komma igenom... dom klibba fast, som kardborrar å fästingar...”.²⁵⁹ Tiden görs här inte bara materiell utan också till något som hotfullt fastnar i och klibbar fast vid den egna kroppen, något man måste kämpa sig igenom med ihärdighet och slita sig loss ur. Genomgående framställs också tiden som en kroppslig varelse, oftast genom zoomorfism, vilket gör att en ellips i berättelsen kan göras materiell i texten då den beskrivs som att ”[n]ån hade tage ett par timmar i nackskinnet å spola ner dom på tjottaheiti...”.²⁶⁰ Även då tiden inte beskrivs i direkta zoomorfa termer förstås den såsom kroppslig och då på det materiellt-kroppsliga nedres plan, som då pyret beskriver hur ”[m]inuterna släpa sä fram me avskurna hälsener” eller hur ”[ä]nnu ett aborterat förlossningsår höll på att lida mot sitt slut”.²⁶¹ Genom att förstås som kroppsliga och lokaliseras till det nedre (fötterna, livmodern), detroniseras de abstrakta tidsbegreppen på ett konkret topografiskt vis, görs materiella och förs ned mot jorden. Denna praktik utgör även en drift med tiden som en av poesins och litteraturens antropomorfa och metaforiska storheter. När den estetiskt laddade antropomorfiseringen av tiden imiteras och förvrids genom att förskjutas till ett materiellt-kroppsligt plan riktas gycklet både mot litterär praktik som helhet, och mot kulturella föreställningar om tiden som personifierad. Detta fungerar också som ett antilitterärt nedgörande av den egna texten, som görs låg och plump.²⁶² Även

---

²⁵⁸ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 294

²⁵⁹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 72. Lägg också märke till den antropomorfa beskrivningen av döden i citatet.

²⁶⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 105

²⁶¹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 77, Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 229

²⁶² Se exempelvis avsnittet om olika typer av personifiering av tiden i George Lakoff och Mark Turner, *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*, 1989, Chicago-London: The University of Chicago Press, 1989, s. 34-48

abstrakta storheter såsom årstiderna konkretiseras till materiella realiteter, personifierade, försedda med egna drifter och mål, som då "[h]östen höll på å våldta den gamla sommarn, men augusti spjärna emot".²⁶³ Här sker också en dubbel rörelse, då hösten och sommaren dels görs till kroppsliga varelser, men också samtidigt splittras upp i enheter då augusti bryts ut ur sommarens kropp och fungerar som en individuell aktör. På så vis kombineras två motstridiga rörelser, en mot totalitet och en mot uppsplittring i enskildheter.

Återkommande är också att dessa materialiseringar inte bara förkroppsligar abstrakta idéer utan också omvandlar stelnade uttryck eller metaforer till konkret materialitet. Så sker exempelvis i en sekvens då morfar och pyret besöker Manfred och Laila, och de återfinner den förstnämnde i den mörka kammaren innanför köket. "Manfred försökte slå ihjäl tiden, som lät illa, morra, gläfsste, jämra å ynka sä, men likförbannat int ville lämna in, hur besinningslöst än gubben gick lös på han." Efter ett ilsket avvisningsrop går Manfred "i närstrid me den stryktåliga tiden, den omnipotenta chimären med lurvgrå getragg å öppna kräftsår över hela kroppen. Manfred tog tiden i rygghudsskabbspälsen å slunga han i väggen, gick på han, sparka, håna, å trampa. Tiden sprattla å gnällde, försökte komma undan, högg å klöste å fortsatte hela tiden ticka nervslitande". Tiden visar sig dock omöjlig att dräpa, efter ett tag börjar den "bitande å rivande lösas upp, förflyktigas, Manfreds oskuldstagarhänder fumla i en sörja, han föll i vanmakt å klängde sä fast vid dom sista bortsipprande tidsresterna".²⁶⁴ Den stelnade metaforen "att slå ihjäl tiden" gycklas och transformeras här till materiell realitet, tiden görs till ett motbudande vidunder, vilket simultant bevarar sina chimära kvaliteter, försätter ticka och upplöses sedan i intet igen. Haag skriver i sin avhandling om hur det groteska i den modernistiska poesin resulterar i ett mellanläge där "distinktionen mellan bokstavligt och bildligt omöjliggörs". Genom att ta stelnade metaforer och blottlägga deras underliggande figuration skapas groteska effekter, "det handlar om att i abstrakta tecken urskilja den kroppsliga kärnan". Haag menar att denna konkretisering av stelnade metaforer tillför en ny dimension till detroniseringen och degraderingen, då beteckningen för en abstrakt företeelse på en språklig nivå leds "tillbaka till dess sinnligt gripbara register".²⁶⁵ Detta är precis det som sker i ovanstående teratologiska bild då den stelnade metaforen realiseras och konkretiseras på ett påtagligt vis. Samtidigt tillförs också nya groteska dimensioner genom beskrivningen av tidens oavslutade och av sjukdom angripna kropp, med kräftsårig hud och ständigt på gränsen till upplösning.

Att göra stelnade metaforer och bildliga uttryck konkreta och uppenbara deras kroppsliga kärna är ett återkommande grepp i romanerna, genom att vrida och vända på metaforen eller

---

²⁶³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 31

²⁶⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 354

²⁶⁵ Haag, s. 63

låta dessa konkret utspela sig. Då pyret går in ”i köke å bände upp en burk kärlekshärjade hjärtan inlagda i ättika å socker...” görs det språkliga uttrycket materiellt genom att placeras i en konkret kontext, köket och inläggningen, och görs dessutom kroppsligt och därmed ätbart – språket blir ännu ett objekt möjligt att förtära.²⁶⁶ Stelnade metaforer parodieras också genomgående genom små språkliga förändringar vilka gör dem mer konkreta, som då pyret transformerar uttrycket ”prata om allt mellan himmel och jord” till ”svammelprata om allt mellan himmel å asfalt”.²⁶⁷ Uttryckets hyperbola anspråk profaneras genom att prefixet svammel tillförs, och grundas i sin materialitet genom att jorden byts ut mot asfalt. På ett likande sätt banaliseras och materialiseras uttrycket ”käpphäst”, då pyret, angående ännu en av morfars monologer menar att denna ”fortsatte rida ranka på sin senaste käpphäst”.²⁶⁸ Genom att vrida på den stelnade metaforen och använda den på ett nytt sätt uppenbaras dess materialitet, samtidigt som denna parodi också slår mot den egna texten som en form av metaskymf, genom att materiellt konkretisera det uppreparande och monomana i morfars återkommande monologer.

Tvåtonigheten i ord eller uttryck är också ett viktigt verktyg för att uppenbara och betona deras materiella dimension, som då pyret skriver att: ”[n]är ja orka försök ja se framåt... alla horisonter ä grantaggiga...”.²⁶⁹ Genom att tvåtonigheten i den stelnade metaforen ”se framåt” utnyttjas ges detta citat en simultant materiell och abstrakt dimension, och förankrar det i den konkreta Västerbottniska miljön. Det är svårt att se framåt både på ett konkret och på ett mateforiskt plan, de faktiskt horisonterna är grantaggiga, men i citatet finns också en meta-reflektiv dimension vilken speglar berättelsens episodiska uppbyggnad och oförutsägbara vändningar: för såväl pyret som för läsaren är det omöjligt att förutsäga vad som ska hända härnäst. Tvåtonigheten utnyttjas också för att göra annars mer neutrala situationer mer kroppsliga och sexuella, som då morfar föreslår en fisketur med motivationen att ”pyret här kälta å käxa om att han aldri få blöta reven”.²⁷⁰ Genom att den sexuella eufemismen här används i bokstavlig bemärkelse ges det annars oskyldiga förslaget en pedofil laddning, uttrycket förankras i sin materialitet men bär med sig något av sin sexuella laddning. Tvåtonigheten utnyttjas också inte bara för att göra stelnade metaforer eller uttryck materiella utan också för att ge den fiktiva världen en simultant materiell och abstrakt karaktär. Då morfar och pyret anländer till Ernsts hemman beskriver pyret dess nedgångenhet, ”[l]utade mot väggen stod bortglömda redskap, en kattkloal, en hankmoharv, en flåhacka. Timmergrip, honungsslunga, hökanon. Andra pinaler låg

---

²⁶⁶ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 120

²⁶⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 409

²⁶⁸ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 73

²⁶⁹ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 145

²⁷⁰ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 135

på lösa boliner, de såg både riskabelt å penibelt ut”.²⁷¹ Redskapen är bortglömda inte bara i materiell bemärkelse utan även i språklig bemärkelse, och de tycks simultant ligga på lösa tåg och vara utslängda utan kontroll.

Denna heteroglossia skapar en dragkamp i språket där stelnade uttryck och metaforer utnyttjas på ett sådant vis att de blir omöjliga att hänföra till ett fullständigt materiellt eller abstrakt plan, de tycks istället befinna sig mitt emellan och simultant sträva åt båda hållen. Förskjutningarna i språket, tvåtonigheten och leken med fast uttryck som görs materiella och kroppsliga har också en karaktär av språkliga anarki eller nonsens. Bachtin diskuterar fenomenet ”coq-à-l’âne”, vilket framförallt är ”en lek med ord, men gängse uttryck (ordspråk, talesätt), med vedertagen syntax, där orden lämnat sin inbördes logik och vanliga betydelsesammanhang”. Detta menar Bachtin ger orden en karnevalisk frihet och en tillfällig befrielse från officiella betydelsesammanhang.²⁷² Denna lek med stelnade metaforer kan förstås som en dylik karnevalisering av språket, där tvåtonigheter utnyttjas och uttryck placeras i nya sammanhang, vilket ger dem en nonsenskaraktär. Denna typ av nonsens uppkommer också genom att manipulera övergången mellan olika språk, som då teflonbonaden på Pauls vägg med inskriptionen ”Vita brevis, ars longa”, översätts med ”Brev ä vita, arsel långa”.²⁷³ Det fasta, hyperestetiskt laddade talesättet parodieras här och överförs dels till det materiellt-kroppsliga nedres plan, och dels in i meningslöshet, när två påståenden utan inbördes relevans placeras och sida vid sida och länkas samman till ett ordspråk. Genom att parodiera dessa ord slår romanen dels utåt, mot föreställningar om konstens uppbyrenhet, dels mot sig självt, som en konstnärlig produktion.

Förskjutningarna i texterna går oftast från det abstrakta och mot det materiella planet, men stundtals förekommer också den motsatta rörelsen, som då morfar lovar pyret att de ska få en kväll av storslagna mått, ”av sant bestialiska underlivsspasmer” och utropar: ”visst hör du slemhinnernas maktfullkomliga sirénsång! membrum viriles våldsamma triumfmarch genom seklen! känn du int den doft som tillika ä stank! Lukten av blodiga, skitgarnerade, spermadroppande alkoholistikkar!”.²⁷⁴ I en travesti på högstämt tal lovsjungs kroppen och könet, och den låga kroppsligheten ges på så vis en abstrakt och andlig dimension, samtidigt som denna form av överdådigt lovprisande gycklas. Som en genomgående tendens går det således att se förskjutningar mellan det abstrakta och det materiella planet, vilka reducerar abstrakta idéer till ett materialitet eller lokaliserar fenomen eller språkliga uttryck i ett spänningsfält mellan de två kategorierna, oscillerande mellan de två polerna. På så vis aktualiseras och undermineras

---

²⁷¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 245

²⁷² Bachtin, *Rabelais och skrattets historia*, s. 390-393

²⁷³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kägedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 137. Egentlig översättning lyder ungefär: livet är kort, konsten är lång.

²⁷⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 400

binariteten abstrakt-materiellt, samtidigt som den också utgör en förutsättning för de ambivalenser och tvetydigheter som skapas. Att de flesta fenomen framhävs som materiellt-kroppsliga gör också att de alla befinner sig på samma existensnivå, ingenting står över något annat utan allt är del i samma materiella värld. Detta innebär också att allt är möjligt att beröra, prygla, förtära eller kopulera med, ingenting är utom räckhåll för fysisk åverkan. Många av dessa exempel har också en metalitterär dimension, då de riktas både utåt och inåt, mot den egna texten. Denna metalitterära (själv)destruktivitet, precis som förskjutningarna till det kroppsligt-materiella planet, är också återkommande i de textsekvenser som mer specifikt berör språket och skrivandet, vilket är det huvudsakliga ämnet för analysens sista kapitel.

IX: Språk, skrivande och (själv)destruktiva metastrategier

Ett återkommande tema i romanerna är passager då språk, skrivande, eller narrativets konstruktion diskuteras, som en ständigt pågående form av metafictionell reflektion. Dessa metalitterära reflektioner aktualiserar frågan om det större sammanhang vilket bruket av binariteter i texterna är en del av: den mer generella inställningen till bruket av språk och berättande. Till att börja med framställs även språket i sig ofta som ett materiellt fenomen, när pyret känner sig olustig väljer han att hålla ett grepp om språket: ”[j]a haka mä fast vid ett par citat som matades fram på textremsan som oförtröttli å punktbelyst vindla i min hjärnsörja...”.²⁷⁵ Precis som morfars tankar vilka matas fram av hans kropp (se kapitel VII), begreppsliggörs pyrets tankar här som oändlig textremsa, en ren och oavslutad språklig ström vilken pågår utan uppehåll. Denna är inte heller mental eller audiell utan just i form av materiell text, i själva verket de citat som därefter följer i själva romanen. Genom att språket görs materiellt kan också övergripande förändringar i romanernas språk förläggas till ett materiellt plan, så att uppdelningen mellan form och innehåll grumljas. *Förensligandet* är till större del än *Äldreomsorgen* uppbyggda av citat och med mindre bondska, vilket dock förändras i det kapitel då morfar och pyret besöker Manfred och Laila. Pyret noterar att Manfred talar på ”sitt svårartade, lätt uppblandade Skelleftemål, som hade en tendens att börja smitta av sä, så man själv börja fjärtjes å svenskan liksom drämman bort, tills man wål grop i garn å raam neri brösten, less som man jer på å vara ty”.²⁷⁶ Bondska infiltrerar här gradvis meningen allt eftersom den fortgår, den beskrivs som en smitta vilken också materialiserar sig inte bara i det fiktiva universat utan också i det tryckta verket jag håller i handen. Morfar försöker också på ett materiellt plan rensa bort språket och dess smitta, han ”hade leta fram en flaska

---

²⁷⁵ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 269

²⁷⁶ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 358. fjärtjes: ”tveka”, drämman bort: ”smälter bort”, wål: ”blir”, grop i garn: ”grov i rösten”, raam neri brösten: ”tät, hes i luftvägarna”, vara ty: ”försöka tala riksspråket (även vara tillgjord)”, s. 470

anissprit me ammoniak å försökte me dess hjälp torktumla bort den överhandtagande rövarbondskan, som hota att lamslå allt syfiliserat språkbruk”.²⁷⁷ Språket bringas här ned till ett materiellt-kroppsligt plan, och framställs också som något sjukligt, en smitta, vilket infekterar den egna kroppen.

Språkets förskjutning till det materiella planet blir också tydligt i relation till litteraturen, vilken stundtals reduceras till sin purt materiella, tryckta och inbundna form. Så är exempelvis fallet i beskrivningen av Ernsts ”lusthus till tortyrkoja, helt å hållet tillverkad av ’Gesammelte Werke’ ... Den skeva å vacklande grunden ä dumt nog lagd av Hegel, Fichte, Schelling å deras epigoner. Knutarna ä timrade av Herder, Kleist, Keller å Stifter – dom håll å andra sidan i alla väder”. Beskrivningen fortsätter i en vidare i uppräknning av husets olika delar, uppbyggda av verk av huvudsakligen tyskspråkiga författare. Pyret undrar varför Ernest förstört böckerna på detta vis, men morfar menar att så inte alls är fallet: ”[v]adå förstört?! Dom finns ju där! Varenda mastiga volym! Varevigaste dumdryga sats! Varje korsettsnörpt stavelse! Miljarder Astmaframkallande trycksvärtekvalster! Dikt å tanke ha äntligen sammanfogats till en harmonisk å fanimej organisk helhet”. Litteraturen och i förlängningen språket reduceras här till pur materialitet, med syfte att locka in och mördra ”lärda judar å präster” i tortyrhuset.²⁷⁸ Denna de-tronisering av litteraturen kan med fördel sättas i relation till Roland Barthes distinktion mellan verk och text. Barthes definierar verket som den materiella och fysiska artefakten, den fysiska boken, medan han istället ser texten som ett metodologiskt fält vilken är ”*experienced only in an activity of production*”, den existerar i språket och blir till i läsakten, är produktiv och definieras av en fortgående rörlighet.²⁷⁹ Det Ernst gjort är att reducera litteraturen helt och hållet till sin verkmässiga sida, till materiella ting vilka i detta fall används som byggstenar. Litteraturen är här berövad all aktivitet och produktivitet, de används endast som lockbete och kan bara läsas inifrån stugan, där möjlighet till läsning i själva verket saknas, eftersom det är reserverat för våld, mord och tortyr. Genom att göra böckerna till byggstenar i detta groteska och monumental hus reduceras de till verk, slutna i såväl bokstavlig som bildlig mening. Sæterbakken menar att detta bygge kan ses som själva den sinnebild för Teratologens fiktiva universa, där de europeiska kulturarvet utnyttjas som byggstenar i ett komplex vigt åt tortyr och massmord.²⁸⁰

Att göra språket materiellt hänger också samman med en längtan efter ett performativt språk, efter att orden ska få materiell åverkan. Ernst uttrycker exempelvis en önskan om att ”[b]öcker av [hans] hand borde vara förgiftade i trycksvärten, så att man dö en plågsam död mitt i

---

²⁷⁷ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 359

²⁷⁸ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 242-243

²⁷⁹ Roland Barthes, ”From Work to Text”, *Modern Literary Theory. A Reader*, red. Philip Rice & Patricia Waugh, 1989 (1971), London: Edward Arnold, 1989, s. 166-167

²⁸⁰ Sæterbakken, s. 15

om man läs slarvit å slicka för mycke på fingertopparna när man hetsbläddra”.²⁸¹ Detta är en strävan inte bara efter att får språket att gå från abstrakt till materiellt, utan också efter att gå bortom en passiv materialitet och bli aktivt, dödsbringande. Denna längtan kan ses som bachtinsk i så måtto att den strävar mot rörelse och aktivitet på det materiellt-kroppsliga planet, men handlar inte om pånyttfödelse eller alstrande genom nedgörande utan snarare renodlad destruktivitet. Att göra språket materiellt och performativt går också hand i hand med en språkkritik, längtan efter själva språkets destruktion. Morfar hävdar, genom att låna vad han påstår vara den ”turlit nog tidit döde absurdisten Julien Torma[s]” ord, att ”[d]å man alltså är tvungen att använda detta skitiga språk, bör det ske för att tala om den skam som besudlar det... Alla stora poetiska försök har varit inriktade mot språket och tanken... de som fortfarande skriver seriöst efter Lautréamont, Rimbaud och Jarry är fittor’...Så låt oss då göra den senkapitalistiska, bonnierkoncernssövda tjänstemannasvenskan till en förlängning av födelsegallskriket, en förstärkning av dödsrosslingen!”.²⁸² Denna längtan efter en destruktion av språket, och en materialisering eller ett kroppsliggörande av det, är genomgående, och verkar huvudsakligen sprunget ur det faktum att det är begagnat, utslitet. Ernst formulerar det som att:

Nåt enfaldigare å mer inbilskt än övertygelsen att man genom ordmissbruk kan uttrycka eller rentav skapa nåt nytt eller eget ha ja svårt att föreställa mä... varje möjli mening man kan foga samman å redan yttrad, ofta å den dessutom tryckt... Att man förbli omedveten om sina plagiat å ingen ursäkt utan tvärtom ett desto starkare skäl till hat å förakt...[--] Inget av va nån säj ha alltså den minsta självständiga existens... Allt å ekon å skugger... Å de värsta är int va som säjs i böcker: hur kan man pressa fram de minsta utrop eller inlägg mellan sina ädla läppar utan att rysa vid tanken på vilka avskum som dagligen på dom hemskaste språk säj samma sak: 'Hur mycket kostar det?', 'Vad gör du här?', 'Jag älskar dig?'... Fy fan, så äcklit, orden smaka verkligen illa...’’²⁸³

Ordens begagnade natur härförs här till det materiellt-kroppsliga planet, de verkar skämda eller ruttna och framkallar en vidrig smak och fysiska äckelkänslor. Omöjligheten i att uttrycka något nytt, att jaget och dess utsagor alltid är formade och infekterade av tidigare yttranden tycks vara kärnan i problemet. Den satiriska udden riktas mot vad pyret benämner som ”ett av KRIS-diebarna” och en onämnd person som ”bara platsa hos BLM”, vilkas konversation Ernst har inspelad på ett kassettband.²⁸⁴ Som diskuterades i kapitel VI riktas det kritiska hugget dock också mot den egna texten. Detta blir extra tydligt i beaktandet av den större mängden citat i *Förensligandet* jämfört med *Äldreomsorgen*, där medvetenheten om plagiaten tydligt framgår både av texten och i ordförklaringarna och kommentarerna. Användandet av jungfruliga ord, som diskuterades i kapitel III, kan ses i relation till detta, men dessa verkar uppenbarligen inte räcka till, utan befinna sig långt ifrån de utopiska dimensioner som morfar tillskriver helvetet i

---

²⁸¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 268. Här finns en tydlig intertextuell koppling till Umberto Eco's *Rosens namn* (1980), där samma idé är i fokus.

²⁸² Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 281-282

²⁸³ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 312-313

²⁸⁴ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 313

Äldreomsorgen, när han beskriver det som en plats där ”[o]rden ta aldri slut, dom bli aldri tilltufsade å luggslitna...”.²⁸⁵ Bernt Olsson framhåller i *Vid språkets gränser* att språktvivlet varit ett återkommande litterärt tema sedan diktarna i slutet på 1700-talet började tvivla på poesins möjligheter att tolka naturen. Genom modernismen går tanken om språkets kris, medvetenheten om dess begränsningar och viljan att överskrida dessa gränser som en röd tråd, där en väsentlig tanke är att man ”med hjälp av ett nytt språk ska kunna komma närmare tingen och att man skulle kunna ge orden samma substans som tingen”.²⁸⁶ Förskjutningen av språket från ett abstrakt till ett materiellt-kroppsligt plan kan förstås i relation till detta, liksom avskyn inför de begagnade orden.²⁸⁷ Samtidigt som Teratologens texter ansluter sig till denna språkkritiska tradition driver de dock också gyckel med den, då de teoretiska utläggningarna kring språkets möjligheter späckas med okvädningsord och läggs i munnen på västerbottniska pedofila fyllbultar och våldsverkare.

Paradoxen i det flitiga användandet av citat sammanfogade till lapptäcken i texten, jämte förbannandet av språkets begagnade karaktär skapar en självdestruktiv rörelse i texten, vilket både underminerar karaktärernas enskilda utsagor och texterna som helheter. Dessa lapptäcken av citat utgör också ofta ganska vagt sammanhållna resonemang eller poänger, vilket också görs till föremål för metarefleksioner. Efter ett långt sjok av citat, ännu en av morfars monologer då han redogör för vidden av Ernsts grymhet, reflekterar pyret kring dessa lösryckta textfragments brist på sammanhang och meningslöshet: ”[j]u mer morfar gick på, stötvis snörvlande i nåt slags plötslit påkommet allergianfall, desto mer enfaldi, tafatt å bedrövad kände ja mä. Alla dom där lösryckta detaljerna å långsökta anspelningarna sa mä ingenting, ja kunde int göra män nån föreställning om va som vänta”.²⁸⁸ Parasitering på andra texter vilket samlas till en kumulation av citat på citat på varandra verkar inte vara en väg mot större klarhet eller mängd information, utan snarare tvärtom, en väg från klarhet och in i en snärjig labyrinth av referenser. När pyret ifrågasätter vad denna överdådiga mängd citat egentligen kan säga riktas på så vis riktas kritiken både mot citaten och mot den egna texten. Även distinktionen mellan det skrivna och det talade språket används för att undergräva den egna textens position, i ett metareflekterande utrop beklagar sig morfar inför pyret över att det skrivna och det tryckta ordet:

Ja hata QWERTYUIOP!!! Räck det int me att vi utan å tänka på de eller ens veta om de skrik å stöna fram en vidunderlit spänsti å uppäfti prosa? måst vi till råga på allt skriva ner de å? för att urlaka å avväpna de spontant

---

²⁸⁵ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar*, s. 127. Förlusten av bondskans möjligheter är också något som morfar beklagar sig över i *Förensligandet*: ”du vet hur mycke ja avsky att upprepa mä... Å nu ha ja ju förlagt bondskan å...”, Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 386-387

²⁸⁶ Bernt Olsson, *Vid språkets gränser. Svenska 1900-talslyriker och frågan om ordens förmåga*, Lund: Ellerströms, 1995, s. 15-16

²⁸⁷ Avskyn för begagnad ord ekar exempelvis av Hugo Balls formulering ”Jag vill inte ha ord som har uppfunnit” i ”Dadamanifestet” från 1916, citerad av Olsson. Olsson, *Vid språkets gränser*, s. 112

²⁸⁸ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 240

sagda! för å roa å behaga bättre ställda alerta kadaver! så resonera ja! å ja kan int annat! Du däremot kvävs av din snyltade å stulna lärdom! snärjd av referenser å plågad av citat!²⁸⁹

Iakttagelsen om att morfar och pyret konstant utstöter prosa, parat med ifrågasättandet om varför denna nödvändigtvis måste skrivas ned följs av hånet av läsarna och anklagelsen om att pyret är inpyrd i stulen lärdom. Hånet riktas både mot läsaren, pyret och morfar själv, den störste åberoparen av citat, och också återigen mot texten i sig. Citatet är också ännu en del i denna rad av motsägelser och inkonsekvenser vilka går som en röd tråd genom romanerna, då just den de grepp som är genomgående i texten, och skrivandet i sig, förbannas.

Denna ständigt pågående inkonsekvens når dock ingen egentlig lösning, konflikten mellan de kontrasterande utsagorna fortgår utan att någon syntes sker. Bachtins beskrivning av den dialogiska romanens författare som ett verbalt-ideologiskt centrum där alla språkligt-ideologiska nivåer med varierande avstånd till författaren möts, är speciellt intressant att beakta i relation till denna ständigt pågående inkonsekvens.²⁹⁰ I dessa romaner är det nämligen svårt att lokalisera ett stabilt centrum, eftersom möjligheten till ett sådant ständigt undermineras genom ny instabilitet. Skärningspunkten där de olika språknivåerna och ståndpunkterna möts blir därför svår att lokalisera annat än som en kärna av paradoxer, det finns inga fast avstånd mellan det organiserande centret och de olika nivåerna; då samma ambivalenta utsagor ständigt fluktuerar. Det är alltså svårt att lokalisera ett fast språkligt-ideologiskt centrum, men detta resulterar samtidigt i en verkligt dialogisk situation, karakteriserad av en ständig rörelse och ambivalens. Denna ambivalens hänger också samman med gycklets effekter, som hur dessa riktas både utåt och inåt i texterna. Även bruket av flera språk, romanernas polyglossia, verkar även i denna riktning för att skapa en dialogisk rörelse. Detta exempel i slutet av morfars ovan diskuterade monolog angående Ernsts grymhet, vilken avslutas med: ”Nec poterat quisquam resperiri, quam neque morbus nec mors nec luctus temptaret tempore tali?...”²⁹¹ Il est plus triste que les sentiments qu’inspire la vue d’un enfant au berceau’...”.²⁹¹ Satta sida vid sida hänger de två citaten rent grammatiskt inte ihop, och framstår som två lösryckta textskärvor utan språklig brygga emellan. Genom att sätta dem sida vid sida, latin och franska, invokeras dock två väsentligt skilda språkliga och historiska punkter, och kontrasten mellan dem bidrar till att teckna Ernsts uråldriga och motstridiga karaktär. Framförallt splittrar också flerspråkigheten upp pyrets berättarröst, och skapar en flertonighet även i enskilda karaktärers utsagor, en spretighet vilken inte låter sina

---

²⁸⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 246. Qwerty (eller qwertyuiop): den vanligaste layouten för tangenter på skrivmaskin och dator.

²⁹⁰ Bachtin, ”From the Prehistory of Novelistic Discourse”, s. 48-49

²⁹¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 240. I ordförklaringar och kommenterar översatta som: ”And no one could be found whom at so fearful a time neither disease nor death nor mourning assailed”, respektive ”Han är sorgsnare än de känslor åsynen av ett spädbarn i vaggan ger upphov till”, som upphovsmän anges den romerske diktaren och filosofen Lucretius, respektive poeten Lautrémont s. 462.

kanter slipas ned. Språket, precis som den groteska kroppen, är på så vis översållad med utbuktningar och inbuktningar, det saknar harmonisk form och avslutade gränser utan drar istället åt olika håll.

Språket och skrivandet beskrivs inte bara som besmutsat, utan också som en skamlig förbannelse, ett missbruk eller ett brott, något som borde vara straffbart. Morfar frågar pyret vad han tror att "Husserls eller Derridas morfäder skulle ha tyckt om pojkarna sina! dom skulle ha skjute så i knäna av ånger! När grynena börja leka me ord! en sån vetskap skulle ja int kunna leva me!" och utropar senare att: "skriv man en bok! en rad! ha man förverka rätten å leva!".²⁹² Som i det avslutande metalitterära exemplet i kapitel VI nedgörs Teratologen här av den egna texten, samtidigt som morfars utsagor undergrävs av sin plats i romanens kontext. För denna förbannelse är även morfars, "Vi morfäder ha hand me ord", och svår att undkomma "[f]örst lek du me orden, sen är nå dom som spela dä spratt... Orden ä som fuustäven, dom gå aldri ur en när dom väl ha slage rot... Sen är nå dom som härska, dom driv en framför sä...". Morfars önskan är att undkomma dem, han "vill höra dom tas av vinden... skringras av ekot!!! eekoot... eekoooot... koooot...".²⁹³ Här används typografin som ett sätt att underminera romanernas språk, att dra ut orden till meningslöshet, men även om de typografiskt dras ut och går mot att vara visuella istället för meningsbärande. Kristeva skriver angående Céline om hur användandet av skiljetecken såsom tre punkter och utropstecken kan användas som yttre tecken "på en sönderhackad rytm, på en syntaktiskt och logisk ellips", ett sätt att bryta upp språket.²⁹⁴ Detta bruk är återkommande i Teratologens romaner, vilken morfar också direkt kommenterar då han frågar pyret ifall han förresten har "lagt märke till va underlit ja ha börja prata?... Tre punkter hela tiden... Eller också utropstecken! Ja undra va de bero på... Ja kanske håll på å ha sagt de ja skulle...".²⁹⁵ Genom att uppmärksamma de egna texternas mekanismer reduceras och banaliseras dessa också, samtidigt som de tre punkterna och utropstecknen används för att indikera något. Kristeva skriver att då de tre punkterna följer på fullständiga satser verkar deras funktion vara att indikera att även om "*syntaktiska strukturen* vanligtvis är finit, är utsägelsen det inte, den fortsätter, förskjuts, länkar samman andra satser". Istället för att skapa en ellips låter då de tre punkterna satserna svämma över in i varandra, och ut i texten som helhet. Genom att stycka upp styntaxen och låta satserna svämma över i varandra öppnas textens struktur upp för nya kopplingar, "öppnar vägen för diverse logiska och semantiska konnotationer, kort sagt för drömmet".²⁹⁶ Att stycka upp syntaxen blir också ett ambivalent sätt att skriva in emotion i själva utsägelsens

---

²⁹² Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 31, 42

²⁹³ Teratologen, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix: Minnen av morfar*, s. 82 fuustäven: "lagårdslukten", s. 195

²⁹⁴ Kristeva, s. 224

²⁹⁵ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 386

²⁹⁶ Kristeva, s. 225-226

struktur, de drifter och affekter vilka läsaren kan dechiffrera är ”genomborrade av vita tomrum där emotionen inte låter sig kläs i satser”.²⁹⁷ Det teratologiska uppstyckande av texten kan då ses som ett sätt att både indikera och närma sig det utsägbara, att påvisa och försöka nå bortom språkets otillräcklighet.

I romanerna finns således en genomgående ambivalens, i metautsagor undermineras textens trovärdighet, citatens meningsfullhet och ordens värde, samtidigt som texten ändå fortgår och måste fortgå. Sæterbakken menar att detta är den rörelse som driver texterna framåt, ”en slags permanent søken etter å bryte ned sin egen referensialitet, sin egen troverdighet og etterrettelighe”.²⁹⁸ Paradoxen ligger i att för att kunna driva gycklet mot samtiden och andras texter, omstörtandet av språket och rådande ordningar, också kräver språket som verktyg: målet för attacken är också dess medel. Som Ernst formulerar det måste man då: ”tära på språket, stympta lite i taget. Stjälp alla överväganden. Renodla kynnet, den viscerala närvaron. Hata de underförstådda samförståndet”.²⁹⁹ Genom metalitterär självdestruktivitet och intertextuella påhopp, ständig attack, undanflykt och gyckel undermineras på så vis tendenser till stabilitet och entydighet. Det är i relation till denna övergripande rörelse som bruket av binariteter i texterna måste betraktas, vilket genom groteska strategier i texterna vilka skapar inkonsekvens och motsägelser. Genom att utnyttja och använda sig av en binaritet, exempelvis natur-civilisation, på ett sätt som stärker den, för att sedan underminera den egna utsagan eller berättartekniska greppet, kan dylik instabilitet skapas. Andra substrategier som återkommer är transformationen av binariteten till triad, och likställandet av vitt skilda fenomen vilka kumuleras i långa uppräknningar. Förskjutningen från det abstrakta till det materiellt-kroppsliga planet och uppluckrandet av gränsen mellan dessa är en genomgående rörelse, liksom att detronisera olika storheter och splittra upp den i enskildheter. Detroniseringar sker också på ett moraliskt eller värdemässigt plan, olika fenomen görs låga, fula och brottsliga både på ett kroppsligt och ett kulturellt plan. Att underminera gränserna mellan olika kategorier och storheter är också intimt förknippat med att göra saker objekta, på olika sätt placera dem på gränsen, genom att exempelvis ge extrema brott drag av normalitet, eller ge normala aktiviteter drag av äckel, brott och tabu. Även upp- och nedvändandet, den glidande skalan och hyperbolen är återkommande strategier för att skapa instabilitet och gyckel. Teratologens romaner kan svårligen förstås som genomströmmade av den muntra och pånyttfödande tendens som den Bachtin tillmäter den groteska realismen, men uppvisar ändå likheter med denna i sitt användande av groteska bilder och förskjutningar, och genom sin ambivalens och sitt satiriska gyckel.

---

²⁹⁷ Kristeva, s. 230-231

²⁹⁸ Sæterbakken, s. 14

²⁹⁹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 274

Grundläggande för instabiliteten är underminerandet av de egna utsagorna, den metalitterära dimension i vilken de konstant ifrågasätts. Blandingen av affirmation och underminering av binariteter parat med undergrävandet av de egna texterna gör också att den reaktiva tendensen i grotesken minimeras. Den genomgående instabiliteten förhindrar till hög grad att rådande ordningar förstärks: eftersom texterna slår mot åt i princip alla håll blir det svårare att beskylla dem för att vara reaktiva, eftersom reaktionen kräver en riktning, ett objekt, och vi här översvämmas av dessa genom deras blotta mängd. Detta bör också sättas i relation till den kritik som riktats mot Teratologens romaner av recensenter, som anklagar romanerna för att i längden vara långdragna, tjatiga och enformiga.³⁰⁰ Jag menar att just denna tendens till monotonifyller en stilistisk funktion för att representationen inte ska låsas fast i reaktivitet, och bör ses som en del av romanernas självdestruktiva underminerande av det egna språket. I en metalitterär passage anklagar pyret morfar och Ernst för just denna monotonifyller:

- Dessutom tyck ja att ni upprepa er hela tiden, invände ja oförfärat.
- Allow me to retort me en hänvisning till den kanske mest falskt prestigegivande gamle piprökande, snoppsugande, atlantpendlande, mammaknullande, maktlystna, omskärkelseivrande, löjeväckande fransmakarn vi ha, nämligen min mångordige trätobroder Derrida, som ville ha de till att 'det fullständigt annorlunda uppenbarar sig i den mest rigorösa upprepningen'...³⁰¹

Bataille diskuterar angående de Sade monotonin som en strategi eller en följd av försöket att "ge uttryck åt en *outsäglig händelse*" eftersom det endast genom den ändlösa upprepningen, är möjligt att närma sig tomheten, livet motsats och omöjlighet.³⁰² Även om Batailles resonemang är baserat på den binära oppositionen mellan ondska och godhet, den förstnämnda som uppror mot de senare, ligger en västenlig poäng i den funktion han tillmäter monotonin.³⁰³ Genom att utnyttja monotonin i ändlösa upprepningar och para den med instabilitet, kan den användas som en strategi för att undergräva det egna språket och pressa dess gränser. Detta kan också ses i relation till Batailles resonemang kring just det reaktivas möjlighet att föda det nya, det oförutsägbara: genom upprepad och vildsint reaktion riktad åt alla håll kan också det omotiverade och fristående framträda.

Binaritetskritiken fungerar dels som ett självändamål för att kritisera specifika språkliga och tankemässiga strukturer, och dels som en del i en större strategi inriktad mot att skapa instabilitet i texterna – den fortgående process i vilken de hela tiden bryter sönder sig själva men ändå fortsätta framåt med något slags monotont raseri. Genom denna övergripande metalitterära kritiken av språket ifrågasätts dess möjligheter att representera, samtidigt som de, givetvis, gör

---

³⁰⁰ Eriksson, "Jag har just läst den vidrigaste bok jag någonsin stött på." En studie av mottagandet av Nikanor Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv.", s. 40-41

³⁰¹ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 283

³⁰² Bataille, s. 89-90, 93

³⁰³ Denna reaktiva tendens hos Bataille har också påpekats av Johansson. Se Johansson, *Göra ont: Litterär metafysik*, s. 52-54

just detta. Romanernas fiktiva kondensation av den materiella verkligheten tillsammans med de parasitiska dragen gör också att de simultant fungerar som en grotesk representation av verkligheten och en förvriden representation av representationer. Johansson framhåller att litteratur ute i ärendet att kritisera verkligheten ofta finner sig självt i ett hopplöst reaktivt tillstånd, och fastnar i att ”kommentera, skildra, häckla, beklaga sig över, ha överseende med, minnas”. För att inte fastna i ett bekräftande av rådande verklighetsuppfattningar måste litteraturen istället, fungera som en ”diskurs med potential att skapa verklighet [...] en samtidighet, en oskiljaktighet, ett veck där verkligheten är lika litterär som litteraturen är verklig”.³⁰⁴ Genom att representera och samtidigt förvrída, påvisa representationens instabilitet och på en metalitterär nivå kritisera skrivandets möjligheter, skapas möjligheter att gå bortom representationen samtidigt som denna bibehålls. Romanerna utgör på så vis, liksom denna uppsats, en del i en språkkritisk och binaritetskritisk diskurs, samtidigt som de driver med denna och med sig själva.

---

³⁰⁴ Johansson, ”Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen”, s. 56, 58-59

Avslutande diskussion

Groteska strategier används genomgående i Teratologens romaner för att underminera binära strukturer, vilket alltså både fungerar som ett självändamål och som ett medel för att driva gyckel och underminera verkligheten och det västerländska bildningsarvet samt undergräva språket och representationen i sig. Att söka underminera binärt tänkande, språket som maktstruktur och att kritisera dess möjligheter att representera och kommunicera är som tidigare diskuterat en lång tanketradition i västerländskt tänkande, vilken under det svenska åttitalet tog sig nya uttryck i och med introduktionen och spridningen av nya tankeströmningar såsom dekonstruktion, post-strukturalism och postmodernism. Teratologens romaner kan förstås i förhållande till introduktionen av dessa tankeströmningar, och på sätt och vis som en del av dessa, men samtidigt som något upproriskt och eget. Genom konstant och självdestruktiv plumphet, över-skridandet av tabun och förolämpandet av allt och alla, inklusive sig själv, utgör dessa romaner en bjärt kontrast till den intellektuella stelbenthet, torrhet och uppblåsthet som Teratologen anklagar de akademiska och bildade företrädarna för dessa tankeströmningar för, såsom Derrida, *Kris*- och *BLM*-skribenter. För att markera sitt avstånd och inte inlemmas i denna akademiska form av språk- och binaritetskritik måste romanerna vara just så plumpa, groteska, överdrivna och vidriga, de måste göras oacceptabla.

Det är möjligt att se stora likheter mellan det Teratologen gör i sina romaner och exempelvis Derridas tankar om dekonstruktion, samtidigt som en radikal skillnad upprätthålls, genom en konstant upprorisk ton. Morfar påstår i det långa samtalet med Ernst att pyret inte kan läsa, ”bara bondläppsdekonstruera”, och denna formulering fångar på ett tydligt sätt vilken form av praktik det är frågan om.³⁰⁵ I dessa romaner finns ingen stelhet, passivitet eller loj lek med språket, utan ett performativt driv, kraft, aggressivitet och en ständigt närvarande svart humor: en vilja att på något sätt slå sig fram genom språklig meningslöshet, det redan sagda, språkets fångelse, och trots allt göra uppror och åstadkomma något nytt. Bara genom begreppet bondläppsdekonstruktion sker en denaturalisering, och praktiken ges en råhet och en låghet som det inte haft förut. Detta begrepp betecknar tydligt skillnaden mellan Teratologens aggressivt civilisations-, språk-, och binaritetskritiska dekonstruktionsprocess, och den akademiska formen av dekonstruktion, med vilken Teratologens romaner uppvisar släktskap och samtidigt väsensskillnad.

För vidare forskning vore det fruktbart att studera vad som händer med denna praktik i Teratologens senare verk, om denna på något sätt visareutvecklas. Det vore också givande att då vidga perspektiven bort från den västerländska tanketraditionen och undersöka på vilka sätt

---

³⁰⁵ Teratologen, *Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, s. 281

esoterikan och anknytningarna till olika former av österländsk filosofi går att relatera till språk- och binaritetskritik. Eftersom Teratologens romaner i så hög grad representerar något unikt i en svensk litterär kontext, och på ett tydligtvis både är en del av och kritiserar en större tanketradition av språk- och binaritetskritik och lyckas göra något helt eget i förhållande till denna, är de väl värda att studera vidare. Vidare vore det relevant att sätta Teratologens romaner i relation den övriga litteratur som benämndes som ”skräckel” och utkom under slutet av 1980- och början av 90-talet, och undersöka huruvida groteska strategier där utnyttjas på samma sätt. Eftersom de ges ut under samma korta och historiskt specifika period vore det fruktbart att undersöka om det i dessa verk finns samma typer av subversiva drag eller om dessa strävar åt andra håll, och hur denna spretiga grupp verk förhåller sig till samtida tankeströmningar.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Teratologen, Nikanor, *Äldreomsorgen i Övre Kågedalen med appendix Minnen av morfar och Förensligandet i det egentliga Västerbotten*, samlingsvolym, (1992) resp. (1997), Sala/Stockholm: Vertigo förlag, 2012

Sekundärlitteratur

Agell, Fredrik, "Postmodernismen i Sverige: om kritik, moralism och nihilism", *Fenix. Tidskrift för humanism*, 1993:3-4

Austin, L.J., *How To Do Things With Words. The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*, andra utgåvan 1975 (1962), Oxford-New York: Oxford University Press, 1976

Bachtin, Michail, "Discourse in the Novel", *The Dialogic Imagination. Four Essays by M.M. Bakhtin*, red. Michael Holquist, 1981 (1975), Austin: University of Texas Press, 1982

Bachtin, Michail, "From the Prehistory of Novelistic Discourse", *The Dialogic Imagination. Four Essays by M.M. Bakhtin*, red. Michael Holquist, 1981 (1975), Austin: University of Texas Press, 1982

Bachtin, Michail, *Rabelais och skrattets historia. François Rabelais' verk och den folkliga kulturen under medeltiden och renässansen*, tredje upplagan 2007 (1965), Göteborg: bokförlaget Anthropos, 2007

Barta, Peter I. et al., "Introduction. Beginning the Dialogue: Bakhtin and Others", i *Carnivalizing Difference. Bakhtin and the Other*, red. Peter I. Barta et al., (2001), London-New York: Routledge, 2013, Routledge Harwood Studies in Russian and European Literature

Barthes, Roland, "From Work to Text", *Modern Literary Theory. A Reader*, red. Philip Rice & Patricia Waugh, 1989 (1971), London: Edward Arnold, 1989

Bataille, George, *Litteraturen och det onda*, 1996 (1957), Stockholm-Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1996

Berg, Aase, "det skriva våldets rebeller – skräckfiktion som utbrott ur den sociala ordningen", *90tal*, 1997:21

Bloom, Harold, *Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*, 1973, London-Oxford-New York: Oxford University Press, 1975

Broady, Donald, och Palme, Mikael, "Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält", *Kulturens fält. En antologi*, red. Donald Broady, 1998, Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1998

Brown, Stephen et al., "I Can't Believe It's Not Bakhtin!: Literary Theory, Postmodern Advertising, and the Gender Agenda", *Journal of Advertising*, Volym XXVIII, nr 1 1999, hämtad från: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=db54b03a-813d-4733-9320-97d3a73f9dfc%40sessionmgr111&hid=110> 2014-02-20, utskrift i författarens ägo

- Butler, Judith, *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, 1990, New York-London: Routledge, 1999
- Combüchen, Sigrid, ”What’s new? Den babblande bäcken i samtiden”, *BLM*, 1995:2
- Daniel, Carolyn, *Voracious Children. Who Eats Whom in Children’s Literature*, London-New York: Routledge, 2006
- Derrida, Jacques, *Of Grammatology*, 1997 (1967), Baltimore-London: The John Hopkins University Press, 1997
- Derrida, Jacques, ”Positions: Interview with Jean-Louis Houdebine and Guy Scarpetta”, *Positions*, 1972, London: Athlone Press, 1981
- Derrida, Jacques, ”Semiology and Grammatology: Interview with Julia Kristeva”, *Positions*, 1972, London: Athlone Press, 1981
- Derrida, Jacques, ”Signature Event Context”, *Limited Inc.*, (1972), Evanston: Northwestern University Press, 1988
- Derrida, Jacques, ”Struktur, tecken och spel i humanvetenskapernas diskurs”, *Modern litteraturteori. Från rysk formalism till dekonstruktion*, del 2, red. Claes Entzenberg & Cecilia Hansson, 1991, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2010
- ”Djurisk”, Nationalencyklopedin, hämtad från <http://www.ne.se/sve/djurisk> 2014-05-09, utskrift i författarens ägo
- Eagleton, Terry, *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism*, London: Verso Editions och NBL, 1981
- Ekerwald, Carl-Göran, ”Bondska är själva urspråket”, *Provins*, 1999:4
- Engdahl, Horace, ”Ett 80-tal?”, *Tidskriften 90-tal*, 1995:16
- Eriksson, Jerker, ”Jag har just läst den vidrigaste bok jag någonsin stött på.’ En studie av mottagandet av Nikanor Teratologens verk ur ett biblioteksinstitutionellt och litteratursociologiskt perspektiv.”, Uppsala 2004, magisteruppsats i bibliotek- och informationsvetenskap, Uppsala universitet, hämtad från: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:213314/FULLTEXT01> 2014-02-03, utskrift i författarens ägo
- Jonnie Eriksson, *Monstret & människan. Paré, Deleuze och teratologiska traditioner i fransk filosofi, från renässanshumanism till posthumanism*, Lund: Sekel Bokförlag, 2010, Diss: Lunds universitet
- Ferm, Olle, *Det visa leendet och det narraktiga gapskrattet. Skrattet och den medeltida kyrkan*, Stockholm: Sällskapet Runica et Mediævalia: Svenska humanistiska förbundet, 2008, Sällskapet Runica Mediævalia Opuscula 11, Svenska humanistiska förbundet skrift 122
- Fjellman, Anna Maria, ”Fittförakt och kukkärlek – en analys av den feminiserade manligheten i *Äldreomsorgen i övre Kågedalen*”, Göteborg 2008, c-uppsats i litteraturvetenskap, Göteborgs universitet, hämtad från: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/10655/1/gupea_2077_10655_1.pdf 2014-02-03, utskrift i författarens ägo

Fyhr, Mattias, *Det mörka labyrinterna. Gotiken i litteratur, film, musik och rollspel*, Lund: Ellerströms förlag, 2003, diss: Stockholms universitet

Gardiner Michael, *The Dialogics of Critique. M.M. Bakhtin and the Theory of Ideology*, London-New York: Routledge, 1992

Genette, Gérard, *Palimpsests. Literature in the second degree*, (1982), Lincoln-London: University of Nebraska Press, 1997, Stages, volym 8

Kay Glans, "Det meningslösa äcklet och konstens frihet", *Moderna tider*, 1991:11

Glans, Kay, "Skräcklitteratur! Kay Glans reflekterar över våldet och fiktionen hos Stig Larsson, Magnus Dahlström och Carina Rydberg.", *Bonniers litterära magasin*, 1991:1

Haag, Ingemar, *Det groteska. Kroppens språk och språkets kropp i svensk lyrisk modernism*, 1999, Stockholm: Bokförlaget Aiolos, 1998, Diss: Stockholms universitet

Hansson, Gunnar D, "Brevsvar: Om *Apefiston*", *Ord och Bild*, 2003:1-2

Haraway, Donna, "A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century", *Simians, Cyborgs and Women. The Reinvention of Nature*, 1991 (1985), London: Free Association Books, 1991

Harpman, Geoffrey Galt, *On the Grotesque. Strategies of Contradiction in Art and Literature*, Princeton: Princeton University Press, 1982

Horkheimer, Max och Adorno, Theodor W, "Exkurs II: Juliette eller Upplysning och moral", *Upplysningens dialektik*, 1981 (1944), Göteborg: Röda bokförlaget, 1981

Hultin, Patrik, "Att kämpa mot varat. Nikanor Teratologen och den vänstra handens väg", *Förborgade tecken. Esoterism i västerländsk litteratur*, red. Per Faxneld och Mattias Fyhr, Umeå: Bokförlaget h:ström – Text&Kultur, 2012, Serie akademi

Hultin, Patrik, "Utanförskapets njutningar: Nazism och fascism hos Nikanor Teratologen och Whitehouse", i *Hitler för alle. Populärkulturella perspektiv på Nazityskland, andra världskriget och Förintelsen*, red. Eva Kingsepp & Tanja Schult, Stockholm: Carlssons bokförlag, 2012

Israel, Joachim, *Språkets dialektik och dialektikens språk*, Stockholm-Göteborg-Lund: Esselte studium, 1980

Jansson, Bo G, "Skräckel och fantastisk realism", i *Postmodernism och metafiction i Norden*, Uppsala: Hallgren och Fallgren Studieförlag, 1996

Jameson, Fredric, *Valances of the Dialectic*, 2009, London-New York: Verso, 2010

Johansson, Anders, *Göra ont: Litterär metafysik*, Glänta hardcore 03, Göteborg: Glänta produktion, 2010

Johansson, Anders, "Litterär mikropolitik: Anteckningar om Ulf Lundell och Nikanor Teratologen", *Artes*, 2004:3

- Johansson, Anders, *Nonfiction*, Göteborg: Glänta produktion, 2008
- Johansson, Anders och Teratologen, Nikanor, ”Dom enda mänskliga rättigheterna ä att lida å dö. Korrespondens mellan Anders Johansson och Nikanor Teratologen”, *Provins*, 2011:2
- Jönsson, Maria, *Som en byracka. Självbiografi, estetik och politik i Agneta Klingspors författarskap*, 2006, Umeå: Bokförlaget h:ström – Text&Kultur, 2006, Serie akademi 1, diss: Umeå universitet
- Kayser, Wolfgang, *The Grotesque in Art and Literature*, 1957, Bloomington: Indiana University Press, 1963
- Kristeva, Julia, *Fasans makt. En essä om abjektionen*, 1991 (1980), Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1992
- Lakoff, George och Turner, Mark, *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*, 1989, Chicago-London: The University of Chicago Press, 1989
- Lundberg, Anna, *Allt annat än allvar. Den komiska kvinnliga grotesken i svensk samtida skrattekultur*, 2008, Göteborg-Stockholm: Makadam förlag, 2008, diss. Lindköpings universitet
- Miller, Paul Allen, ”The Otherness of History in Rabelais’ Carnival and Juvenal’s Satire, or Why Bakhtin Got it Right the First Time”, i *Carnivalizing Difference. Bakhtin and the Other*, red. Peter I. Barta et al., (2001), London-New York: Routledge, 2013, Routledge Harwood Studies in Russian and European Literature
- Nilsson, Magnus, *Den moderne Ivar Lo-Johansson. Modernisering, modernitet och modernism i statarromanerna*, 2003, Hedemora: Gidlunds förlag, 2003, diss Lunds universitet
- Olsson, Anders, *Den okända texten*, Stockholm: Bonniers, 1987
- Olsson, Bernt, *Vid språkets gränser. Svenska 1900-talslyriker och frågan om ordens förmåga*, Lund: Ellerströms, 1995
- Rehal, Agneta, ”Förord”, *Fasans makt. En essä om abjektionen*, 1991 (1980), Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1992
- ”Remingtongevär”, Nationalencyklopedin, hämtad från <http://www.ne.se/remingtongevär> 2014-05-09, utskrift i författarens ägo
- Saag, Kristjan, ”80-talets litteraturkritik”, *80-tal*, 1987:26-27
- Stueland, Espen, ”Hvordan lese politisk vold? Et essay i tre halvø”, *Falsk tilståelse og andre essays*, Oslo: Forlaget Oktober, 2013
- Stueland, Espen, ”Vold i svensk samtidslitteratur”, i *Falsk tilståelse og andre essays*, Oslo: Forlaget Oktober, 2013
- Saeterbakken, Stig, ”En ocean av ømhet – om Nikanor Teratologens romaner”, *Res Publica*, 2003:60
- Sæterbakken, Stig, ”Osean av ømhet. Om Nikanor Teratologens romaner.”, *Vinduet*, 2003:2

- Tenngart, Paul, *Litteraturteori*, 2008, Malmö: Gleerups utbildning, 2008
- Teratologen, Nikanor, *Att bata allt mänskligt liv*, Umeå: Bokförlaget h:ström – Text&Kultur, 2009
- Teratologen, Nikanor, ”Framfall – fragment av ett anarko-primitivistiskt lustspel”, *Provins*, 2011:3
- Teratologen, Nikanor, *Hebbershålsapokryfera*, Stockholm: Vertigo förlag, 2003
- Teratologen, Nikanor, ”Tredje extranumret för de trognaste”, *Provins*, 2006:1
- Thente, Jonas, ”Femton år av motstånd”, *Tidskriften 90-tal*, 1995:16
- Uvaas, Ola, ”Mot en teratologisk poetik?”, *Provins*, 2006:1
- Wahnsinn, Sonja, ”Korpens kraxande – et exklusivt intervju med Nikanor Teratologen”, *Vinduet*, 2003:2
- Zorn, Henriette, ”Nikanor tar oss upp till helvetet”, *Svensk bokhandel*, 1992:16
- Österholm, Maria Margareta, *Ett flicklaboratorium i valda bitar. Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005*, 2012, Årsta: Rosenlarv förlag, 2012, diss: Uppsala universitet